

Фонд Ріната Ахметова «Розвиток України»

Благодійний фонд розвитку Львівської політехніки

Технічний комітет стандартизації науково-технічної термінології

Міністерства економічного розвитку і торгівлі та

Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України

ТЕРМІНОГРАФІЧНА СЕРІЯ

СловоСвіт

№ 15

Започатковано у 2000 році

Благодійний фонд
«Розвиток України»

Благодійний фонд
розвитку Львівської політехніки

Технічний комітет стандартизації
науково-технічної термінології
Міністерства економічного розвитку і торгівлі та
Міністерства освіти і науки, молоді та спорту
України

Цю публікацію здійснено за підтримки програми і³
Фонду Ріната Ахметова «Розвиток України»

Роман Микульчик

Петро Слободян

Єлізавета Діденко

Тарас Рак

**СЛОВНИК-ДОВІДНИК
ТЕРМІНОЛОГІЇ
МУЗЕЙНИЦТВА**

Львів

Видавництво Національного університету «Львівської політехніки»

2012

УДК 069 (038)

ББК Ч77я212

М 599

Головний редактор термінографічної серії *СловоСвіт*:

Богдан Рицар доктор технічних наук, професор

Рецензенти:

Ірина Кочан доктор філологічних наук, професор

Софія Булик-Верхола кандидат філологічних наук, доцент

*Рекомендовано постійним науковим термінологічним семінаром
Технічного комітету стандартизації науково-технічної термінології
Міністерства економічного розвитку і торгівлі та
Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України*

Словник-довідник містить 1340 термінів й означень понять з різних напрямків музейництва: обліково-фондової роботи, музеєзнавства, експозиційної діяльності та ін. Укладачі помістили у словник терміни із суміжних галузей знань: архівна справа, мистецтвознавство тощо, необхідні для атрибуції та опису музейних предметів.

Видання розраховано на музейних працівників і науковців, студентів та аспірантів, які вивчають музеєзнавство, а також усіх зацікавлених музейною справою.

© Микульчик Р.Б., Слободян П.В.,

Діденко Є.А., Рак Т.О., 2012

© ТК СНТТ, 2012

© Національний університет

“Львівська політехніка”, 2012

ISBN 978-617-607-271

TK CHTT <http://tc.terminology.lp.edu.ua>

TK CHTT <http://tc.terminology.lp.edu.ua>

ЗМІСТ

Від укладачів.	6
Засади укладання словника	8
Словник-довідник термінології музейництва.	13
Джерела та бібліографія	121

TK CHTT <http://tc.terminology.lp.edu.ua>

TK CHTT <http://tc.terminology.lp.edu.ua>

TK CHTT <http://tc.terminology.lp.edu.ua>

TK CHTT <http://tc.terminology.lp.edu.ua>

TK CHTT <http://tc.terminology.lp.edu.ua>

ВІД УКЛАДАЧІВ

Автори, під час укладання словника-довідника, використали терміни та означення, подані в музеєзнавчій літературі. На жаль, при сучасному стані української музеєзнавчої літератури важко дібрати відповідні означення понять. Навіть українське законодавство не позбавлене недоліків у цій царині. Наприклад, у Законі України «Про музеї і музейну справу» музей – це «науково-дослідний та культурно-освітній заклад, створений для вивчення, збереження, використання та популяризації музейних предметів та музейних колекцій з науковою та освітньою метою, залучення громадян до надбань національної та світової культурної спадщини». Тут жодним словом не згадано про некомерційність музею і про його соціальні функції.

Там же подано такі профілі музеїв: літературні, художні, мистецькі. Художні музеї мають справу із творами образотворчого мистецтва, а мистецькі – зі всіма іншими видами мистецтва, крім літератури. З цього можна прийти до хибного висновку, що література й образотворче мистецтво не є видами мистецтв.

Проаналізуймо визначення музейного обліку, подане в цьому самому Законі: «музейний облік – один з основних напрямів роботи музею, що здійснюється шляхом ведення фондово-облікової документації (у тому числі в електронному вигляді), яка містить назву предмета (прізвище автора твору), датування, місце створення, дату надходження до музею, матеріал, техніку виготовлення, короткий опис, наукову атрибуцію, стан збереження, облікові позначення та забезпечує можливість їх ідентифікації, правовий статус музейних предметів і музейних колекцій». Тут не сказано, що таке музейний облік, а лише як його здійснюють. Окрім того, якщо вважати поданий у Законі вміст облікової документації виключним, то природничих предметів або не існує, або вони мають такі характеристики як місце створення, техніку виготовлення, прізвище автора твору. Коментарі зайві.

Неоднозначна ситуація також із терміном *пам'ятка* й термінами-словосполуками, які містять цей елемент. У Законі України «Про охорону культурної спадщини» цей термін визначають як «об'єкт культурної спадщини, який занесено до Державного реєстру нерухомих пам'яток України». Проте в літературі (Г. Мезенцева та ін.) цей термін уживають як частковий синонім до терміна *предмет музейного значення*. Багато термінів-словосполук у музеєзнавчій літературі містять терміноелемент *пам'ятка*, напри-

клад: *документальна пам'ятка, пам'ятка писемності, зображальна пам'ятка, геральдична пам'ятка, речова пам'ятка* тощо. Згідно із законом транзитивності, вони мали б означати «об'єкт культурної спадщини, який занесено до Державного реєстру нерухомих пам'яток України» з певними особливостями, які описують інші компоненти терміна-словосполуки. Але значення цих термінів-словосполук зовсім інше. І тут не працює транзитивність, одна з фундаментальних властивостей застандартованої термінології.

У такій суперечливій ситуації складно укласти коректне означення терміна.

Окрім того, укладачі зіткнулися з багатьма негативними для термінології явищами, зокрема, з багатозначністю і синонімією. Наприклад, існують різні підходи до тлумачення термінів *музеєзнавство* і *музеологія*. Представники української і російської шкіл трактують ці терміни як синоніми. Європейське розуміння музеології кардинально відрізняється. Якщо на пострадянському просторі стверджують, що музеологія досліджує музей у всіх аспектах, то у світі ця наука вивчає специфічне ставлення людини до своєї дійсності, яке людина оцінює з погляду потреби збереження предметів як свідчень певних історичних процесів та явищ. Подібна ситуація і з *музеографією*, яку в Україні розуміють як науку, що описує музеї та їх зібрання і корпус текстів музеїв та про музеї, а у світі – як практичну сторону музейної діяльності, те що в Україні називають *музейна справа* чи *музейне будівництво*. Навіть українські джерела подають низку синонімів до розділів музеєзнавства, наприклад: *теоретичне музеєзнавство* і *загальна теорія музеєзнавства*. Деякі автори стверджують, що синонімами є *історичне музеєзнавство* й *історіографія музеєзнавства*.

І така ситуація спостерігається в термінології будь-якої ділянки музейництва. Укладачі доклали значних зусиль, щоб хоч якось упорядкувати цю терміносистему, але вдалося далеко не все задумане.

Сподіваємося, що словник стане свого роду провокацією, стимулом до впорядкування української термінології музейництва.

ЗАСАДИ УКЛАДАННЯ СЛОВНИКА

Основна ідея Словника полягає в кодифікації та нормалізації термінів музейництва. Отже, термінологія музейництва складається із суто музейних (у вузькому сенсі) термінів і термінів із суміжних галузей людської діяльності. Це такі галузі, як реставрація, архівознавство, екскурсійна справа, пам'ятко-охоронна діяльність, мистецтвознавство, спеціальні історичні дисципліни тощо. Реєструючи терміни із цих галузей у словнику, укладачі намагалися відібрати лише ті з них, які мають прямий зв'язок з діяльністю музею.

I. Правопис Словника

Сьогодні ситуація довкола орфографії української мови є досить неоднозначною, і це спричинює певні труднощі у випрацюванні концепції правопису Словника. Серед проблем є такі: невнормованість чинної редакції українського правопису, суперечливість деяких її положень тощо. Окрім того, існують різні концепції удосконалення правопису, що конкурують між собою й досі чекають на висновки Національної правописної комісії, яка, на жаль, не працює з 2002 р. У такій ситуації лексикографи змушені схилятися на бік певної концепції або погоджуватися із чинним правописом.

Нижче викладено деякі правописні засади, яких послідовно дотримувалися укладачі словника. Ці засади розроблено на основі «Найновішої редакції українського правопису» 1999 р., Правописної термінологічної концепції 1993 р., ухвал Міжнародних термінологічних конференцій *СловоСвіт* 1992–2010 рр., праць українських термінологів, зокрема, М. Гінзбурга, О. Кочерги, В. Моргунюка, Б. Рицара, Р. Рожанківського та ін., ухвал засідань постійного термінологічного семінару Технічного комітету стандартизації науково-технічної термінології.

Ось основні положення запроваджених засад:

1. На фонетичному принципі українського правопису й практиці усного мовлення:
 - 1.1. Буквосполуку *-ia-* у запозичених словах (а не лише в кінці слова) передавати як *-ія-*: *матеріал, меморіал, спеціальний* тощо;
 - 1.2. У словах, що містять дифтонг *au-* (похідний від чужоземного дифтонга *au*), писати *ав-*: *авдиторія, аудіоматеріали* тощо.
2. На підставі написання в мові-продуценті (лат.) слово *проект* та похідні слова писати через *-є-*, оскільки в латинській мові цій фонемі відповідає

дифтонг *-je-*: *projectus*. Це збігається з уже усталеним написанням однокореневих слів, таких як: *суб'єкт, об'єкт*.

3. Писати всі слова, пов'язані з поняттям магнетизму з коренем *-магнет-*: *магнетний, електромагнетний* тощо (підстава – рішення Бюро Відділення фізики й астрономії НАН України, лист № 59 від 19.03.2009).

4. Лексеми, що містять корінь *-хем-*, писати через *-е-*: *хемія, хемічний* тощо (підстава – звернення учасників Міжнародної термінологічної конференції *СловоСвіт* 2008 до Бюро Відділення хімії НАН України).

5. Не заперечуючи існування терміна *функціональний* у значенні «належний, притаманний функціоналові», вживаємо термін *функційний* у значенні «властивий функції». Адже *функція* і *функціонал* – це різні поняття. Термін *функціонал* є суто математичним, а *функція* не обмежується лише математикою й має набагато ширше значення й означає також діяльність, виконання обов'язків, їх коло. Вживання *функціональний* і *функціонування*, як похідних від двох різних понять *функція* і *функціонал*, створює непотрібну полісемію. Її легко уникнути, запровадивши прикметник *функційний*, дієслово *функціювати* й іменник *функціювання* у випадку *функції*, як наприклад, у парах слів *пропорція – пропорційний, лінія – лінійний, порція – порційний*.

II. Структура словника

Словник містить українські й запозичені в українську мову чужомовні терміни музейної справи й суміжних сфер людської діяльності та їх означення. Реєстрові терміни подано в словнику за абеткою.

Реєстрові терміни-іменники наведено в називному відмінку однини (*музей, експозиція, експонат*), деякі терміни-іменники, які не вживають в однині, подано в множині (*автентичні виражальні засоби, атрибутивні дані, аудіовізуальні матеріали, аудіовізуальні засоби в експозиції*), окремі прикметники – у називному відмінку однини (автентичний, оригінальний), Терміни-словосполучення «прикметник + іменник» подано в прямому порядку слів у називному відмінку однини (*наукова інвентаризація, науково-технічний музей, історико-архітектурний музей*).

III. Структура словникової статті

Словникова стаття має такі підрозділи:

1. Гасло (реєстровий термін)

Гасло подано грубим шрифтом у першому рядку словникової статті:

автентичність
аквізиція

2. Сфера вживання терміна

Сферу вживання терміна подано умовним скороченням на початку другого рядка словникової статті. Умовні скорочення подано курсивом.

автогід *екскурс.*

Портативний прилад, призначений для індивідуального ознайомлення відвідувача з музейною експозицією, який дає змогу отримати більше інформації (візуальної й аудіо) про неї та окремі її експонати, а також може містити елементи, що забезпечують інтерактивність

Список скорочень подано в частині 4. Умовні позначення.

3. Означення поняття

Означення поняття в словниковій статті подано в наступному абзаці після галузі вживання або після терміна, якщо галузь уживання подавати не потрібно.

У словнику є такі варіанти подання означень:

А) Багатозначність. Багатозначний термін має кілька значень, їх подано кожне з нового абзацу з нумерацією кожного значення. Наприклад:

веб-сайт музею

1. Офіційне відображення музею в глобальній інформаційній мережі інтернет, покликане інформувати про діяльність музею та рекламувати його

2. Складова частина інформаційно-пошукової системи музею, покликана забезпечувати доступ користувачів до інформації про музей, його зібрання та діяльність

Б) Синонімія. Синонімія дуже поширена в музейній термінології. У випадку існування рівноцінних українських слів перевагу надають ширше вживаному з них, наприклад:

акт заміни облікових книг *також акт погашення облікової документації*

Юридичний документ, що фіксує факт погашення книг надходжень основного фонду, книг надходжень науково-допоміжного фонду чи інвентарних книг і заміни їх новими зі збереженням наданих раніше шифрів і номерів чи присвоєнням нових

акт погашення облікової документації *див. акт заміни облікових книг*

Повну й коротку форму терміна в Словнику трактують як синоніми. У цьому випадку перевагу надано повній формі терміна – тут міститься означення поняття, а в короткій формі терміна лише посилання на терміно-статтю, у якій наведено повну форму терміна, наприклад:

акт внутрішньомузейної передачі *також акт передачі*

Юридичний документ, що засвідчує факт передачі музейного предмета від однієї матеріально відповідальної особи до іншої в межах того самого музейного закладу

акт передачі *див. акт внутрішньомузейної передачі*

У разі наявності питомого українського й запозиченого терміна, перевагу надано першому. У всіх інших випадках перевагу надають ширше вживаному синонімові. Синонімічні статті в словнику пов'язані посиланнями, але означення поняття містить лише одна зі словникових статей, наприклад:

набуття музейних предметів *також аквізиція; акцесія*

1. Остаточний перехід предметів музейного значення в постійну власність музею;
2. Предмет чи група предметів музейного значення, придбані для основного музейного фонду

аквізиція *див. набуття музейних предметів*

акцесія *див. набуття музейних предметів*

4. Умовні позначення

Галузь уживання позначено не для всіх термінів, оскільки деякі терміни мають широкий ужиток. У словнику введено такі галузі вживання термінів, позначені відповідними скороченнями: *екскурс.* – екскурсійна робота; *експоз.* – експозиційна діяльність; *іст.* – історизм; *заст.* – застарілий; *мист.* – мистецтвознавство; *музейн. менедж.* – музейний менеджмент; *прир.* – природничий; *фонд.-облік.* – фондово-облікова робота.

Для посилань у словнику використано скорочення *див.* – *дивись*.

Деякі умовні позначення потребують окремого пояснення. Позначення *заст.* – *застарілий* стосується термінів, які втратили свою актуальність, але номіновані ними поняття залишилися, отримавши іншу назву. Наприклад:

картинна галерея *заст. див. музей образотворчого мистецтва*

музей образотворчого мистецтва *також картинна галерея*

Вид музею художнього профілю, у якому збирають, зберігають, вивчають і експонують твори малярства, графіки, скульптури тощо

Позначення *іст.* – *історизм* уживають до термінів, поняття яких вийшли з активного вжитку. Наприклад:

вундеркамера *іст.*

Домузейна форма зберігання й експонування природничих колекцій та рідкісних речей, а також назва місця їх зберігання

Наявність квадратних дужок у терміні й означенні певної словникової статті означає, що в ній суміщено дві статті, де переважає однаковий текст. Першу статтю читають, беручи до уваги текст поза дужками разом з текстом у першій парі квадратних дужок, пропускаючи текст у другій парі дужок. Другу статтю читають, замінюючи текст першої пари квадратних дужок текстом другої пари квадратних дужок. Наприклад, у терміностатті **демонтаж [експозиції] [виставки]** суміщено дві терміностатті:

демонтаж експозиції

Розбирання експозиції для звільнення місця під нову експозицію й повернення експонатів у музейні фонди чи іншим власникам

демонтаж виставки

Розбирання виставки для звільнення місця під нову виставку й повернення експонатів у музейні фонди чи іншим власникам

У деяких словникових статтях курсивом у круглих дужках подано назву джерела, з якого запозичили означення поняття, наприклад:

музейний фонд України

Сукупність окремих музейних предметів, музейних колекцій, музейних зібрань, які постійно зберігаються на території України, незалежно від їх походження та форми власності, а також музейних предметів і музейних колекцій, що перебувають за межами України і є власністю України або відповідно до міжнародних договорів підлягають поверненню в Україну (*Закон України «Про музеї та музейну справу»*)

IV. Українська абетка

Аа Бб Вв Гг Гг Дд Ее Єе Жж Зз Ии Іі Їі Йй
Кк Лл Мм Нн Оо Пп Рр Сс Тт Уу Фф Хх Цц
Чч Шш Щщ Ъ Юю Яя

А а

авдіовізуальні матеріали

Кіно- і відеозаписи, збережені на різних носіях

авдіогід *екскурс.*

Портативний прилад, що відтворює аудіозапис музейної екскурсії, призначений для індивідуального ознайомлення відвідувача з експозицією музею

авдіоматеріали

Фонозаписи, фонокоментарі (голоси тварин, птахів, різноманітні природні шуми, документальні й музичні записи історичних діячів, письменників, співаків та ін.)

автентичний

Той, який має вірогідно й точно збережені первинні ознаки

автентичні виражальні засоби *див. музеалія*

автентичність

Властивість музейного предмета, що вказує на ступінь вірогідності й точності збереження важливих його первинних ознак, характеристик та на відповідність певному культурному середовищу

автогід *екскурс.*

Портативний прилад, призначений для індивідуального ознайомлення відвідувача з музейною експозицією, який дає змогу отримати більше інформації (візуальної та аудіо) про експозицію в цілому та окремі її експонати, а також може містити елементи, що забезпечують інтерактивність

авторська копія *мист.*

Копія твору мистецтва, яку виконав автор оригіналу з незначними відмінностями від нього

аквізиція *див. набуття музейних предметів*

акт видачі

Юридичний документ, що засвідчує факт видачі з фондів музею відповідальному представникові юридичної особи музейних предметів на постійне зберігання або в тимчасове користування

акт видачі на відповідальне зберігання

Юридичний документ, що фіксує факт видачі нових надходжень, які пройшли первинну реєстрацію, зберігачеві для наукової інвентаризації, зберігання та музейного використання

акт внутрішньомузейної передачі *також акт передачі*

Юридичний документ, що засвідчує факт передачі музейного предмета від однієї матеріально відповідальної особи до іншої в межах того самого музейного закладу

акт втрати

Юридичний документ, що фіксує факт й обставини зникнення або крадіжки музейного предмета з музею

акт деакцесії *див. акт списання*

акт експертизи дорогоцінних металів і коштовного каміння

Юридичний документ, що підтверджує або спростовує факт наявності й справжності конкретних дорогоцінних металів і/чи коштовного каміння в музейному предметі. В акті фіксують точну вагу металів (у грамах) і каміння (у каратах)

акт заміни облікових книг *також акт погашення облікової документації*

Юридичний документ, що фіксує факт погашення книг надходжень основного фонду, книг надходжень науково-допоміжного фонду або інвентарних книг і заміни їх новими зі збереженням наданих раніше шифрів і номерів чи присвоєнням нових

акт збереженості

Юридичний документ, що фіксує стан збереження музейного предмета на момент складання акту (наявність пошкоджень, їх характер та ступінь)

акт звірення наявності та прийому-передачі

Юридичний документ, що фіксує факт звірення наявності та передачі музейних предметів на матеріальну відповідальність від попереднього зберігача певної фондової групи новопризначеному зберігачеві цієї фондової групи

акт звірення наявності фондів

Юридичний документ, що фіксує факт і результат звірення наявності музейних предметів з музейного зібрання, із записами в обліково-фондовій документації

акт передачі *див. акт внутрішньомузейної передачі*

акт повернення

Юридичний документ, що засвідчує факт повернення музейного предмета у фонди музею, який є його власником

акт погашення облікової документації *див. акт заміни облікових книг*

акт пошкодження

Юридичний документ, який складає спеціальна комісія музею безпосередньо після випадку пошкодження музейного предмета. В акті фіксують причину, обставини, характер і ступінь пошкодження

акт прийняття *також вхідний акт*

Юридичний документ, що фіксує факт прийняття представником музею предметів музейного значення від їх власників з метою включення до музейних фондів на постійне або тимчасове зберігання

акт прийняття експозиції

Внутрішньомузейний документ, який засвідчує, що роботи зі створення музейної експозиції завершені й вона готова до відкриття та функціонування

акт списання *також акт деакцесії*

Юридичний документ, що фіксує факт виключення музейного предмета чи науково-допоміжного матеріалу зі складу музейного зібрання

акцесійний акт

Акт прийняття, який передбачає отримання музеєм не тільки самого предмета музейного значення, а й права власності на нього

акцесія *див. набуття музейних предметів*

аналіз музейного зібрання

Кількісне та якісне дослідження змісту музейного зібрання в класифікаційних групах, а також його потреб стосовно приміщення та обладнання, враховуючи подальше його зростання

анкета відвідувача

Питальник, адресований відвідувачам музею, який дає змогу збирати об'єктивну інформацію про музейну аудиторію й оцінити сильні й слабкі сторони роботи музею

анкетування

Форма збору зворотної інформації від відвідувачів, що дає змогу скласти соціально-демографічну характеристику основної музейної аудиторії, з'ясувати її інтереси, мотиви поведінки, виявити сильні й слабкі сторони роботи музею

анотація

Короткий виклад інформації про експозицію або її розділ, експозиційний зал чи експонат

анотація до експоната

Атрибутивні дані експоната або інша інформація про нього, яку автори експозиції вважали потрібним повідомити відвідувачам. Подається у вигляді етикетки чи в іншій формі

анотований каталог

Каталог музейного зібрання або його частина, у якому коротко подані основні атрибутивні дані музейних предметів

анотований показчик

Показчик музейного зібрання або його частини, у якому коротко подані основні атрибутивні дані музейних предметів

ансамблева експозиція

Музейна експозиція, основою якої є експозиційні комплекси, у яких на базі достовірних наукових даних зберігають або відтворюють взаємозв'язки, що існували між музейними предметами в середовищі їх побутування

ансамблевий експозиційний метод

Метод побудови музейної експозиції, який полягає у створенні експозиційного ансамблю, що показує музейні предмети в первинному середовищі їх існування та відображає взаємодію і взаємозв'язки між цими предметами

ансамблевий музей *див. музей ансамблевого типу***ансамблево-експозиційний комплекс**

Структурна одиниця ансамблевої експозиції, експозиційний комплекс, у якому зберігають або відтворюють взаємозв'язки, що існували між музейними предметами в середовищі їх побутування

ансамбль пам'яток *також комплекс пам'яток*

Група пам'яток (будівель, творів монументальної скульптури, інженерних споруд, зелених насаджень) об'єднана композиційно, стилістично чи історично

антропологічний музей

Вид музею природничого профілю, у якому зберігають, вивчають, експонують та популяризують пам'ятки, пов'язані з історією розвитку людини як біологічної істоти, а також соціальною і культурною організацією людського суспільства на різних етапах розвитку

арборетум *див. дендрарій***артефакт**

Матеріальний об'єкт, створений унаслідок людської діяльності

археографія

Спеціальна історична дисципліна, що вивчає архівні документальні інформаційні ресурси та писемні пам'ятки для залучення їх до наукового та культурологічного обігу й вироблення наукових принципів їх видання

археологічна екскурсія

Тематична екскурсія, присвячена пам'яткам далекого минулого, виявленим у результаті розкопок давніх поселень, поховань, городищ тощо

археологічна знахідка

Пам'ятки матеріальної культури, мистецтва, в окремих випадках писемності, рештки тварин і рослин, знайдені під час археологічних розкопок

археологічна колекція

Сукупність археологічних знахідок, зібраних однією археологічною експедицією на одній пам'ятці за один сезон

археологічна пам'ятка *див. пам'ятка археології*

археологічне зібрання

Музейні предмети, знайдені під час археологічних розкопок, які перебувають у музейному зібранні

археологічний музей

Вид музею історичного профілю, у якому збирають, зберігають, вивчають та експонують пам'ятки матеріальної культури від найдавніших часів до середньовіччя, виявлені (зібрані) під час археологічних досліджень

археометрія

Спеціальна історична дисципліна, у якій фізичними методами визначають вік і походження знайдених археологами предметів

архів музею *див. науковий архів музею***архівна колекція**

Сукупність історичних документів, які входять до колекції

архівний фонд *також документальний фонд*

Сукупність документів, які мають культурну цінність та утворилися внаслідок політичної, наукової, господарської, культурної діяльності різних установ, організацій і окремих осіб

архівні матеріали

Зареєстровані писемні документи (а також світлини та звукозаписи), отримані як результат діяльності певних органів, підприємств і установ, а також організацій і окремих осіб, що зберігаються в архіві як історичні та правові джерела

архітектурна пам'ятка *див. пам'ятка архітектури***архітектурно-просторова організація образу**

Створення предметно-просторового середовища для ефективного демонстрування експозиції

архітектурно-художнє вирішення експозиції *див. архітектурно-художнє оформлення музейної експозиції***архітектурно-художнє оформлення музейної експозиції** *також архітектурно-художнє вирішення експозиції; експозиційний дизайн*

Організація внутрішнього простору, розташування й оформлення експозиційних залів, створення потрібного тла чи відповідного середовища для демонстрування матеріалів музейної експозиції

архонтологія

Спеціальна історична дисципліна, яка вивчає історію посад у державних, міжнародних, політичних, релігійних та інших громадських структурах

асортиментний кабінет *також кімната зразків*

Приміщення на підприємствах, у яких зберігаються унікальні зібрання їхніх виробів, наукові колекції, інші колекції або окремі зразки виробів, що мають історичну, художню, науково-технічну цінність

асоціативність

Властивість музейного предмета вказувати на зв'язки й подібні риси в предметах і явищах, зокрема, не порівнюваних на перший погляд

асоціативно-образний лад експозиції

Система асоціацій, які, на думку автора, експозиційні образи мають викликати у відвідувачів

асоціація музеїв *див. об'єднання музеїв***атрактивність**

Властивість музейного предмета привертати увагу своїми зовнішніми ознаками в процесі музейної комунікації

атрибутивні дані

Дані про властивості й ознаки музейного предмета

атрибуція музейного предмета *також наукова атрибуція; наукова категоризація*

Виявлення всіх притаманних музейному предмету ознак: матеріалу, форми, розміру, способу виготовлення, призначення, стилю, часу й місця виготовлення, авторства, соціального та етнічного середовища побутування, історичного та меморіального значення

Б б

багатопрофільний музей *також універсальний музей; комплексний музей; синкретичний музей*

Музей, який у своїй роботі поєднує не менше двох профілів або не має чітко визначеного профілю

барвне вирішення експозиції *див. колористичне вирішення експозиції***бібліотека музею**

Науково-допоміжний підрозділ музею, який забезпечує акумуляцію і доступність для музейних працівників необхідної фахової та профільної літератури

біогрупа

Експозиційний комплекс із об'єктів тваринного і/або рослинного світу

біологічний режим

Комплекс заходів із захисту музейних предметів від біошкідників

біопшкодження

Пошкодження, завдані музейному предметові біошкідниками

біосферний заповідник

Природоохоронна, науково-дослідна установа міжнародного значення, створена з метою збереження в природному стані найбільш типових природних комплексів біосфери, здійснення фонових екологічних моніторингу, вивчення довкілля і його змін під дією антропогенних чинників

біошкідники *також* **шкідники музейних предметів**

Живі організми: бактерії, гриби, комахи, гризуни тощо, які пошкоджують музейні предмети в процесі своєї життєдіяльності

боністика

Спеціальна історична дисципліна, що вивчає паперові грошові знаки, банкноти, цінні папери, векселі

ботанічний музей

Вид музею природничого профілю, зібрання якого характеризують морфологію, систематику, поширення й господарське використання рослин

ботанічний сад

Установа, яку створюють для збереження, вивчення, акліматизації, розмноження в спеціально створених умовах та ефективного господарського використання рідкісних і типових видів місцевої і світової флори шляхом створення, поповнення та збереження ботанічних колекцій, ведення наукової, навчальної і освітньої роботи

ботанічний фонд

Облікований і систематизований структурний розділ природничих фондів, до якого належать переважно гербарії рослин і грибів

бриф [експозиції] [виставки]

План-проспект, який організовує весь процес підготовки [експозиції] [виставки] до моменту її відкриття. В європейській музейній практиці відповідає тематико-структурному плану

буферна зона заповідника

Територія, що прилягає до заповідника, у межах якої заборонено господарську діяльність, виділена з метою запобігання негативного впливу на заповідну зону

В в

валізна експозиція *див. пересувна виставка*

веб-портал музею

Веб-сайт музею, що надає користувачеві інтернету різні інтерактивні послуги (інтернет-послуги), які працюють у рамках єдиного сайту

веб-сайт музею

1. Офіційне відображення музею в глобальній інформаційній мережі інтернет, покликане інформувати про діяльність музею та рекламувати його;
2. Складова частина інформаційно-пошукової системи музею, покликана забезпечувати доступ користувачів до інформації про музей, його зібрання та діяльність

вексилологія *див. прапорознавство*

вернісаж

Відкриття художньої виставки в урочистій обстановці, на якому присутні спеціально запрошені особи

вертикальна вітрина

Переважно висока музейна вітрина, яку оглядають через прозорі вертикальні стінки

вивчення музейного предмета

Процес виявлення властивостей музейних предметів та їх сукупностей, як джерел знань і емоцій, а також культурних цінностей

вид музейних предметів

Одиниця класифікації музейних предметів

вид музею

Другий рівень класифікації музеїв; одиниці, на які поділяється профіль музею

випозичання

Безкоштовне надання музейного предмета для певного використання під зобов'язання повернути цю річ

виробничий музей *див. музей підприємства*

виставка

Публічна демонстрація досягнень в області економіки, науки, техніки, культури, мистецтва та інших галузях суспільного життя

виставка нових надходжень

Музейна виставка, створена за результатами реставраційних робіт, підсумками комплектування фондів за певний період часу

виставка приватних колекцій

Музейна виставка, яку музей організовує на базі матеріалів, наданих приватними особами

виставка фондів

Музейна виставка на базі тих пам'яток, які з різних причин не входять до основної експозиції музею і перебувають у фондосховищах

виставкова виїзна діяльність

Одна з форм виставкової діяльності музею, обмін виставками між окремими музеями та країнами

виставкова діяльність музею *також виставкова робота; науково-виставкова робота*

Частина виставково-експозиційної діяльності, пов'язана з плануванням, створенням і функціонуванням системи виставок, яка доповнює роботу основної експозиції

виставкова робота *див. виставкова діяльність музею*

виставкове устаткування

Експозиційне устаткування, конструктивні особливості якого дають змогу легко пристосувати його для створення будь-яких виставок

виставковий ансамбль

Гармонійне поєднання експонатів на виставці

виставково-ділова діяльність *також форумна діяльність*

Одна з форм маркетингово-інформаційної діяльності музею, приурочена до його участі в різноманітних міжнародних музейних форумах і салонах

виставково-експозиційна діяльність

Напрямок музейної діяльності, який полягає в організації експозицій і виставок

виховна функція музею

Соціальна функція музею, яка полягає в соціально-психологічному, емоційному, мотиваційному впливові музею на відвідувача з гуманістично-світоглядною та патріотичною метою

відбір експозиційних матеріалів

Визначення складу експонатів у майбутній експозиції для якнайповнішого розкриття теми експозиції музейними засобами

відбір музейних предметів

Вибір за систематичною картотекою музейних предметів для експозиції, виставок; складання каталогів музейних колекцій; уточнення вихідних даних та шифрів; виявлення малообстежених районів та наявність певної групи предметів з певного регіону тощо

відбір предметів музейного значення

Прийняття рішення щодо того, чи має певний предмет музейне значення, а також чи відповідає профілю музею й потребі музею в цьому предметі

відвідуваність музею

Сукупність статистичних і соціально-демографічних відомостей про музейну аудиторію

відвідування музейних закладів

Прихід до музею для огляду експозиції, вивчення музейних фондів, участі в масових заходах тощо

відвідувач віртуального музею

Особа, яка цілеспрямовано чи спонтанно «заходить» на офіційний веб-сайт музею і знайомиться з його інтернет-експозицією і каталогами, новинами й рекламними анонсами, а також здійснює *on-line* чи *e-mail*-запити до адміністрації цього музею для пошуку та з'ясування певної дослідницької інформації, придбання квитків для відвідування музею чи його нової виставки, купівлі музейних зображень високої якості або поліграфічної продукції цього музею

відвідувач музею

Людина, що прийшла до музею для огляду експозиції, участі в масових заходах або вивчення фондів

відділ музею

Окремий структурний підрозділ музею із чітко визначеним напрямком роботи

відділ фондів

Науковий підрозділ музею, який веде науково-фондову роботу, спрямовану на облік і зберігання музейних фондів

відеопам'ятка

Документальні й художні відеозаписи, збережені на аналогових та цифрових носіях

відеотека

Зібрання відеопам'яток

відкрите зберігання фондів

Форма зберігання музейних фондів, яка дає змогу розширити доступ відвідувачів до фондів для їх огляду

відкритий спосіб експонування

Експонування музейних предметів, не захищених склом чи іншим фізичним бар'єром

відкриті фонди

Фондосховища, пристосовані та доступні для огляду відвідувачів

відрядження з комплектування

Форма комплектування, поїздка з метою збирання предметів музейного значення

відтворення також дублікат

Предмет, створений для того, щоб замінити оригінал з метою передати його вигляд, основні характеристики, а також іншу інформацію про нього

військово-історична екскурсія

Тематична екскурсія, присвячена військовій історії, розвитку озброєння, тактиці бойових дій тощо

військово-історичний музей

Вид музею історичного профілю, у якому збирають, зберігають, вивчають і експонують пам'ятки, пов'язані з військовою історією країни, розвитком військової техніки й мистецтва війни, історією окремих родів військ і видів озброєнь

віртуальна експозиційна галерея *див. інтернет-експозиція***віртуальна колекція**

Умовно (тобто віртуально, а не фізично) виокремлена колекція, у якій матеріали об'єднані за певною ознакою

віртуальна міжмузейна колекція

Умовно виокремлені й об'єднані певною спільною тематикою музейні предмети, які фізично перебувають у різних музеях

віртуальна реконструкція

Науково обґрунтоване моделювання зовнішнього вигляду, структури чи інших ознак втраченого, зруйнованого або видозміненого [музейного предмета] [об'єкта] за допомогою сучасних комп'ютерних технологій в електронному вигляді

віртуальний музей

Музей, що існує та веде музейну діяльність виключно в мережі інтернет, створюючи віртуальний музейний продукт: виставки, колекції, віртуальні версії неіснуючих об'єктів тощо

вітринна експозиція

Музейна експозиція, за задумом якої усі експонати розміщено виключно в музейних вітринах

вказівник

Текстовий або графічний допоміжний засіб, призначений допомагати відвідувачам орієнтуватися в експозиціях, виставках чи у музеї в цілому

власник музею

Юридична чи фізична особа, якій належать фонди музею, а також його рухоме і нерухоме майно

властивості музейного предмета

Якісні характеристики музейного предмета, важливі з погляду музейної справи. Наприклад: автентичність, атрактивність, інформативність, репрезентативність, естетичність тощо

воєнно-історичний музей

Вид музею історичного профілю, у якому збирають, зберігають, вивчають і експонують пам'ятки, пов'язані з подіями певної воєнної кампанії, битви

вступ *див. орієнтування*

вступний зал

Частина музейної експозиції, експозиційний зал, який репрезентує в узагальненій формі тематику всієї експозиції й готує відвідувача до цілісного сприйняття експозиції наступних залів

вторинне оформлення експозиції

Оформлення експозиції на рівні дизайну й монтажу

вундеркамера *іст.*

Домузейна форма зберігання й експонування природничих колекцій та рідкісних речей, а також назва місця їх зберігання

вхідний акт *див. акт прийняття***вхідний номер** *див. номер надходження***вчена рада музею**

Дорадчий орган при директорі музею, який визначає головні напрямки наукової діяльності музею, обговорює й затверджує наукові плани та звіти музею, окремих підрозділів і працівників тощо. Складається з наукових працівників музею, інших музеїв і близьких за профілем установ, організацій та вищих навчальних закладів

Г г

галерея-музей *див. галерея***галерея** *також галерея-музей*

1. Тип музейного приміщення видовженої форми із закритими стінами з одного боку й низкою вікон – з іншого, має бокове освітлення;
2. Заклад, який експонує твори мистецтва

галузовий музей

Вид музею науково-технічного профілю, у якому збирають, зберігають, вивчають і експонують пам'ятки, пов'язані з однією конкретною галуззю науки чи виробництва

гальванокопія

Копія, одержана гальванопластикою

гемологія

Наука про коштовні камені, сукупність даних про коштовне й виробне каміння, переважно фізичні властивості, особливості хемічного складу, декоративно-художні переваги мінералів і мінеральних агрегатів, які використовують в ювелірному й каменерізному виробництві

генеалогія

Спеціальна історична дисципліна, у якій досліджують походження осіб і спорідненість між ними, а також вивчають історію окремих родів та їх роль у соціально-економічному й суспільному житті епохи

генеральна картотека *також облікова картотека*

Картотека музейного зібрання, укладена за обліковими номерами музейних предметів, яку використовують як допоміжний засіб обліку музейних фондів

генеральне вирішення експозиції *також генеральне рішення експозиції; форпроект*

Первісне вираження художньої концепції експозиції у вигляді креслеників, макетів і пояснювальних документів

генеральне рішення експозиції *див. генеральне вирішення експозиції*

генеральний каталог

Основний каталог музею, що найбільш повно розкриває склад і зміст музейного зібрання відповідно до прийнятої в музеї схеми наукової класифікації

географічна картотека

Картотека музейного зібрання або його частини, упорядкована за географічним принципом

географічний метод побудови експозиції

Метод побудови музейної експозиції, який полягає в розміщенні експонатів за географією їх виникнення, створення чи побутування

географічний покажчик

1. Покажчик географічних об'єктів із зазначенням музейних предметів, пов'язаних з кожним з них чи покликанням на облікові позначення цих предметів для спрощення пошуку пов'язаних із цими об'єктами музейних предметів;
2. Покажчик усіх географічних об'єктів, згаданих у виданні із зазначенням номерів сторінок, на яких згадуються ці об'єкти

геологічний музей

Вид музею природничого профілю, зібрання якого відображають історію розвитку й будову Землі

геологічний фонд

Облікований і систематизований структурний розділ природничих фондів, до якого належать колекції метеоритів та гірських порід і мінералів

геолого-мінералогічний музей

Вид музею природничого профілю, у якому збирають, вивчають, зберігають та експонують зразки мінералів, гірських порід, залишки метеоритів тощо

геральдика

1. Спеціальна історична дисципліна, що вивчає герби та їх історію;
2. Мистецтво складати, описувати та пояснювати герби

геральдична колекція

Сукупність усіх геральдичних пам'яток у музейному зібранні

геральдична пам'ятка

Музейний предмет, що зображає герб або на якому зображено герб, його елементи чи який містить текстовий опис герба

гербарій

1. Систематична колекція спеціально зібраних, засушених і змонтованих на аркушах паперу рослин, призначена для наукового опрацювання;
2. Установа, що зберігає колекції засушених рослин і проводить їх наукове опрацювання

гербарний аркуш

Аркуш паперу зі змонтованими на ньому рослинами, має розміри 42 на 28 см з невеликими відхиленнями

гербарний екземпляр *див. гербарний зразок***гербарний зразок** *також гербарний екземпляр*

Кількість матеріалу, яка може достатньо представити рослину одного виду, зібрану одночасно в одному місці. Не може бути меншим 1 гербарного аркуша

гліптика

Мистецтво різьби на коштовних і напівкоштовних каменях

гліптикат *іст.*

Сховище для виробів з рельєфним різьбленням на коштовних і напівкоштовних каменях (геми, камеї тощо)

гліптотека *іст.*

Зібрання й сховище виробів з рельєфним різьбленням на коштовних і напівкоштовних каменях (геми, камеї тощо)

голограма

Об'ємна оптична копія реального об'єкта, що ґрунтується на інтерференції променів світла – від джерела й від предмета; лазерне фотографування в трьох вимірах

голографія

Спосіб записування просторової структури світлової хвилі й отримання об'ємного зображення предмета

горизонтальна вітрина

Переважно невисока музейна вітрина, яку оглядають через прозору верхню горизонтальну площину

господарська зона

Частина музейної території, призначена для розміщення допоміжних господарських об'єктів, місць для паркування службових автомобілів та інших транспортних засобів

гостьова виставка *див. пересувна виставка*

граматика дизайну експозиції

Набір основних засад і принципів, якими керуються під час оформлення експозиції

гран

Застаріла одиниця маси дорогоцінних металів і коштовних каменів. У різних країнах гран неоднаковий. Росія – 1 гран – 64,8 мг, Англія – 64,79891 мг. У ювелірній справі гран вважають рівним трьом четвертим вагового карата (50 мг)

громадська рада музею

Представники установ і організацій, зацікавлених у роботі музею й готових надати йому допомогу на громадських засадах

група музейних предметів

Одиниця класифікації музейних предметів у межах одного різновиду за однією суттєвою ознакою чи аспектом

група надходження *фонд.-облік.*

Сукупність предметів музейного значення, які надходять до музею одночасно

групове зберігання

Принцип зберігання музейних предметів у певних групах, переважно за матеріалом для оптимального зберігання

груповий запис

Форма реєстрації музейних предметів, яку застосовують у разі надходження великої кількості однотипних предметів

групування експонатів

Етап побудови експозиції, на якому проводять розподіл експонатів на групи залежно від теми експозиції

ґрунтовий музей

Вид музею природничого профілю, зібрання якого характеризують морфологію, генезис, географію ґрунтів

Д Д

давньосховище *іст.*

Зібрання старожитностей, переважно релігійного характеру, яке існувало при церковних єпархіях чи братствах

дарувальник

Особа чи організація, що безоплатно передала у власність музею колекції чи предмети музейного значення

дарування

Безповоротна безоплатна передача предметів музейного значення від дарувальника у власність музею

датування

Один із найважливіших елементів атрибуції музейного предмета, визначення часу його створення (виготовлення) чи побутування

деакцесія *див. списання музейного предмета*

демонтаж [експозиції] [виставки]

Розбирання [експозиції] [виставки] для звільнення місця під нову [експозицію] [виставку] і повернення експонатів у фонди музею чи власникам

дендрарій *також арборетум*

Територія з відкритим ґрунтом, на якій культивують колекції деревних рослин і чагарників

дендрологічний парк

Науково-дослідна природоохоронна установа для збереження й вивчення в спеціально створених умовах різноманітних видів дерев і чагарників та їх композиції для найбільш ефективного наукового, культурного, рекреаційного та іншого використання

депозит

1. Предмет музейного значення, переданий до музею на тимчасове зберігання;
2. Музейний предмет, що є власністю одного музею, але тимчасово зберігається в іншому музеї

депонування

Передання музейних предметів на тимчасове зберігання для використання в інших установах

дереставрація

Здійснення комплексу науково обґрунтованих заходів щодо усунення спотворень музейного предмета, які виникли внаслідок застосування застарілих методів реставрації; у деяких випадках – нейтралізація слідів попередньої реставрації

державна частина Музейного фонду України

Сукупність окремих музейних предметів, музейних колекцій, музейних зібрань, що перебувають у державній власності

державний музей

Тип музею, який підпорядковується органам державної влади й здійснює свою діяльність у руслі національної музейної політики й загальнодержавної концепції розвитку мережі музеїв

дермопластика *див. таксидермія***дефектний акт**

Юридичний документ, у якому фіксують стан збереження музейного предмета, зокрема, наявні дефекти й можливість реставрації. Акт складають на основі висновків реставраційної та фондово-закупівельної комісії музею

дефектний опис

Складова частина реставраційної документації, перелік музейних предметів, які потребують реставрації, із вказанням ступеня й характеру пошкоджень кожного предмета

джерело комплектування *також джерело надходження*

Юридична чи фізична особа, яка передала предмет музейного значення до музею

джерело надходження *див. джерело комплектування***джерело фінансування музею**

Джерело, з якого надходять кошти на забезпечення діяльності музею

джерелознавство

Спеціальна історична дисципліна, що розробляє методики виявлення, вивчення й використання різноманітних історичних (писемних) джерел, зокрема, методи визначення їх походження та вірогідності їхнього інформативного наповнення

джерельна база експозиції

Сукупність (система) джерел різноманітних типів, родів, видів та різновидів, що акумулюють оптимальну інформацію про висвітлюваний в експозиції процес, явище, подію

дидактична виставка

Музейна виставка, створена для студентів чи учнів з дидактичною (навчальною) метою

дизайн експозиції *див. архітектурно-художнє оформлення музейної експозиції*

динамічне освітлення *експоз.*

Засіб підсилення візуального враження від експозиції, виділення важливих експонатів. Це досягається шляхом контрольованих і/або програмованих змін напрямку, інтенсивності, кольору світла під час огляду експозиції

дипломатика

Спеціальна історична дисципліна, яка вивчає історичні документи

дитяча експозиція

Експозиція, орієнтована на дитячу аудиторію та адаптована до дитячого світосприйняття

дитячий музей *також дитячий музейний центр*

Заклад музейного типу, що має орієнтовану на цільову аудиторію (дітей) інтерактивну експозицію, яка стимулює творчу та ігрову діяльність

дитячий музейний центр *див. дитячий музей*

дієвий музей

Об'єкт, який після музеєфікації продовжує виконувати своє первинне призначення

діорама

Експозиційний комплекс, зігнута півколом стрічкоподібна картина з наочним переднім планом (фігури людей, макети різних споруд, предмети тощо), яку використовують для підсилення ефекту присутності у відвідувачів

додаткова рубрика анотації до експоната

Рубрика анотації, яка виконує додаткові функції і містить додаткову інформацію про експонат

додаткові музейні послуги

Послуги за винятком основних, які музей надає для задоволення попиту відвідувачів і які потребують додаткових зусиль музею (експертиза, надання приміщень, наукові консультації, випозичення музейних предметів для зйомки фільмів тощо)

документальна пам'ятка

Пам'ятка історії та культури, спеціально призначена для передавання і збереження інформації, зафіксованої у вигляді тексту, зображення чи звуків на будь-якому носії

документальний фонд *див. архівний фонд*

документація експозиції

Комплект документів, пов'язаних зі створенням та функціонуванням музейної експозиції

документація науково-просвітницької роботи

Сукупність документів, створених у процесі підготовки, організації й проведення музеєм масових заходів. Містить книгу обліку екскурсій; методичні розробки екскурсій та інших форм науково-просвітницької роботи; тематичні плани екскурсій, лекцій тощо; сценарії тематичних вечорів, зустрічей, музейних свят, вікторин та ін.

домузейна епоха *також прамузейна епоха*

Історичний період збирання цінних предметів перед виникненням явищ «колекціонування» і «музей». Хронологічно – від найдавніших часів до епохи Відродження. Поділяється на 4 періоди збирання: давньосхідний, давньогрецький, давньоримський, середньовічний

домузейна форма *див. протомузейна форма***допоміжний музейний облік**

Система документів (картотек, покажчиків тощо), у яких ведуть облік музейних предметів за додатковими параметрами і які полегшують роботу з музейними фондами

допоміжний текст

Текстові матеріали, які допомагають орієнтуватися відвідувачам експозиції чи виставки

допоміжні історичні дисципліни *див. спеціальні історичні дисципліни***дублет**

Музейний предмет, наявний у зібранні музею в декількох ідентичних примірниках

дублетний фонд *див. обмінний фонд***дублікат** *див. відтворення***дублювальна поверхня**

Поверхня, на яку переносять зображення із зображальної пам'ятки у випадку, якщо оригінальний носій зберегти неможливо

дублювання *мист.*

Здвоєння основи твору мистецтва; наклеювання картини на другу, додаткову, основу

Е е

ЕД *див. експозиційний науково-допоміжний матеріал*

екологічний музей *див. екомузей*

екологічно-просвітницький центр

Позамузейна форма науково-просвітницької роботи природничого музею, заклад при музеї, який надає суспільству екологічну інформацію

ekomузей *також соціально-середовищний музей; інтегрований музей; екологічний музей*

Музей ансамблевого типу, у якому ведуть діяльність зі збереження та презентації природного й антропогенного середовища (етнокультурні ландшафти із системою живих поселень)

ekomузеологія *див. соціальне музеєзнавство*

ексгібіт *див. експозиційний комплекс*

екскурсант

Учасник музейної екскурсії

екскурсійна група

Форма організації відвідувачів музею

екскурсійна справа

Галузь людської діяльності щодо організації та проведення екскурсій

екскурсійна тематика

Сукупність, набір або визначена група тем екскурсії; предмет показу та розповіді під час екскурсії

екскурсійне бюро

Підрозділ музею, який організовує екскурсійну роботу

екскурсійний маршрут *див. маршрут екскурсії*

екскурсійний об'єкт

Експонат, який висвітлюють під час екскурсії

екскурсія *див. музейна екскурсія*

екскурсовод

Науковий працівник музею, що показує відвідувачам музейні експозиції, виставки тощо, супроводжуючи показ розповіддю й коментуючи експонати

експериментальна експозиція

Експозиція, створена з використанням нових форм та нетрадиційних методів з метою перевірити їхній вплив на відвідувача

експертиза авторства *мист.*

Експертиза для встановлення авторства музейного предмета (переважно застосовують до творів мистецтва, документів)

експертиза цінності музейних предметів

Експертиза для встановлення курсової вартості музейного предмета

експлікація

Текст, що пояснює значення символів, умовних позначок в експозиції

експодизайн *див. архітектурно-художнє оформлення музейної експозиції*

експоза

Перший етап планування експозиції, який обґрунтовує її зміст і мету

експозит *див. музейний експонат*

експозиційна анімація

Пожвавлення експозиції введенням до неї елементів театралізації, щоб передати певні експозиційні образи

експозиційна діяльність *також експозиційна робота*

Частина виставково-експозиційної діяльності, яка полягає в організації експозицій музею

експозиційна зона

Частина музейної [території] [площі], призначена для стаціонарного демонстрування музейних предметів і їх використання в культурно-пізнавальних цілях

експозиційна колекція

Умовно виокремлена з основного фонду частина музейних предметів, які мають спільні ознаки й високий ступінь експозиційності

експозиційна комунікація

Процес обміну інформацією між відвідувачем і музеєм, який полягає в наданні відвідувачеві інформації експозиційними засобами й отримання від нього відгуку про експозицію

експозиційна легенда

Інтерпретація теми експозиції за допомогою експозиційних засобів і образів

експозиційна образна система

Ієрархічна система експозиційних образів

експозиційна оповідь

Інформація, яку відвідувачі музею можуть отримати від перегляду експозиції

експозиційна площа

Загальна площа всіх елементів експозиційного устаткування, які використовують для розміщення експозиційних матеріалів (вимірюється у м. кв.)

експозиційна поверхня

1. Поверхня, на якій планують розмістити експозицію;
2. Поверхня предмета, яку виставляють для огляду

експозиційна робота *див. експозиційна діяльність*

експозиційна творчість

Творча діяльність з побудови музейної експозиції

TK CHTT <http://tc.terminology.lp.edu.ua>

експозиційна тема

Тема, зміст якої можна розкрити через експонування музейних предметів

експозиційне дослідження

Виставка чи експозиція, яка презентує результат наукової діяльності за профілем музею

експозиційне мистецтво

TK CHTT <http://tc.terminology.lp.edu.ua>

Експозиція як синкретичний вид мистецтва

експозиційне обладнання *див. експозиційне устаткування*

експозиційне образотворення *також музейне образотворення*

Створення експозиційних комплексів, які художніми засобами впливатимуть на відвідувача

експозиційне приміщення

TK CHTT <http://tc.terminology.lp.edu.ua>

Музейне приміщення, призначене для проведення в ньому експозицій

експозиційне рішення

Важлива складова експозиційного образу, засіб розкриття теми й організації сприйняття експозиції відвідувачами. Передбачає розташування експозиційних матеріалів і обладнання в просторі приміщень і фіксується у формі креслеників, ескізів або макетів у процесі художнього проєктування

експозиційне середовище

TK CHTT <http://tc.terminology.lp.edu.ua>

Предметно-просторове середовище, у якому розміщують експозицію

експозиційне устаткування *також експозиційне обладнання*

Спеціальне устаткування для побудови експозицій

експозиційний ансамбль *див. експозиційний комплекс*

експозиційний відділ

TK CHTT <http://tc.terminology.lp.edu.ua>

Науковий підрозділ музею, який виконує наукову роботу, спрямовану на побудову музейних експозицій і виставок

експозиційний вузол

Ключова точка експозиції стосовно розкриття теми експозиції, найчастіше – експонат чи колекція

експозиційний дизайн *див. архітектурно-художнє оформлення музейної експозиції*

TK CHTT <http://tc.terminology.lp.edu.ua>

експозиційний задум

Початкове уявлення про майбутню музейну експозицію, її тематику та структуру; є основою наукової концепції експозиції, враховує її цілі, тему й можливі експозиційні матеріали

експозиційний зал

Велике експозиційне приміщення

експозиційний комплекс *також експозиційний ансамбль; ексгібіт*

Структурна одиниця музейної експозиції, група матеріалів, взаємопов'язаних за змістом, цілеспрямовано розташованих на певній, обмеженій експозиційній площі, об'єднаних зорово та логічно

експозиційний маршрут

Передбачений порядок огляду експозиції з точки зору сприйняття якоїсь теми або експозиції в цілому

експозиційний матеріал

Сукупність музейних предметів, їх відтворень і моделей, науково-допоміжних матеріалів і текстів, аудіовізуальних і технічних засобів у експозиції

експозиційний нарис

Виставка чи експозиція, що висвітлює зовнішній бік історичного процесу чи явища, не заглиблюючись у його суть. Тут експонати виступають у ролі ілюстрації до теми нарису

експозиційний науково-допоміжний матеріал *також експозиційно-допоміжний матеріал; ЕД*

Різноманітні предмети, виготовлені спеціально для експозиції (відтворення музейних предметів, твори експозиційного мистецтва, фотографії, карти, схеми, макети, моделі тощо) для якнайповнішого розкриття теми експозиції

експозиційний образ *також музейний образ*

Форма тлумачення теми експозиції створенням об'єктів, здатних естетично впливати на відвідувача

експозиційний показ *див. експонування***експозиційний пояс**

Частина вертикальних експозиційних площ, найбільш зручна для огляду

експозиційний предмет *див. музейний експонат***експозиційний сюжет**

Зовнішня та внутрішня організація експозиційних образів у певній послідовності та в певному просторі, що будується на основі проблемної колізії

експозиційний центр

Експозиційний предмет чи ансамбль, який відображає основну ідею побудови експозиції

експозиційні меблі

Спеціальні меблі, призначені для розміщення в них експозиційних матеріалів

експозиційність

Сукупність властивостей музейного предмета чи колекції (експресивність, атрактивність, збереженість тощо), які вказують на доцільність використання їх в експозиції

експозиційно-допоміжний матеріал *див. експозиційний науково-допоміжний матеріал*

експозиційно-допоміжний фонд *див. фонд науково-допоміжних матеріалів*

експозиційно-комунікативна діяльність

Вид експозиційної діяльності з передання інформації засобами експозиції

експозиційно-комунікативна програма

Документ, що містить інформацію та способи її надання відвідувачам у процесі експозиційно-комунікативної діяльності

експозиціонер

Матеріально відповідальний науковий працівник музею, який проєктує експозиції та виставки, поповнює експозицію новими музейними предметами, забезпечує її функціонування, постійно наглядає за збереженістю експонатів

експозиція *див. музейна експозиція*

експонат *див. музейний експонат*

експонатура

Сукупність експонатів

експонування *також експозиційний показ*

Виставляння музейних предметів чи колекцій для загального огляду

експресивність

Властивість музейного предмета здійснювати емоційний вплив на відвідувача в процесі музейної комунікації, головним чином завдяки своїм зовнішнім ознакам

електронний облік

Форма обліку з використанням цифрових носіїв для зберігання інформації

емблематика

Спеціальна історична дисципліна, що вивчає символи та знаки належності, власності тощо (окрім гербів і печаток)

емблематично-рекламна функція *музейн. менедж.*

Функція експозиційно-допоміжного матеріалу, яка полягає в наданні рекламної інформації

ентомологічний фонд

Облікований і систематизований структурний розділ природничих фондів, до якого переважно належать колекції комах

епіграфіка

Спеціальна історична філологічна дисципліна, що вивчає давні написи на твердих матеріалах (камені, метали, дерева, глині тощо)

ескізний проєкт *див. ескізний проєкт експозиції*

ескізний проєкт експозиції *також ескізний проєкт*

Деталізація художньої концепції експозиції, що містить остаточний розподіл експозиційних площ і розміщення всіх експозиційних матеріалів, обладнання й технічних засобів

еталонна колекція

Різновид природничої колекції; набір типових зразків окремих груп фауни, флори, мікробіоти, ґрунтів або неорганічних об'єктів

етикетаж

Сукупність етикеток в експозиції

етикетка

Знак, нанесений на експонат або прикріплений до нього із зазначенням на ньому анотації

етнографічна екскурсія

Тематична екскурсія, присвячена побуту та звичаям одного чи кількох етносів

етнографічне значення

Значення музейного предмета для розуміння етнічних процесів на певній території чи в певному часовому проміжку

етнографічний комплекс

Експозиційний комплекс, що складається із предметів матеріальної культури певного народу чи народності

етнографічний музей *також музей етнографії*

Вид музею історичного профілю, у якому збирають, зберігають, вивчають і популяризують пам'ятки історії, культури й побуту різних етнічних спільнот та історичних періодів

етнографічний предмет

Предмет утилітарного призначення, що розкриває особливості матеріальної та духовної культури певного народу чи етнічних груп

ефект відволікання *експоз.*

Явище відволікання уваги відвідувача музею від музейної експозиції, яке виникає внаслідок перенасичення враженнями

Ж ж

жанр експозиції

Одиниця класифікації експозиції за жанрово-стильовими ознаками

жанрова класифікація експозицій

Класифікація музейних експозицій за жанровими ознаками, у якій їх трактують як твори мистецтва

жива експозиція *також жива картина*

Частина експозиції, у якій експонати демонструють безпосередньо в середовищі побутування

жива картина *див. жива експозиція*

життєвий комплекс *див. натуральний експозиційний комплекс*

журнальна форма обліку

Форма обліку, при якій його ведуть у спеціальних журналах

журнально-ордерна форма обліку

Форма обліку, яка ґрунтується на застосуванні журналів-ордерів, у яких збирають і систематизують дані первинних документів, необхідні для синтетичного й аналітичного обліку

З з

загальна колекція

Колекція, що складається із предметів, які належать щонайменше до двох профілів колекції

загальна теорія музеєзнавства *також теоретичне музеєзнавство; музеологічна теорія; теоретична музеологія*

Розділ музеєзнавства, який досліджує об'єкт, предмет, метод і структурні елементи музеєзнавства, його місце в системі наукових дисциплін; розробляє науковий понятійний апарат; вивчає феномен музейного предмета й музею; досліджує проблеми, пов'язані із суспільними функціями музеїв, формуванням музейної мережі, класифікацією й типологією музеїв; розробляє наукові основи всіх специфічних музейних видів діяльності

загальне музейне планування *див. планування музейної роботи*

загальний каталог *див. каталог музейного зібрання*

загальні методи дослідження

Методи дослідження музейного предмета, які застосовують у всій сукупності музеїв незалежно від їх типу й профілю

загальноісторичний музей

Вид музею історичного профілю, у якому збирають, зберігають, вивчають і експонують пам'ятки, пов'язані з історією розвитку людського суспільства, історією країни, розвитком її господарства, науки, техніки, культури в різні періоди

заголовковий етикетаж *також номенклатурний етикетаж*

Етикетаж, який містить назви розділів і тем експозиції

заголовок

Назва розділу чи теми експозиції

заказник

Охоронювана природна територія (акваторія), на якій (на відміну від заповідників) під охороною перебуває не весь природний комплекс, а деякі його частини: тільки рослини, тільки тварини, або їх окремі види, або окремі історико-меморіальні чи геологічні об'єкти

закупівля предметів музейного значення

Форма комплектування музейних фондів, двостороння угода, за умовами якої продавець зобов'язується передати музеєві право власності на предмет музейного значення в обмін на грошову оплату

зал-епоха *також приміщення однієї епохи*

Зал, експозиція якого присвячена певній культурно-історичній епосі

зал-інтер'єр *також стилізоване приміщення*

Експозиційний зал, у якому відтворено інтер'єр певної епохи

зал-культура

Експозиційний зал, присвячений певній культурі

зал відкриттів відвідувача

Експозиційний зал, в експозиції якого є багато інтерактивних елементів, що заохочують відвідувача до самостійних експериментів

запасник *заст. див. фондосховище музею*

запис спогадів і розповідей

Форма комплектування, фіксація інформації мемуарного характеру та усної народної творчості, отриманої від інформаторів

заповідна зона

Частина музейної території, призначена для зберігання й охорони історико-культурних, меморіальних чи природничих комплексів та окремих об'єктів

заповідна зона національного парку

Територія, що є природоохоронним ядром національного природного парку

заповідна справа

Комплекс організаційних, правових, наукових, економічних і виховних заходів, спрямованих на збереження унікальних та типових ландшафтів або окремих природних об'єктів з науковою, природоохоронною чи іншою метою

заповідне урочище

Лісовий, степовий, болотний чи інший відокремлений цілісний ландшафт, що має важливе наукове, природоохоронне й естетичне значення

заповідник

Територія чи архітектурна споруда, яка перебуває під охороною держави для збереження тваринного та рослинного світу, усього природного комплексу або пам'яток історії та культури тощо

засновник музею

Фізична або юридична особа, яка виконала всі необхідні правові дії для відкриття музею

засоби оформлення експозиції

Художні засоби, які використовують для створення зовнішнього вигляду експозиції (колір і фактура тла, освітлення тощо)

захисне покриття

Покриття музейного предмета, яке не дає зовнішнім чинникам впливати на його збереженість

захист експонатів

Система заходів, що гарантує недоторканість музейних предметів і науково-допоміжних матеріалів в експозиції, а також дотримання правильного режиму зберігання музейних предметів в експозиції

збереженість музейного предмета *також стан збереження*

Характеристика музейного предмета, яка визначає його фізичний стан, передбачає відсутність будь-яких змін або фіксує конкретний перелік і опис усіх пошкоджень і втрат на певний момент

зберігальна спроможність

Спроможність музею зберігати в належних умовах певну кількість музейних предметів

зберігання

Вид діяльності музею щодо створення матеріальних умов і правових засад, які забезпечують недоторканість музейних предметів та колекцій

зберігач *див. музейний зберігач*

збиральництво *також музейно-пошукова діяльність; збирання; збирацька робота музею*

Систематичне поповнення музейних фондів предметами музейного значення

збирання *див. збиральництво*

збирацька робота музею *див. збиральництво*

збірка *див. зібрання*

зброезнавство

Спеціальна історична дисципліна, яка вивчає предмети озброєння й технології їх виробництва, історичні закономірності їх виникнення, розвитку, використання й поширення

зведена етикетка-список

Різновид зведеної етикетки, який містить анотації групи експонатів, розміщених поруч

зведена етикетка

Тип етикетки, який містить анотації групи експонатів, об'єднаних за змістовим принципом, або слугує для вирішення завдань їхнього розміщення

звіряння наявності

Систематичне звіряння наявності й збереженості музейних предметів із записами в обліковій документації

земський музей *іст.*

Історична форма громадського музею на території України, що перебувала під владою Російської імперії; музей, який належав земству – виборному органу місцевого самоврядування

зібрання *також збірка; колекція*

Сукупність предметів, зібраних за яким-небудь принципом

змінна експозиція

Музейна експозиція, значну частину експонатів якої періодично змінюють

зміст експозиції

Сукупність розміщеної в експозиції інформації, систематизованої та поданої на підставі досягнень науки, відповідно до пізнавальних і виховних завдань науково-просвітницької роботи музею

зміст музейного предмета

Уся сукупність відомостей про музейний предмет і середовище його існування. Складається з: а) інформації, зафіксованої в самому предметі (написи, печатки, підписи, знаки тощо); б) інформації, отриманої під час вивчення музейного предмета (історія його походження та існування, зв'язок з історичними подіями або природними явищами); в) атрибутивної характеристики музейних предметів (розмір, вага, колір тощо), виявленої під час їхнього наукового опису

зображальна пам'ятка *див. зображальне джерело*

зображальне джерело *також зображальна пам'ятка*

Тип історичних джерел, у яких інформація зафіксована у вигляді зображення

зона музейної [території] [площі]

Частина музейної [території] [площі], яка має чітко визначене функційне призначення

зоологічний музей

Вид музею природничого профілю, зібрання якого відображають морфологію, систематику, поширення й господарське використання тварин

зоологічний фонд

Облікований і систематизований структурний розділ природничих фондів. Складається переважно з колекцій хребетних і безхребетних тварин. У складі підрозділів зоологічного фонду виділяють окремі колекції, наприклад: остеологічна, зоологічна, червоногих моллюсків, твердокрилих тощо

I i

ідентифікація музейного предмета

Первинний етап атрибуції музейного предмета, який полягає у встановленні тотожності невідомого предмета відомому на ґрунті подібності ознак і властивостей

ІКОМ *див. Міжнародна рада музеїв*

ICOM, International Council of Museums

ілюстративна картотека

Картотека музейного зібрання або його частини, яка складається із зображень музейних предметів

ілюстративний метод побудови експозиції

Метод, який полягає в розкритті певної теми, сюжету, проблеми за допомогою експозиційних комплексів, створенні музейної ілюстрації відображуваних подій чи явищ

іменна картотека

Систематична картотека музейного зібрання або його частини, укладена в алфавітному порядку за іменами та прізвищами осіб, пов'язаних з музейними предметами з покликанням на облікові позначення таких предметів

іменний покажчик

1. Покажчик імен та прізвищ осіб із зазначенням музейних предметів, пов'язаних з кожною із цих осіб чи покликанням на облікові позначення таких предметів для спрощення пошуку пов'язаних з ними музейних предметів;

2. Показчик осіб, згаданих у виданні із зазначенням номерів сторінок, на яких згадуються ці особи

імітація експоз.

Узагальнена копія предмета, у якій відтворено лише зовнішній вигляд

інвентар *див. інвентарна книга*

інвентаризація *див. наукова інвентаризація*

інвентарна картка *див. науково-інвентарна картка*

інвентарна картотека

Картотека музейного зібрання або його частини, укладена за інвентарними номерами, що містить науковий опис музейних предметів

інвентарна книга *також інвентар*

Документ державного обліку музейних фондів, у якому зафіксовано результати вивчення музейного предмета на стадії наукової інвентаризації. Виконує ту саму роль, що й інвентарна картотека

інвентарна кодифікація *див. наукова інвентаризація*

інвентарний код *див. інвентарний номер*

інвентарний номер *також інвентарний код*

Порядковий номер обліку музейного предмета за інвентарною книгою. Інвентарний номер проставляється на предметі в процесі наукової інвентаризації й становить частину облікового позначення

інвентарний облік

Система обліку музейних предметів в інвентарних книгах

інвентарний опис

Опис музейних предметів, що перебувають у музеї, зроблений в інвентарній книзі

інвентарний список *також перелік предметів збірки*

Список музейних предметів, у якому вказують інвентарний номер і повне найменування кожного предмета

індекс *див. показчик*

індивідуальна підставка

Підставка під окремий експонат, яку використовують з метою виділити цей експонат

індустріальний музей *див. промисловий музей*

інсерція

Розміщення природничих предметів у гербарних колекціях у певному порядку

інструкція з обліку і зберігання музейних цінностей

Нормативний документ Міністерства культури і туризму України, що установлює порядок зберігання, обліку, комплектування й наукового опрацювання музейних предметів, які зберігаються у фондах державних музеїв

інсценізована експозиція

Музейна експозиція, частиною сценарію якої є сценічна дія

інтегрований музей *див. екомузей*

інтер'єр в експозиції

Оригінальна чи відтворена обстановка й внутрішнє просторово-пластичне вирішення певного приміщення, яке виступає експозиційним комплексом у тематичній експозиції або основою ансамблевої експозиції

інтер'єр музею

Внутрішній простір музею, архітектурне вирішення якого визначається його функційним призначенням

інтер'єрна експозиція

Музейна експозиція, що відтворює або зберігає інтер'єри певної епохи, часу, стилю, регіону, соціальної верстви тощо

інтерактивна експозиція

Музейна експозиція, у якій для відвідувача передбачено можливість самостійно (активними діями) знаходити відповіді на запитання, які виникають щодо теми експозиції

інтерактивність

Технологія, яка передбачає активну участь музейної аудиторії в процесі музейної комунікації для отримання особистого досвіду для кращого освоєння музейного простору

інтернет-експозиція *також віртуальна експозиційна галерея*

Цифровий аналог реальної музейної експозиції, розміщений у глобальній мережі

інтерпретація музейного предмета

Осміслене тлумачення музейного предмета як джерела знань і емоцій

інформативна модель музею *див. наукова модель музею*

інформативність

1. Властивість музейного предмета надавати інформацію;
2. Інформаційний потенціал музейного предмета

інформаційна функція музею

Соціальна функція музею, яка полягає в нагромадженні й збереженні інформації про минуле й сучасне людства та забезпеченні доступу суспільства до неї

інформаційний потенціал музейного предмета

Сукупність усієї інформації, яку містить музейний предмет, як виявленої, так і не виявленої

інформаційні технології

Сукупність науково-технічних методів, засобів і ресурсів, які забезпечують збирання, зберігання й оброблення інформації та її поширення в музеї та поза ним

інформаційно-аналітична робота

Напрямок музейної діяльності, спрямований на отримання нових знань на основі наукового опрацювання результатів польових і лабораторних досліджень та інформаційного потенціалу музейних фондів

інформаційно-пошукова система музею

1. Сукупність каталогів, покажчиків, картотек, веб-ресурсів та баз даних, що забезпечують швидкий доступ до інформації про музей та його збирання;
2. Електронна мережа, яка фізично забезпечує доступ до такої інформації

історико-археологічний музей

Комплексний музей, що поєднує археологічний та історичний профілі

історико-архітектурний заповідник *див. історико-культурний заповідник*

історико-архітектурний музей

Вид музею історичного профілю, у якому збирають, зберігають, вивчають і популяризують пам'ятки, пов'язані з історією та практикою архітектури, народного і оборонного будівництва

історико-краєзнавча екскурсія

Тематична екскурсія, присвячена історії та етногеографічним особливостям певної місцевості

історико-краєзнавчий музей

Вид історичного музею, діяльність якого зосереджена на історії конкретного населеного пункту чи адміністративно-територіального утворення (села, міста, району, області, краю)

історико-культурна пам'ятка *див. пам'ятка історії та культури*

історико-культурне середовище

Територіально локалізоване предметно-просторове оточення людини, що поєднує пам'ятки природної та культурної спадщини

історико-культурний заповідник *також історико-архітектурний заповідник*

Територія, на якій розташовано пам'ятки, що мають історичну або художню цінність

історико-культурний ландшафт

Історично сформований природно-культурний територіальний комплекс, який зберіг автентичні ознаки й визнаний сучасним суспільством як об'єкт природної та культурної спадщини

історико-побутовий музей

Вид музею історичного профілю, у якому відтворюють або зберігають умови побуту різних верств населення, при цьому, на відміну від етнографічних музеїв, вони документують не етнічні, а соціально-психологічні особливості побуту, які найяскравіше проявляються в інтер'єрах приміщень

історична бібліографія

Спеціальна історична дисципліна про опубліковані джерела (манускрипти і передруки)

історична географія

Спеціальна історична дисципліна, яка розглядає географічне середовище в історичній перспективі або вказує на історичні зміни в певному регіоні, займається реконструкцією адміністративного поділу, природного середовища, культури, господарювання (економічна історія) і політики (політична історія) того чи іншого регіону

історична демографія

Спеціальна історична дисципліна, яка вивчає демографію населення, рахує популяцію людей у різних місцевостях в різні епохи

історична картографія

Спеціальна історична дисципліна, що займається укладанням історичних карт та атласів, а також досліджує старовинні карти й історію картографії

історична колекція

Колекція, яка протягом певного періоду існувала як єдине ціле, але втрачена як цілість

історична метрологія

Спеціальна історична дисципліна, предметом вивчення якої є власні одиниці вимірювання, які застосовувалися й застосовуються донині в різних країнах

історична музеологія

Розділ музеології, який досліджує причини виникнення, генезис і розвиток музейної потреби та музею як культурної форми, покликаної задовольнити цю потребу

історична пам'ять

Спрощені колективні сприйняття фактів свого минулого членами національної спільноти

історична хронологія

Спеціальна історична дисципліна, яка вивчає методи обліку часу, системи датування (види календарів)

історична цінність

Значення предмета як пам'ятки історії, яку визначають його зв'язки з історичними подіями й процесами

історичне музеєзнавство

Розділ загального музеєзнавства, який розглядає музейні процеси в їх історичній динаміці, тобто виникнення й розвиток музею як закладу культури, закладів музейного типу, музеєзнавчої думки, весь хід формування музейного світу на різних етапах історичного розвитку

історичне поселення

Населене місце, яке повністю або частково зберегло історичний ареал і занесене до Списку історичних населених місць України (*Закон України «Про охорону культурної спадщини»*)

історичний ареал населеного місця

Частина населеного місця, що зберегла об'єкти культурної спадщини й пов'язані з ними розпланування та форму забудови, які походять з попередніх періодів розвитку, типові для певних культур або періодів розвитку (*Закон України «Про охорону культурної спадщини»*)

історичний музей див. **музей історичного профілю**

історичний парк

1. Заклад музейного типу, у якому просто неба зібрані матеріальні й нематеріальні історико-культурні об'єкти та їх відтворення;
2. Твір садово-паркового мистецтва, що має культурно-історичну цінність і є об'єктом культурної та природної спадщини

історіографія музеєзнавства також **історіографія музеології; музеєзнавча історіографія**

Розділ загальної теорії музеєзнавства, що вивчає відображення історії появи музеїв, їхнього функціонування в різних історичних умовах, музейної політики, формування музейної мережі та організації музейної справи в науковій літературі та історію самої науки

історіографія музеології див. **історіографія музеєзнавства**

історія колекції

Документ, що містить інформацію про створення та побутування колекції

історія музею

Історія створення та діяльності окремо взятого музейного закладу

К к

кабінет натуралій *іст.*

Домузейна форма зберігання та експонування природничих колекцій і рідкісних предметів, а також назва місця їх зберігання

камера раритетів *іст.*

Домузейна форма зберігання й експонування рідкісних предметів, а також назва місця їх зберігання

карат

Одиниця виміру, яка використовується для визначення маси коштовного каміння і перлин (200 мг)

картинна галерея *заст. див. музей образотворчого мистецтва*

карткова форма обліку *див. картотека*

картковий каталог *див. картотека*

картотека *також картковий каталог; карткова форма обліку*

Систематизований набір карток з довідковими, обліковими чи іншими даними

картотека збереженості

Картотека музейного зібрання чи його частини, що фіксує дані про збереженість кожного музейного предмета на момент його надходження в музей і подальші зміни його збереженості, включаючи реставрацію, консервацію й профілактику

каталог

Довідковий засіб, описовий перелік об'єктів, упорядкований за алфавітом або іншим принципом. Призначений для спрощення пошуку цих об'єктів та інформації про них

каталог [експозиції] [виставки]

Музейне видання довідкового характеру, каталог усіх експонатів в окремо взятій [експозиції] [виставці]; може містити ілюстрації

каталог музейних колекцій

Музейне видання довідкового характеру, каталог, що містить відомості про склад музейних колекцій, полегшує їх вивчення

каталог музейного зібрання *також загальний каталог; науковий каталог*

Каталог, що містить основні дані про всі предмети зібрання, упорядковані за відповідними стандартами. Призначений для спрощення пошуку інформації

каталог надходжень

Музейний каталог, що містить інформацію, нагромаджену під час набуття предмета музейного значення, спрощує пошук інформації про домусейне існування предмета

каталогізація музейних предметів *також наукова каталогізація*

Підсумковий етап обліку музейних предметів, який полягає в пошуку та зборі вичерпної інформації про той чи інший музейний предмет для спрощення подальшого пошуку цієї інформації

категорія музею

Розряд (ранг) музею в системі державних музеїв країни залежно від обсягу основного фонду й відвідуваності музею

КВ *див. книга вступу; книга надходжень***КВШ** *див. коефіцієнт відносної шкідливості***кероване провадження**

Спосіб огляду музейної експозиції, коли відвідувачів спрямовують наперед визначеним маршрутом

кільцевий експозиційний маршрут

Порядок огляду експозиції по замкнутому колу, де вхід суміщений з виходом

кімната зразків *див. асортиментний кабінет***кінопам'ятка**

Матеріали, що мають художнє, меморіальне або документальне значення; вони фіксують інформацію у вигляді динамічних зображень на роликів плівках за допомогою технічних засобів

класифікація музеїв за профілем

Поділ музеїв на профілі й види відповідно до їх напрямку діяльності

кліматизація

Комплекс заходів, спрямованих на створення штучного клімату в музейному приміщенні (опалення, кондиціювання повітря тощо)

ключовий образ

Експозиційний образ, який передає основну ідею експозиції

КН *див. книга надходжень***книга відгуків**

Книга, у якій відвідувачі музею записують свої враження, пропозиції та зауваження

книга вступу *див. книга надходжень*

книга надходжень *також книга вступу; книга первинного обліку; KB; КН*
Документ первинного обліку музейних фондів, до якого під певним номером вносять предмет, що надійшов у музей, шлях його надходження й дані його первинної атрибуції. Цей номер проставляють на предметі й у акті прийняття

книга обліку депозитів *також книга тимчасових надходжень*
Обліковий документ, у якому ведуть облік предметів, переданих музеєві на тимчасове зберігання

книга обліку надходжень на реставрацію
Обліковий документ, у якому фіксують надходження музейних предметів на реставрацію й повернення відреставрованих предметів у фонди музею

книга обліку сировинних наукових матеріалів
Обліковий документ, який використовують у природничих музеях для реєстрації предметів фонду сировинних наукових матеріалів

книга первинного обліку *див. книга надходжень*

книга реєстрації актів
Форма обліку актів прийняття й актів видачі. Книги реєстрації актів ведуть диференційовано: на постійне зберігання й видачу музейних предметів, на тимчасове зберігання й видачу в тимчасове користування таких предметів

книга реєстрації фондово-облікової документації
Обліковий документ, у якому реєструють усі фондово-облікові документи

книга тимчасових надходжень *див. книга обліку депозитів*

ковпак
Різновид експозиційного устаткування, переважно скляний, циліндричної або сферичної форми, для захисту окремо розташованих експонатів від впливу чинників довкілля

кодикологія
Спеціальна історична дисципліна, що вивчає рукописи, записані в кодексах, грамотах і книгах ще до епохи друкарства

кодифікація
Присвоєння пам'ятці ідентифікаційного коду за різними ознаками

коефіцієнт відносної шкідливості *також KBШ*
Коефіцієнт, що визначає шкідливість різних джерел світла за ступенем фотохімічного впливу на художні твори

колекційна зброя
Різноманітні види зброї, що мають художню, історичну, етнографічну, антикварну та наукову цінність

колекційний зал
Музейне приміщення, у якому за принципом відкритих фондів зберігають одну чи кілька колекцій

колекційний запис

Фіксація в обліково-фондовій документації колекції в цілому, а не кожного окремо взятого предмета, що належить до неї

колекційний комплекс

1. Сукупність колекцій, пов'язаних певними ознаками;
2. Частина колекції, пов'язана певними додатковими ознаками, відсутніми в інших предметів колекції

колекційний метод побудови експозиції

Метод побудови музейної експозиції, який полягає у показі колекцій як окремих цілостей

колекційний музей *див. музей колекційного типу***колекційний опис**

Документ, що містить попредметний опис, який розкриває зміст колекції

колекційний список

Перелік предметів, які входять до складу колекції

колекціонерська вартість

Вартість, яка формується за суб'єктивним відчуттям або переконанням під впливом чинників колекціонерського ринку

колекціонування

Цілеспрямоване збирання та зберігання, як правило, однорідних предметів, що зазвичай мають наукову, історичну або художню цінність

колекція *див. зібрання***колекція творів мистецтва** *див. художня колекція***колористика** *мист.*

Наука про колір, що вивчає його природу, основні, складені і додаткові кольори, характеристики, контрасти, змішування, гармонію, мову і культуру кольорів

колористичне вирішення експозиції *також барвне вирішення експозиції*

Підбір гама кольорів і системи їх акцентів для оформлення експозиції, що сприяє розкриттю змісту експозиції

кольоровий код

Система умовних позначень кольорами, де кожний колір передає певне значення

комбінована вітрина

Музейна вітрина, яка складається з горизонтальної і вертикальної частин

комбінована експозиція

Музейна експозиція, що поєднує не менше двох різновидів експозиції, у якій застосовано різні підходи і методи побудови і функціонування

комбінований показ *також комплексне групування експонатів*

Метод експонування, який полягає у включенні в експозиційний пояс життєвих комплексів

комбінований стелаж

Стелаж для зберігання музейних предметів, що відрізняються типологією, матеріалом та габаритами

комерційна діяльність музею

Напрямок музейної діяльності, націлений на отримання доходу на рівні самооплатності й самофінансування, обмежений рамками чинного законодавства держави

комерційна складова музейного маркетингу

Система організації і збуту музейного продукту, зорієнтована на задоволення потреб споживачів та отримання прибутку на основі дослідження і прогнозування ринку, вивчення внутрішнього музейного і зовнішнього ринкового, інституційно-суспільного й дозвіллево-культурного середовища, розроблення заходів щодо поліпшення музейного продукту, асортименту музейних послуг і товарів, вивчення потреб і культурних запитів відвідувачів, проведення конкурентоздатної цінової політики, формування попиту, стимулювання відвідування, *PR* і реклами

комісія з приймання експозиції

Спеціальна комісія, створена згідно з наказом директора музею для приймання нової музейної експозиції чи виставки

компенсаційна вартість

Вартість відшкодування пошкоджених або втрачених музейних предметів

комплекс археологічних знахідок

Археологічні знахідки, виявлені і передані до музею однією експедицією на одній археологічній пам'ятці

комплекс музеїв

Сукупність в одному місці музеїв, які взаємно доповнюють один одного, і тому їх можна розглядати як єдине ціле

комплекс музейних предметів

Сукупність музейних предметів, що разом становлять одне ціле

комплекс пам'яток *див. ансамбль пам'яток*

комплексна схема побудови експозиції

Проектна схема побудови експозиції, згідно з якою вона повністю відтворює первісне середовище побутування експонатів

комплексне групування експонатів *див. комбінований показ*

комплексне комплектування *див. комплексний метод комплектування*

комплексне музеєзнавче дослідження

Дослідження різних сторін діяльності музею із застосуванням соціологічних, соціально-психологічних, статистичних та інших методів одночасно

комплексний біологічний контроль

Постійне спостереження за всіма біологічними чинниками, які можуть впливати на збереженість музейних предметів

комплексний метод комплектування *також комплексне комплектування*

Метод комплектування фондів, який об'єднує систематичний і тематичний методи комплектування, що дає можливість проводити повноцінне документування тієї реальності, якою цікавиться музей, задовольняти запити експозиційно-виставкової та освітньої діяльності

комплексний музей *див. багатопрофільний музей*

комплексно-тематичний метод побудови експозиції *також тематичний метод побудови експозиції*

Метод побудови музейної експозиції, який полягає в розподілі теми експозиції на підтеми й підборі окремих тематичних груп, що, розташовані в певному порядку й разом розкривають тему експозиції

комплект музейних предметів

Сукупність музейних предметів, що становить функційну єдність

комплектування «по гарячих слідах» *див. оперативне комплектування*

комплектування музейних зібрань *див. комплектування музейних фондів*

комплектування музейних колекцій

Свідоме зарахування вибраних систематизованих за певними класифікаційними принципами пам'яток, що відповідають колекцієформувальним ознакам до музейних колекцій

комплектування музейних фондів *також комплектування музейних зібрань; тезаврування*

Цілеспрямований, систематичний, базований на методологічних принципах профільних дисциплін і музеєзнавства, процес виявлення та збирання предметів музейного значення для формування й поповнення музейного зібрання, що базується на концепції комплектування музейних фондів

композиційна домінанта

Музейний експонат, який є основою композиції певного експозиційного комплексу

композиція екскурсії

Побудова екскурсії, зумовлена її змістом, характером, призначенням, яка багато в чому визначає її сприйняття; найважливіший організаційний елемент екскурсії, який надає їй цілісності

комунальний музей *див. муніципальний музей*

комунікативна модель музею *див. освітня модель музею*

комунікативна пропозиція

Сукупність інформації експозицій та виставок, яку музей пропонує відвідувачам

комунікативна функція музею

Соціальна функція музею, яка полягає в задоволенні потреби окремої особи в спілкуванні з культурним надбанням людства

комунікативний потенціал музейної експозиції

Сукупність інформації, яку музейна експозиція здатна надати відвідувачу в процесі огляду

консерваційні заходи

Створення оптимальних умов, за яких забезпечується довготривале зберігання музейних предметів без деструктивних змін у їх зовнішньому вигляді, міцності тощо

консерваційні роботи

Сукупність заходів, спрямованих на зупинення процесів руйнування пам'ятки

консерваційно-профілактичні роботи

Консерваційні роботи, які виконують для запобігання руйнуванню й старінню музейного предмета або для сповільнення цих процесів

консерваційно-реставраційна спроможність

Спроможність музею за певний період часу власними силами консервувати й реставрувати певну кількість пам'яток

консервація

Комплекс організаційних науково обґрунтованих заходів, які забезпечують захист музейних предметів та предметів музейного значення від подальших руйнувань, збереження їх автентичності з мінімальним втручанням у їхній існуючий вигляд

контингент *див. музейна аудиторія*

контрольний текст екскурсії

Ретельно підібраний повний матеріал екскурсійної розповіді, що розкриває всі підтеми екскурсії на підставі фактів і подій та супроводжується вивіреними посиланнями на джерела інформації, що характеризують основні питання кожної з підтем

контурне світло

Художній експозиційний засіб, інтенсивно спрямоване зустрічно стосовно відвідувачів світло, що створює яскраву контурну лінію на експонаті завдяки збігу кута падіння й кута відбиття світла. Його використовують для візуального виділення чи акцентування уваги на окремому експонаті або фрагменті експозиції

концентрація *див. масований показ*

концепція комплектування фондів

Документ, що містить основні принципи та критерії відбору предметів музейного значення для музейного зібрання відповідно до профілю й завдань музею

концепція музею *див. наукова концепція музею*

концепція науково-дослідної роботи

Документ, у якому сформульовано основні напрямки й завдання наукових досліджень музейного закладу

концепція науково-просвітницької роботи

Документ, у якому сформульовано основні напрями, завдання, методи й форми науково-просвітницької роботи музейного закладу

координація комплектування

Узгодження планів комплектування фондів для музеїв одного профілю чи різних профілів у рамках регіональної, відомчої чи іншої мережі музеїв з метою забезпечення раціонального комплектування музейного фонду України

координація музейної діяльності

Рациональна організація науково-дослідної, науково-методичної, науково-фондової, експозиційної, науково-просвітницької діяльності музеїв різних профілів і відомств для підвищення ефективності роботи мережі музеїв

копія

Точне відтворення вигляду, форми чи змісту оригіналу з того самого чи іншого матеріалу різними методами за існуючим оригінальним зразком

копія в матеріалі

Копія предмета, виготовлена з того самого матеріалу, що й оригінал

корпоративний музей *див. музей підприємства*

косметична інтервенція

Сукупність реставраційних заходів для покращення зовнішнього вигляду музейного предмета, яка не передбачає втручання в його внутрішню структуру

коштовне каміння

Різні за складом і будовою мінерали, переважно кристали, з особливими властивостями: гарно забарвлені, з яскравим блиском, високою прозорістю, сильним променезаломлюванням, значною твердістю тощо

краєзнавчий музей

Регіональний багатопрофільний музей, у якому збирають, зберігають, вивчають і експонують матеріали, які розповідають про природу, економіку, історію й культуру конкретного населеного пункту чи адміністративно-територіального утворення (села, міста, району, області, краю)

криптографія

Спеціальна історична дисципліна про розшифрування закодованих текстів, тісно пов'язана з дипломатикою, історією міжнародних відносин і дипломатією

кругова вітрина

Музейна вітрина, яка дає змогу оглядати експонат з усіх боків

ксерокопія

Копія тексту документа, отримана методом ксерографії на копіювальній машині типу «Ксерокс»

культурна спадщина

Сукупність успадкованих людством від попередніх поколінь об'єктів культурної спадщини (*Закон України «Про охорону культурної спадщини»*)

культурні цінності

Об'єкти матеріальної й духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення та підлягають збереженню, відтворенню та охороні (*Закон України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей»*)

культурно-освітня діяльність *також культурно-просвітницька робота; науково-освітня робота; науково-просвітницька робота музею*

Напрямок музейної діяльності, що здійснюється в контакт з музейною аудиторією, як у самому музеї, так і поза ним, у формі екскурсій, виставок, лекцій, тематичних вечорів, музейних уроків тощо

культурно-просвітницька робота *див. культурно-освітня діяльність музеїв***кунсткамера** *іст.*

Домузейна форма зберігання й експонування історичних, художніх, природничих колекцій і рідкісних речей, а також назва місця їх зберігання

купівельна вартість

Грошовий еквівалент вартості придбання предмета музеєм

курсова вартість *також ринкова вартість*

Грошовий еквівалент купівлі чи продажу музейного предмета або його аукціонна ціна

Л л

лабораторія музею

1. Науковий підрозділ музею, що провадить експериментальну науково-дослідну роботу;
2. Спеціально обладнане приміщення для наукових досліджень, контрольних аналізів, консерваційних, реставраційних і таксидермічних робіт

ландшафтна діорама

Експозиційний простір, як правило, заглиблений у стіну, з художньо оформленою задньою стінкою й об'єктами флори та фауни на передньому плані

ландшафтна експозиція

Експозиція, що відтворює взаємозв'язки й взаємозалежність компонентів природного ландшафту

ландшафтний музей

Вид музею природничого профілю, основним експонатом якого є певний ландшафт

лапідарій

Спеціалізований музей або його частина, у якому збирають, зберігають, вивчають й експонують скульптурні твори та фрагменти давніх будівель з різьбленого каменю

легенда

1. Документ, що містить усі відомості про походження музейних предметів;
2. Сукупність усіх написів на монеті або медалі

лектор-екскурсовод

Науковий працівник музею, який організовує й проводить лекції та екскурсії як у самому музеї, так і поза його межами

лекційна діяльність музею

Вид культурно-освітньої діяльності музеїв, яка полягає в проведенні лекцій із профільних тем музею, що ілюструються музейними предметами

ліквідація музею

Юридичні заходи щодо припинення діяльності музею

лікувальна консервація *також терапевтична консервація*

Комплекс організаційних, науково обґрунтованих заходів, спрямований на збереження поточного стану музейних предметів

лінійна схема побудови експозиції

Проектна схема побудови експозиції, згідно з якою експозиційні матеріали розміщують позовжніми рядами в залах, що переходять одна в одну

лінійне групування експонатів *див. лінійне представлення*

лінійне представлення *також лінійне групування*

Метод експонування, який полягає в однаковому представленні всіх експонатів, незважаючи на їх важливість

лінійний експозиційний маршрут

Лінійний порядок огляду експозиції, вхід і вихід розташовані на протилежних кінцях маршруту

літературний музей *див. музей літературного профілю*

літературно-краєзнавчий музей

Вид літературного музею, діяльність якого зосереджена на розвитку літератури конкретного населеного пункту чи адміністративно-територіального утворення (села, міста, району, області, краю)

літературно-меморіальний музей

Вид літературного музею, діяльність якого зосереджена на певній події, особі чи літературному творі

літотека

Колекція зразків мінералів, гірських порід, залишків метеоритів тощо

локальна сигналізація

Сигналізація, що передає сигнал тривоги тільки в межах музейної будівлі

локальне підсвічення *див. місцеве підсвічення*

М м

макет

Просторова модель, що відтворює зовнішній вигляд об'єкта й виконана в іншому масштабі; допускає деяку умовність у показі

макет експозиції

Об'ємне зображення проєктованої експозиції, виконане в певному, переважно зменшеному, масштабі

макет етикетки

Спеціально розроблений для певної експозиції чи виставки взірець, за яким виготовляють усі етикетки

макетування експозиції

Побудова макета експозиції для перевірки враження, яке вона справить на відвідувачів

макетування етикетажу

Розроблення дизайну: вибір матеріалу, шрифту, підбір декоративних елементів, піктограм тощо

мандрівна виставка *див. пересувна виставка***маргінальна виставка**

Музейна виставка, яка доповнює [експозицію] [виставку], і в якій використовують переважно немuseumні предмети

маркетингова стратегія музею

Концепція й план конкретної поведінки музею на ринку для поширення інформації про себе, популяризації свого продукту серед громадськості, підтримання й розвитку власного позитивного іміджу, пошуку нових груп потенційних споживачів музейного продукту та загалом заходи зі зміцнення своїх позицій у суспільстві на довготермінову перспективу

маркетингово-інформаційна діяльність

Музейна діяльність із поширення інформації про музей, предмети та колекції, які в ньому зберігаються, з метою отримання прибутку від майбутніх відвідувачів

маршрут екскурсії *також екскурсійний маршрут*

Оптимальний шлях проходження екскурсійної групи музейною експозицією

масований показ *також концентрація*

Метод експонування, який полягає в розміщенні великої кількості однотипних предметів на невеликій площі для підсилення враження

матерія експозиційної оповіді

Експонати й науково-допоміжні матеріали, які формують експозиційну оповідь

матеріально-технічна база музею

Комплекс засобів і предметів праці у сфері наукових досліджень і розробок музею, що виступають у матеріально-речовинній формі та взаємодіють з музейними технологіями

межі датування

Точність, з якою визначають час виготовлення, появи чи побутування музейного предмета

мезомузейна епоха

Історичний період музейництва (XVIII–XX ст.) від виникнення перших музеїв до появи поняття «нова музеологія» у 1980-х рр. Характеризується виникненням і поширенням публічних музеїв

меморіальний предмет

Предмет, пов'язаний із життям і діяльністю видатної особи, визначною подією чи явищем

меморіал

Архітектурно-ландшафтний ансамбль, споруджений на визначному місці в пам'ять про історичну подію чи видатну особу

меморіяльна виставка

Музейна виставка, присвячена пам'яті певної особи чи видатній події

меморіяльна експозиція

Експозиція, присвячена видатній особі чи події

меморіяльна колекція

Музейна колекція, різнотипні предмети якої пов'язані з певною особою або історичною подією

меморіяльний зал

Зал, експозиція якого присвячена пам'яті певної людини чи певній події, явищу тощо

меморіяльний комплекс

Музейний комплекс, пов'язаний з діяльністю видатної людини або з визначною подією

меморіяльний музей

Музей, створений у пам'ять про видатну подію чи особу, розміщений на пам'ятному місці або в пам'ятній споруді (музей-садиба, музей-будинок, музей-квартира)

меморіяльний музичний музей

Вид музею мистецького профілю, діяльність якого зосереджена на особі певного музичного діяча, колективу або на музичному творі

меморіяльно-історична екскурсія

Тематична екскурсія, присвячена видатним особам чи подіям

меморіяльно-ордерна форма обліку

Форма обліку, що характеризується застосуванням книг для ведення синтетичного обліку і карток – для аналітичного

ментафакт

Нематеріальний об'єкт людської діяльності

мережа європейських музейних організацій

Незалежна мережа музеїв, що забезпечує представництво музейної спільноти Європи та інформацію для неї. До неї входять музейні організації і заклади країн Європейського Союзу та країн, які мають асоційоване членство або є кандидатами на вступ до ЄС

мережа музеїв

1. Сукупність музеїв, що історично склалися на певній території;
2. Групи музеїв, що належать до одного профілю, типу або підпорядковані одному відомству

мета музею

Докладне розкриття місії музею

метод експонування

Метод розміщення експонатів і експібітів на експозиції

метод комплектування фондів

Система способів, які застосовують для комплектування музейних фондів

метод побудови музейної експозиції

Спосіб групування, компоновання та інтерпретації експозиційних матеріалів залежно від експозиційного задуму

метод театралізації

Метод експонування, який полягає в підсиленні враження експозиційної теми через поєднання звуків, кольору, мелодії в просторі й часі, які розкривають експозиційний образ у різних варіаціях, проносячи їх через єдину «наскрізну дію», яка об'єднує й підпорядковує собі всі використовувані компоненти за законами сценарію

методика атрибуції

Сукупність методів та способів ототожнення предмета

методика екскурсійної справи

Система засобів і способів, які застосовують під час організації й проведення екскурсій

методика зберігання музейних фондів

Засоби, способи та методи створення й підтримування умов, необхідних для зберігання різноманітних груп музейних предметів

методика підбору експозиційних матеріалів

Сукупність науково обґрунтованих способів відбору експозиційних матеріалів для якнайповнішого розкриття теми експозиції

методика проведення екскурсії

Сукупність засобів, що забезпечують ефективну роботу екскурсовода та атракційність екскурсії

методист музею

Працівник науково-методичного відділу державного музею, який розробляє методичні рекомендації з актуальних питань музейної справи й упроваджує їх у практичну діяльність музею

методична рада музею *див. науково-методична рада музею***методична розробка екскурсії**

Документ, що визначає методи та їх застосування під час екскурсії певною експозицією. Може містити такі елементи екскурсії: маршрут, тривалість, головні об'єкти показу, назви підтем та перелік основних питань, організаційні і методичні вказівки

методологія музеєзнавства *також методологія музеології*

Галузь музеєзнавства, яка вивчає мету, завдання, підходи й сукупність методів музеєзнавства

методологія музейної діяльності *див. методологія музейної справи*

методологія музейної справи *також методологія музейної діяльності*

Узагальнення та уніфікація типових способів, які застосовують у різних сферах музейної діяльності. Методика музейної справи складається з набору конкретних методик: побудови експозиції, науково-фондової й науково-просвітницької роботи, кожна з яких містить загальні методичні принципи й рекомендації практичного характеру

методологія музеології *див. методологія музеєзнавства*

мистецький музей

Вид музею художнього профілю, у якому збирають, зберігають, вивчають, експонують і популяризують пам'ятки всіх видів мистецтва, крім образотворчого

Міжнародна рада музеїв *також МРМ; ІКОМ*

Всесвітня демократична неурядова організація (International Council of Museums, ICOM); створена для сприяння розвитку взаємодопомоги й співпраці між музеями й музейними працівниками різних країн

Міжнародний день музеїв

Професійне свято працівників музеїв світу (18 травня), запроваджене рішенням XII Генеральної асамблеї Міжнародної ради музеїв у 1978 р.

Міжнародний комітет з музеології

Автономний структурний підрозділ ІКОМ, що здійснює координацію теоретичних досліджень у царині музеології

Міжнародний центр вивчення консервації та реставрації

Міжурядова організація, створена ЮНЕСКО з метою сприяння збереженню пам'яток і визначних місць, що становлять історичний, художній та археологічний інтерес

мікробіологічне дослідження

Дослідження музейних предметів на стан зараженості мікроорганізмами – шкідниками музейних предметів

мікроклімат музейного приміщення

Сукупність метеорологічних параметрів у музейному приміщенні (температура, вологість, швидкість руху, тиск, швидкість зміни тиску, газовий та йонний склад повітря, наявність дисперсних фаз, мікроорганізмів, електричних зарядів, елементарних частинок, спектрів акустичних, світлових та електромагнетних хвиль)

мікрокліматичні умови

Сукупність параметрів мікроклімату музейного приміщення

місія музею

Елемент стратегічного планування діяльності конкретного музею, у якому закладені головна мета музею, його роль і суспільна сутність та принципи діяльності

місто-музей

Історичне поселення, що зберегло історичну забудову та є цілісним організмом, основним об'єктом показу

місцеве підсвічення *також локальне підсвічення*

Спосіб організації освітлення експозиції, за яким джерело світла спрямовують на один експонат або групу експонатів

мобільність колекції

1. Властивість музейної колекції поповнюватися новими предметами;
2. Здатність колекції переносити транспортування без ризику пошкодження

мова експозиції *див. музейна мова***модель-камера іст.**

Приміщення для експонування й колекції моделей суден та морського спорядження

модель

Предметне, здебільшого зменшене відтворення тривимірного об'єкта, що зберігає конструктивні принципи й фактуру оригіналу

моделювання

Загальнонауковий метод, суть якого полягає у створенні спеціальних об'єктів теоретичного пізнання – моделей, що відображають суттєві сторони реального об'єкта й заміняють його в науковому дослідженні

моніторингова колекція

Природнича колекція, матеріали якої спеціально комплектують для вивчення довгострокової динаміки різноманітності біоти, забруднення природних екосистем, мутацій у популяціях рослин і тварин тощо

монографічна експозиція

Музейна експозиція, присвячена діяльності однієї особи, одного колективу, природному явищу або історичній події. Для монографічної експозиції характерне розкриття конкретної теми комплексними музейними засобами; тому вона зазвичай містить елементи тематичної, систематичної та ансамблевої експозиції

монографічне вивчення музейного предмета

Всебічне дослідження окремого музейного предмета для виявлення його інформаційного потенціалу

монтаж [експозиції] [виставки] *також побудова музейної експозиції*

Етап створення [експозиції] [виставки], під час якого на експозиційній площі відповідно до проєкту складають експозиційне обладнання, технічні засоби, розміщують експозиційні матеріали

монтажне проєктування експозиції

Розроблення комплексу документації, необхідної для виготовлення й збирання експозиційного устаткування, науково-допоміжних матеріалів, освітлювальної апаратури й технічних засобів

монтажний аркуш експозиції *також монтажний лист експозиції; планшет; просторовий план; робочий кресленик*

Кресленик ділянок експозиційної поверхні, на якому показано розміщення конкретних експозиційних матеріалів та устаткування

монтажний лист експозиції *див. монтажний аркуш експозиції*

монтажний проєкт експозиції

Сукупність креслеників, необхідних для виготовлення устаткування й монтування експозиції

мотиви відвідування музею

Внутрішні причини, що спонукають відвідувачів прийти до музею

МРМ *див. Міжнародна рада музеїв*

музеалія *також автентичні виражальні засоби*

1. Автентичне речове свідчення про певну суспільну дійсність;
2. Музеєфікований об'єкт

музеальний

Той, що стосується властивостей музеальності

музеальність *також музейність*

Своєрідне пізнавальне й оцінювальне ставлення людини до дійсності

музеезація

Науковий спосіб дій, завдяки якому визначають музеальність

музеезнавець

Фахівець з музеезнавства

музеезнавство *також музеологія*

Наука, яка вивчає історію та закономірності розвитку музеїв, їх внутрішню організацію, систему наукового комплектування музейних фондів, документування й зберігання колекцій, а також опрацювання методики побудови музейних експозицій, виставок, різних видів і форм науково-освітньої діяльності музеїв

музеезнавча історіографія *див. історіографія музеезнавства*

музеезнавча освіта

Вища професійна освіта, спрямована на підготовку спеціалістів у царині музейної теорії та практики

музеезнавче дослідження *також музеологічне дослідження*

Формування нових знань у царині теорії та методики збирання, зберігання, опрацювання й використання музейних предметів

музеефікація

Сукупність науково обґрунтованих заходів щодо приведення об'єктів культурної спадщини до стану, придатного для екскурсійного відвідування (*Закон України «Про музеї та музейну справу»*)

музей-ансамбль *див. музей ансамблевого типу*

музей-заповідник

Музей, до складу якого, крім експозиції, входять архітектурні, історичні, літературні та інші пам'ятки, що перебувають на території заповідника

музей-майстерня

Спільна назва двох подібних за змістом і принципами музеефікації підвидів музеїв ансамблевого типу: а) персоніфікованих музеїв-майстерень видатних митців (за профілем належать до меморіальних); б) типологічних музеїв-майстерень людських ремесел (за профілем належать до етнографічних)

музей

1. Науково-дослідний та культурно-освітній заклад, створений для вивчення, збереження, використання та популяризації музейних предметів і музейних колекцій з науковою та освітньою метою, залучення громадян до надбань національної та світової культурної спадщини (*Закон України «Про музеї та музейну справу»*);

2. Неприбуткова постійно діюча інституція, яка служить суспільству та його розвиткові й для цього збирає, досліджує, популяризує та експонує матеріальну й нематеріальну спадщину людства, а також об'єкти довкілля, з метою вивчення, навчання та для естетичного задоволення (за дефініцією ICOM)

музей ансамблевого типу *також сайт-музей; музей-ансамбль; ансамблевий музей; середовищний музей*

Тип музею за типом об'єкта збереження, основою якого є музеефіковані нерухомі історико-культурні та природні пам'ятки

музей декоративно-ужиткового мистецтва

Вид музею художнього профілю, у якому збирають, зберігають, вивчають і популяризують художні вироби побутового призначення

музей етнографії *див. етнографічний музей*

музей історичного профілю *також історичний музей*

Музей, у якому збирають, зберігають, вивчають і популяризують пам'ятки матеріальної та духовної культури людства

музей історії техніки *див. технічний музей*

музей колекційного типу *також колекційний музей*

Тип музею за типом об'єкта збереження, основою якого є музейне зібрання

музей літератури *див. музей літературного профілю*

музей літературного профілю *також літературний музей; музей літератури*

Музей, у якому збирають, зберігають, вивчають і популяризують пам'ятки, пов'язані з розвитком і сучасним станом літератури

музей науки і техніки *також музей історії техніки; науково-технічний музей; технічний музей*

Вид музею науково-технічного профілю, у якому збирають, досліджують і популяризують історію розвитку науки і техніки в певній галузі людської діяльності

музей образотворчого мистецтва *також картинна галерея*

Вид музею художнього профілю, у якому збирають, зберігають, вивчають і експонують твори малярства, графіки, скульптури тощо

музей під відкритим небом *див. музей просто неба*

музей підприємства *також корпоративний музей; виробничий музей*

Тип музею, який є власністю підприємства й у якому збирають, досліджують і популяризують пам'ятки з історії діяльності підприємства

музей природничого профілю *також природничий музей; природничо-науковий музей*

Музей, у якому збирають, зберігають, досліджують й експонують натурафакти, а також вивчають і відображають у своїх експозиціях явища й процеси, що відбуваються в природі

музей просто неба *також музей під відкритим небом; скансен*

Музей, що спеціалізується на колекціонуванні і реконструкції старовинних помешкань на великих відкритих територіях, зазвичай історично пов'язаних з експозицією

музей художнього профілю *також художній музей; художня галерея*

Музей, у якому збирають, зберігають, вивчають й експонують визначні твори живопису, графіки, скульптури, декоративно-ужиткового, а також народного мистецтва

музейна аудиторія *також музейна публіка; контингент*

Сукупність відвідувачів музею

музейна архітектура

Одночасно наука й мистецтво проектування музейних будівель, а також власне система цих будівель та споруд, які формують просторове середовище для діяльності музею відповідно до законів краси

музейна безпека

Система заходів щодо забезпечення охорони та збереженості музейних цінностей, інформаційної безпеки тощо

музейна будівля

1. Будівля, у якій розміщено підрозділ музею;
2. Музеєфікована будівля

музейна вартість

Грошове вираження вартості музейного предмета чи колекції, яке враховує історичну, культурно-побутову, наукову, мистецьку та ін. їхню значущість

музейна виставка

Тимчасова музейна експозиція, присвячена певній темі й побудована на музейних експонатах

музейна вітрина

Устаткування, призначене для показу переважно об'ємних експонатів, яке захищає їх від впливу довкілля та викрадення

музейна втома *експоз.*

Зниження готовності сприймати експоновані музейні предмети

музейна діяльність *також музейна робота; музеологічна робота*

Діяльність, спрямована на виявлення, збирання й збереження предметів музейного значення, вивчення й популяризацію музейних предметів і колекцій, а також їх використання для створення музейного продукту

музейна екскурсія *також екскурсія*

Відвідування музейної виставки або експозиції під керівництвом музейного екскурсовода, який веде розповідь за темою експозиції, логічно переходячи від експоната до експоната, даючи додаткові коментарі та відповідаючи на запитання екскурсантів

музейна експедиція

Відрядження групи музейних працівників для збирання матеріалів і поповнення музейних фондів та підвищення рівня їхньої репрезентативності; одна з форм комплектування

музейна експозиція *також експозиція*

Частина музейного зібрання, виставлена для огляду, яка є, по-перше, результатом наукового опрацювання теми експозиції з урахуванням музейних матеріалів, а по-друге – специфічним твором, у якому різними засобами створюється експозиційний образ певної тематики

музейна етика

Звід правил поведінки керівництва й персоналу музею, дотримання якого забезпечує виконання соціальних функцій музею належним чином

музейна збірка *див. музейне зібрання*

музейна інтерпретація

Складний багаторівневий процес тлумачення пам'яток природної й культурної спадщини в контексті музейного зібрання, експозиції або дискурсу в цілому

музейна інформатика

Розділ спеціального музеєзнавства, що досліджує теорію й практику автоматизованого пошуку музейної інформації, її опрацювання, а також вивчає вплив цієї інформації на користувача

музейна інформація

Уся сукупність інформації, яку презентують музейні експозиції, виставки, довідкова інформація музеїв, музейні періодичні видання тощо

музейна кімната

Форма музейної діяльності, невеликий музей при установі, пам'ятки якого переважно пов'язані з діяльністю цієї установи

музейна колекція

1. Сукупність музейних предметів, що об'єднані однією або кількома спільними ознаками (*Закон України «Про музеї та музейну справу»*);
2. Систематизоване зібрання об'єктів, що пов'язані спільністю однієї або кількох ознак і становлять науковий, пізнавальний та художній інтерес як єдине ціле

музейна комунікація

Спілкування відвідувача музею з людьми минулих епох через музейні предмети – свідчення епох за сприяння музейних працівників

музейна культура

1. Здатність людини оцінювати предмети музейного значення, які сприймаються як пам'ятки культури, але не обов'язково перебувають у музеї;
2. Рівень підготовленості до сприйняття музейної інформації

музейна мова також **мова експозиції**

Специфічний арсенал виражальних засобів та способів їх використання в експозиційній діяльності музею

музейна парадигма

Система теоретичних, методологічних і аксіологічних установок, взятих за зразок вирішення музейних завдань, які поділяють усі члени музейного наукового товариства

музейна педагогіка

Комплексна наукова дисципліна на стику музеєзнавства та педагогіки, яка формується на поєднанні музеєзнавства, педагогіки й психології та вивчає освітні аспекти музейної комунікації

музейна популяризація

Частина інформаційно-аналітичної діяльності музею, яка полягає в рекламуванні музею та його заходів

музейна потреба

Специфічне відношення людини до дійсності, яке проявляється в потягу до збирання й зберігання об'єктів культурної та природної спадщини як істинних цінностей, не пов'язаних із задоволенням утилітарних потреб

музейна практика

Діяльність музею, яка охоплює науково-фондову, інформаційно-аналітичну, експозиційну та науково-просвітницьку роботу

музейна презентація *експоз.*

Повідомлення та доведення через експонування музеалій, які були дібрані на певний час за синхронними й діяхронними аспектами з музейних фондів

музейна проблематика

Сукупність питань, які зачіпають будь-які аспекти музейної діяльності

музейна програма

Будь-яка музейна діяльність, яка відбувається в просторі та часі й призначена для громадськості

музейна психологія

Комплексна наукова дисципліна на стику музеєзнавства та психології, що вивчає сприйняття музею аудиторією та його вплив на відвідувачів

музейна публіка *див. музейна аудиторія*

музейна робота *див. музейна діяльність*

музейна селекція

Цілеспрямоване визначення та відбір з усієї дійсності тих предметів, які є потенційними носіями музеальності

музейна система

Система підпорядкування та взаємодії музейних закладів

музейна соціологія

Розділ соціології, що вивчає взаємовпливи музеїв і суспільства, музейну аудиторію, її ціннісні орієнтації й духовні потреби, ефективність діяльності музеїв щодо формування та задоволення цих потреб

музейна споруда

Споруда, яка має музейне значення

музейна справа *див. музейництво*

музейна статистика

Систематичне фіксування, аналізування, опрацювання й публікування кількісних та якісних показників, що відображають роботу музеїв у системі закладів культури країни

музейна сценографія

Сценічна діяльність, призначена для музеїв

музейна [територія] [площа]

[Територія] [площа], відведена для діяльності музею. На цій території та в музейних будівлях чи спорудах заборонено будь-яку іншу діяльність, що суперечить функційному призначенню музею й може негативно впливати на збереженість музейного зібрання

музейна термінологія

Система термінів, що вживаються як у дослідженнях, так і в музейній практиці для визначення музеологічних понять. Охоплює терміни, що вживаються в музейній справі, а також терміни з галузей науки, які мають відношення до профілю музею

музейна цінність

1. Цінність, яку має предмет для виконання функцій музею;
2. *заст. див. музейний предмет*

музейне джерелознавство

Розділ музеєзнавства, що вивчає музейні предмети в джерелознавчому розрізі дисципліни, тобто розробляє теорію й методiku виявлення, дослідження та використання музейних предметів і колекцій

музейне зібрання *також музейна збірка*

Науково організована сукупність музейних предметів, а також наявних у музеї різних засобів науково-інформаційного забезпечення, зокрема, архіву й бібліотеки

музейне значення

Комплексна оцінка предмета з погляду його музейного використання

музейне зображення

Відео-, фото-, цифрове зображення чи репродукція музейного предмета, що є комерційною власністю музею й предметом комерційного тиражування та охороняється згідно з міжнародним авторським правом

музейне обладнання *див. музейне устаткування*

музейне образотворення *див. експозиційне образотворення*

музейне обслуговування

Сукупність послуг, які музей надає відвідувачеві

музейне планування *див. планування музейної роботи*

музейне право *див. музейне законодавство*

музейне приміщення

Приміщення, яке використовують для забезпечення потреб музейної діяльності

музейне проєктування

Системне розроблення концепцій, форм, способів, методів побудови музейних закладів і їх систем, а також наукового змісту всіх напрямків музейної справи

музейне устаткування *також музейне обладнання*

Устаткування, необхідне для забезпечення виконання музеєм своїх функцій у всіх сферах діяльності

музейний абонемент

Документ, який дає право відвідувати лекторій або інші музейні заходи протягом певного часу

музейний ансамбль

Ансамбль пам'яток, який має статус музею

музейний буклет

Ілюстроване видання рекламного характеру на одному аркуші, сфальцьоване щонайменше в два згини без зшивання, яке містить текстову і/або графічну інформацію. Спрямоване на популяризацію експозицій, музейного зібрання, окремих пам'яток, а також для інформування про музей

музейний гурток *див. музейний клуб*

музейний доглядач

Музейний працівник, який слідкує за дотриманням порядку під час огляду експозиції

музейний експонат *також експонат; експозит; експозиційний предмет*

Музейний предмет, який виставлено для огляду; є структурною одиницею експозиції й становить основу музейної комунікації

музейний заклад *див. музей*

музейний зберігач *також зберігач*

Матеріально відповідальний науковий працівник музею, який відповідає за зберігання довірених йому музейних предметів і колекцій, веде їх облік і забезпечує інвентаризацію

музейний зразок *прир.*

У природничих музеях – музейний предмет

музейний каталог

Каталог музейних предметів, у якому подають шифри, коротку характеристику самого предмета, деякі відомості про нього (історія створення й побутування, власник, автор тощо), побудований за певним принципом для спрощення оперативного пошуку інформації про музейний предмет

музейний клуб *також музейний гурток*

Форма культурно-освітньої діяльності музею, об'єднання постійних відвідувачів музею на основі спільної зацікавленості у вивченні музейного зібрання

музейний комплекс

Територія музею з розташованими на ній музейними та допоміжними будівлями й спорудами

музейний маркетинг

1. Діяльність, спрямована на просування до потенційних споживачів музейного продукту й створення його позитивного іміджу;
2. Галузь знань, яка розробляє теоретичні засади й методи просування до потенційних споживачів музейного продукту

музейний менеджмент

1. Сукупність принципів, методів, форм та засобів керування музейною діяльністю й персоналом музею з використанням досягнень науки керування;
2. Функції планування, контролю, координації діяльності в межах музею й керування ним;
3. Система знань про теорію та практику керування музеєм і персоналом музею

музейний облік

Сукупність правил і процедур визначення кількості, складу й стану музейних предметів та колекцій в одиницях обліку та відображення їх у фондово-обліковій документації музеїв. Складається із двох стадій: первинної реєстрації й наукової інвентаризації

музейний образ *див. експозиційний образ*

музейний опис

Науковий опис музейного предмета, який складають за певною схемою і який містить характеристики його зовнішніх ознак, що дають змогу ідентифікувати його

музейний паспорт *див. науковий паспорт музейного предмета*

музейний працівник *див. музейник*

музейний предмет

1. Культурна цінність, якість або особливі ознаки якої роблять необхідним для суспільства її збереження, вивчення та публічне представлення (*Закон України «Про музеї та музейну справу»*);
2. Предмет, що має музейне значення й залучений до музейного зібрання

музейний продукт

Сукупність основних і додаткових музейних послуг

музейний проєкт

Проєкт розміщення й оформлення експозицій, виставок, музейних приміщень тощо

музейний спектакль *експоз.*

Сценічна постановка, яка доповнює музейну експозицію

музейний тезаурус *також тезаурус зібрання музею*

Сукупність усіх предметів музейного зібрання разом з їх інформацією та взаємозв'язками

музейний товар

Матеріальні об'єкти продажу: наукові книги, мистецтвознавчі дослідження, каталоги, музейні енциклопедії, путівники по музею, туристична література, поліграфічні (календарі, фоторепродукції тощо) та інші сувеніри, зокрема, копії експонатів музею, оцифровані зображення експонатів, авторське право на їх тимчасове комерційне використання тощо

музейний фонд України

Сукупність окремих музейних предметів, музейних колекцій, музейних зібрань, які постійно зберігаються на території України, незалежно від їх походження та форми власності, а також музейних предметів і музейних колекцій, що перебувають за межами України і є власністю України або відповідно до міжнародних договорів підлягають поверненню в Україну (Закон України «Про музеї та музейну справу»)

музейник також музейний працівник

Фахівець з музейництва в цілому чи окремих його галузей, що працює в музеї

музейництво також музейна справа

Галузь людської діяльності, що вивчає історію та закономірності розвитку музеїв, їх внутрішню організацію, систему комплектування музейних фондів, документування й зберігання музейних предметів, а також опрацювання методики побудови музейних експозицій, виставок, різних видів і форм науково-освітньої роботи музеїв, а також музейне законодавство (Закон України «Про музеї та музейну справу»)

музейні меблі

Меблі, призначені для зберігання й експонування музейних предметів

музейні технології

Сукупність ресурсів, методів, стратегій і професійних дій, які дають змогу музеєві виконувати соціальні функції

музейні фонди див. фонди музею**музейність див. музеальність****музейно-педагогічна рада**

Дорадчий орган при директорові музею, який визначає методи, форми й терміни педагогічної роботи музею

музейно-пошукова діяльність див. збиральництво**музейон іст.**

Домузейна форма зберігання й експонування художніх колекцій, а також назва місця їх зберігання в античній Греції, храм муз, згодом заклад, призначений для творів мистецтва, пов'язаних з музами

музеографія

1. Розділ музезнавства, завданням якого є опис музеїв, а також пам'яток, що в них зберігаються;
2. Корпус видань музею й про музей, які описують музей, його діяльність і музейні фонди;
3. див. музейництво

музеолог

Фахівець із музеології

музеологічна робота *див. музейна діяльність*

музеологічна теорія *див. загальна теорія музеєзнавства*

музеологічне дослідження *див. музеєзнавче дослідження*
музеологія

1. Наука, що формується на стику соціального і гуманітарного пізнання і вивчає закономірності генези та функціонування музею, його взаємодію з культурною і природною спадщиною, а також суспільством;

2. Наука, що досліджує всі теоретичні і практичні аспекти особливого оцінювального ставлення людини до своєї дійсності. Це ставлення називається музеальністю. Своє конкретне вираження вона знаходить у предметі, що відбирають, зберігають та використовують для суспільства як свідчення певної суспільної дійсності;

3. *див. музеєзнавство*

музеум

У Стародавньому Римі місце для дипломатичних переговорів, яке, зазвичай, прикрашали творами мистецтва і трофеями

муляж

Точне відтворення зовнішнього вигляду предмета, яке передає його форму, розмір, колір, фактуру тощо

муніципальний музей *також комунальний музей*

Тип музею, який перебуває під керівництвом місцевої адміністрації і фінансується з місцевого бюджету

мюнцкабінет *іст. див. мюнцкамера*

мюнцкамера *іст. також мюнцкабінет*

Домузейна форма зберігання і експонування колекцій монет і медалей, а також назва місця їх зберігання

Н н

набуття музейних предметів *також аквізиція; акцесія*

1. Остаточний перехід предметів музейного значення у постійну власність музею;
2. Предмет або група предметів музейного значення, придбані для основного музейного фонду

навчальна колекція

Музейна колекція, яка складається з музейних предметів і науково-допоміжних матеріалів для надання навчальної і методичної допомоги учням і студентам, згрупована відповідно до систематики певної галузі науки, техніки чи культури

наглядова рада музею

У громадських музеях дорадчий орган при директорі, який забезпечує участь громадськості у формуванні завдань та плануванні стратегії музею

намір оформлення

Первісний задум художнього оформлення експозиції

наповнення [виставки] [експозиції]

Сукупність експонатів і науково-допоміжного матеріалу, призначена для [виставки] [експозиції]

напрямок музейної діяльності

Складова частина музейної діяльності, що має конкретну мету і спрямована на виконання функцій музею. Основні напрями музейної діяльності: культурно-освітня, науково-дослідна, експозиційно-виставкова, фондова, реставраційна діяльність, комплектування музейних зібрань, пам'яткоохоронна робота тощо

настінна вітрина

Музейна вітрина, конструктивно призначена для кріплення на стіні в експозиційному поясі

настінна експозиція

Музейна експозиція, за задумом якої всі експонати розміщено виключно на стінах експозиційного залу

натуральний експозиційний комплекс *також життєвий комплекс*

Експозиційний комплекс, який відтворює предметно-просторове середовище висвітлюваної події

натурафакт

Об'єкт природи, вилучений з довкілля, науково опрацьований і залучений до складу природничих фондів. Є документальним підтвердженням певних явищ і процесів у природі

натуркабінет *іст. див. кабінет натуралій*

натурна реконструкція *мист.*

Реконструкція в натуральних розмірах твору мистецтва, який не зберігся

наукова атрибуція *див. атрибуція музейного предмета*

наукова зона

Частина музейної [території] [площі], призначена для проведення науково-дослідної роботи

наукова інвентаризація *також інвентаризація; інвентарна кодифікація; науково-адміністративна інвентаризація*

Другий етап обліку отриманих пам'яток та розподілу їх у системі фондо-сховищ музейного закладу з присвоєнням унікального інвентарного номера й занесенням цього номера до інвентарної книги

наукова каталогізація *див. каталогізація музейних предметів*

наукова категоризація *див. атрибуція музейного предмета*

наукова концепція [експозиції] [виставки]

Документ, у якому викладено основу експозиційного задуму й наукове трактування теми [експозиції] [виставки]

наукова концепція інформатизації музею

Документ, що містить обґрунтування та перспективи використання в музеї інформаційних технологій, сферу застосування та їх розвиток (оцифрування фондів, створення баз даних, використання ІТ в експозиційній справі, розроблення музейних мереж різного призначення, відображення музею в інтернеті тощо)

наукова концепція музею *також концепція музею*

Документ, у якому сформульовано мету та завдання музею, напрямки його діяльності та цільову аудиторію

наукова концепція фондової роботи музею

Документ, у якому викладено основні принципи науково-фондової роботи музею, що охоплюють такі її ділянки: систематизацію, облік, комплектування, зберігання та опрацювання музейних фондів

наукова модель музею *також інформативна модель музею*

Схема, яка пояснює принципи організації та функціонування музею як науково-дослідного закладу, процеси отримання й поширення наукової інформації в музеї

наукова паспортизація музейного зібрання

Складова частина наукового опрацювання музейного зібрання, складання уніфікованого або прийнятого в певній музейній установі зразка паспорта на кожен музейний предмет

наукова паспортизація музейного предмета

Складання уніфікованого або прийнятого в певному музейному закладі зразка паспорта на музейний предмет

наукова реконструкція

Реконструкція зовнішнього вигляду пам'ятки на підставі вивчення матеріалів про неї

наукова цінність музейного предмета *також наукове значення музейного предмета*

Значення музейного предмета як джерела інформації під час вирішення дослідницьких завдань профільної наукової дисципліни музею

наукове значення музейного предмета *див. наукова цінність музейного предмета*

наукове опрацювання музейного предмета

Наукова паспортизація та науковий опис музейного предмета в документах обліку музейних фондів, у складанні довідкових картотек, комп'ютерних баз даних і наукових каталогів

наукове проєктування експозиції

Процес розроблення наукового змісту експозиції – сукупність документів, яку створює експозиціонер за участю художника й архітектора

наукове розроблення експозиції

Творча діяльність на систематичній основі з метою збільшення обсягу наукових знань про події та явища, які планують розкрити в експозиції, а також пошук нових сфер застосування цих знань

науковий архів музею *також архів музею*

Науково-допоміжний підрозділ музею, у якому зберігають документи, створені під час його наукової діяльності, що становлять науково-методичний інтерес

науковий каталог *див. каталог музейного зібрання*

науковий опис музейного предмета

Фіксація результатів наукового опрацювання музейного предмета в документах обліку музейних фондів і в науково-довідковому апараті музею

науковий паспорт музейного предмета *також музейний паспорт*

Документ, у якому фіксують усю інформацію про музейний предмет, отриману під час його наукової атрибуції, а також відомості про його побутування, у тому числі в музеї

науково-адміністративна інвентаризація *див. наукова інвентаризація*

науково-виставкова робота *див. виставкова діяльність музею*

науково-довідковий апарат музейних фондів

Система довідково-пошукових засобів, які забезпечують швидкий доступ до даних як про музейні фонди в цілому, так і окремий музейний предмет. До складу науково-довідкового апарату входять: усі види каталогів, картотек, банк даних музейної інформації, путівники по фондах та експозиції, описи музейних фондів, книги надходжень, інвентарні книги (інвентарні картотеки), польова документація, акти (надходжень, передавання тощо)

науково-допоміжний фонд *див. фонд науково-допоміжних матеріалів*

науково-допоміжні експозиційні матеріали *також науково-допоміжні матеріали*

Частина музейних фондів, що не є першоджерелами знань про природу й суспільство, котрі доповнюють музейні предмети в експозиції, але при цьому самі не мають музейного значення

науково-допоміжні матеріали *див. науково-допоміжні експозиційні матеріали*

науково-дослідна діяльність

Вид музейної діяльності, спрямований на отримання нових знань на основі вивчення музейних предметів і колекцій та польових досліджень

науково-дослідна функція

Функція музею, яка полягає у виконанні наукових досліджень, що ґрунтуються на вивченні музейних фондів

науково-дослідний фонд

Сукупність об'єктів, музейне значення яких потрібно довести

науково-інвентарна картка *також інвентарна картка*

Допоміжна форма обліку музейного предмета на стадії наукової інвентаризації, що містить його науковий опис. Входить до складу інвентарної картотеки

науково-методична діяльність

Вид музейної діяльності з розроблення і впровадження нових методів і професійних прийомів

науково-методична рада музею *також методична рада музею*

Дорадчий орган при директорі музею, створений для розгляду методичних питань, пов'язаних з підвищенням ефективності роботи музею

науково-методичне забезпечення музею

Забезпечення музею інформацією про наукові й практичні досягнення музезнавства, реставрації, консервації, експериментальної справи тощо

науково-методичний відділ музею

Науковий підрозділ державного музею, основними завданнями якого є розроблення методичних рекомендацій з актуальних питань музейництва і впровадження їх у музейну практику

науково-освітня робота музею *див. культурно-освітня діяльність музеїв*

науково-просвітницька робота музею *див. культурно-освітня діяльність музеїв*

науково-технічна колекція

Музейна колекція, що складається з предметів з усіх сфер використання техніки

науково-технічний музей *див. музей науки і техніки*

науково-фондова діяльність

Вид музейної діяльності, який охоплює формування музейних фондів, забезпечує зберігання, вивчення музейних предметів і колекцій та створює умови для їхнього використання

науково уніфікований паспорт *також уніфікований паспорт*

Різновид наукового паспорта музейного предмета, розроблений і затверджений для музейного фонду України як єдиний зразок

національна культурна спадщина

Сукупність пам'яток матеріальної і духовної культури народу чи країни, складова національного багатства

національна музейна політика

Сукупність основних напрямів і засад діяльності держави та суспільства в галузі музейної справи

Національний музей України

Музей, що є в державній чи комунальній власності та має музейні колекції загальнодержавного значення, набув міжнародного визнання і є провідним культурно-освітнім та науково-дослідним закладом у відповідних профільних групах музейної мережі України, у встановленому законодавством порядку може отримати статус національного музею України (*Закон України «Про музеї та музейну справу»*)

національний природний парк

Природоохоронна, рекреаційна, культурно-освітня, науково-дослідна установа загальнодержавного значення, що створюється з метою збереження, відтворення й ефективного використання природних комплексів та об'єктів, які мають особливу природоохоронну, оздоровчу, історико-культурну, наукову, освітню та естетичну цінність

недержавна частина Музейного фонду України *також приватний колекційний фонд*

Музейні колекції та музейні предмети, що є власністю громадських організацій, окремих громадян та їх об'єднань

некомерційна складова музейного маркетингу

Комплекс заходів з підвищення соціальної значущості діяльності музейного закладу, його суспільної ваги, створення яскравого привабливого образу музею як скарбниці мистецтв і культурної спадщини

нематеріальна пам'ятка

Пам'ятка, яка не є матеріальним предметом (музичний запис тощо) і зберігається на матеріальному носії

неомузейна епоха

Історичний період музейництва (кін. XX–XXI ст.) від виникнення поняття «нова музеологія» у 1980-х рр. дотепер. Характеризується поглибленою увагою до соціальних функцій музею

нерухомий об'єкт культурної спадщини

Об'єкт культурної спадщини, який не може бути перенесений на інше місце без втрати його цінності з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду та збереження своєї автентичності (*Закон України «Про охорону культурної спадщини»*)

нова музеологія

Напрямок музеології, що виник у 1980-ті рр. на основі теоретичного узагальнення досвіду екомuzeїв та інших музеїв нового типу

нові надходження

Музейні предмети, що надійшли до фондів музею і взяті на облік порівняно недавно

номенклатурний етикетаж *див. заголовковий етикетаж*

номер надходження *також вхідний номер*

Порядковий номер, під яким музейний предмет занесено до книги надходжень

нумізматичний кабінет

Приміщення для зберігання нумізматичних колекцій

об'єкт культурної спадщини

Визначне місце, споруда (витвір), комплекс (ансамбль), їхні частини, пов'язані з ними рухомі предмети, а також території чи водні об'єкти, інші природні, природно-антропогенні або створені людиною об'єкти незалежно від збереженості, що донесли до нашого часу цінність з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду і зберегли свою автентичність (*Закон України «Про охорону культурної спадщини»*)

об'єднання музеїв *також асоціація музеїв*

Одна з форм організації мережі музеїв, спрямована на оптимізацію керування музейною справою в регіоні з метою раціонального використання природної і культурної спадщини в умовах обмежених ресурсів

об'єкт комплектування

Установа, організація чи фізична особа, діяльність яких підлягає вивченню й документуванню музейними засобами

об'єктно-інформативний пласт [експозиції] [виставки]

Пласт [виставки] [експозиції], який охоплює об'єкти та цінності й інформацію, що в них міститься

обертова підставка

Підставка, яка дає змогу обертати навколо осі закріплений на ній експонат, забезпечуючи його огляд з усіх боків

облік музейних зібрань *див. облік музейних предметів***облік музейних предметів** *також облік фондів музею; фондовий облік; облік музейних фондів; облік музейних зібрань*

Система заходів із фіксації факту наявності, збереженості та переміщення музейного предмета, груп предметів чи колекцій у межах музейного закладу чи поза ним

облік музейних фондів *див. облік музейних предметів***облік надходжень**

Система документів, що фіксує надходження нового предмета музейного значення до музейного зібрання

облік фондів музею *див. облік музейних предметів***облікова документація** *див. обліково-фондова документація*

облікова картотека *див. генеральна картотека*

облікове позначення

Позначення усталеного зразка, яке наносять на музейний предмет з метою повної його ідентифікації відповідно до фондово-облікової документації і яке містить номер музейного предмета за книгою надходжень

обліковий номер

Номер, під яким музейний предмет записано в обліково-фондову документацію

обліково-фондова документація *також облікова документація; фондово-облікова документація; фондово-облікові документи*

Система документів, яка складається з документів первинної реєстрації (акти про приймання і видачу) та інвентарних книг – книг надходжень основного фонду, надходжень науково-допоміжного фонду, тимчасових надходжень, обліку сировинних наукових матеріалів, реєстрації актів і документів наукової інвентаризації, котрій підлягають музейні предмети основного фонду, що надійшли на постійне зберігання

обмін музейними предметами

Форма комплектування музейного зібрання, що здійснюється шляхом обміну з іншими музеями предметів дублетного фонду й непрофільних матеріалів на предмети, що відповідають профілю музейного зібрання

обмін музейних колекцій

Форма комплектування музейного зібрання, що здійснюється шляхом обміну з іншими музеями колекцій дублетного фонду та непрофільних колекцій на колекції, що відповідають профілю музейного зібрання

обмінний фонд *також дублетний фонд*

Частина музейного зібрання, що складається з дублетних і непрофільних музейних предметів чи науково-допоміжних матеріалів, яку можна обміняти або передати іншому музеєві. Як самостійна облікова структура не виділяється

образна концепція експозиції

Частина художньої концепції експозиції, у якій формують систему образів майбутньої експозиції

образна структура експозиції

Ієрархічна структура експозиційних образів

образне вирішення

Підбір і поєднання в єдине ціле образів, які будуть існувати в експозиції з урахуванням їх взаємозв'язків і взаємовпливів

образне ядро

Сукупність ключових образів експозиції

образний код експозиції

Зоровий образ, що означає часто повторюваний в музейній експозиції елемент інформації

образний лад експозиції

Система образів, які автор вклав у експозицію

образно-сюжетна експозиція

Музейна експозиція, побудована образно-сюжетним методом

образотворчі засоби наочності *екскурс*.

Допоміжні наочні приладдя з «портфеля екскурсовода»

обсяг [виставки] [експозиції]

Кількість матеріалів, розміщених [на виставці] [в експозиції]

оглядова екскурсія

Коротка екскурсія, що в загальних рисах ознайомлює з темою та найцікавішими пам'ятками експозиції

одиниця зберігання

Музейний предмет або група предметів, що надійшли до фондосховища й зафіксовані в топографічному описі під одним номером

одиниця обліку

Музейний предмет або група музейних предметів (колекція, комплект), зареєстровані в обліково-фондовій документації під одним номером відповідно до інструкції з обліку та зберігання музейних цінностей

оперативне комплектування *також комплектування «по гарячих слідах»*

Форма комплектування, збирацька робота на місці під час певної події або відразу після неї

опис музейних фондів

Систематизований перелік музейних предметів або науково-допоміжних матеріалів, форма опису за предметним обліком колекцій, виставкових матеріалів тощо

опис оглядів збереженості

Документ, у якому фіксують результати систематичних контрольних перевірок умов зберігання музейних предметів, що перебувають як у фондосховищах, так і в експозиції

організація [виставки] [експозиції]

Комплекс заходів зі створення й функціювання [виставки] [експозиції], наукового підбору та логічної композиції експонатів

оригінал

1. Предмет, виготовлений першим з низки аналогічних;
2. Предмет, який не має аналогів; унікальний предмет

оригінальність

1. Певні ознаки, що відрізняють саме цей музейний предмет від подібних (стосовно предмета);

2. Властивість предмета, яка означає, що він не є повторенням, наслідуванням

орієнтаційна система *див. система орієнтації відвідувача в експозиції*

орієнтаційна таблиця

Орієнтаційний засіб, таблиця, яка містить плани експозиційних залів, маршрути огляду експозиції тощо

орієнтаційні засоби

Засоби, призначені допомагати відвідувачам орієнтуватися в експозиції музею

орієнтована до виходу поведінка

Експозиційний маршрут, у якому порядок огляду залів приводить відвідувача до виходу з музею

орієнтувальний етикетаж

Етикетаж, що містить порядок огляду експозиції: назви залів, плани і маршрути її огляду тощо

орієнтування *також вступ*

Тип музейної програми, загальний вступ у великих музеях та на експозиціях, у якому відвідувачів вводять у курс тематики музею чи експозиції

освітлення експозиції

Елемент художнього вирішення музейної експозиції, розподіл світла в просторі експозиції

освітня модель музею *також комунікативна модель музею*

Схема, яка пояснює принципи організації та функціонування музею як закладу освіти

освітня функція музею

Соціальна функція музею, яка полягає в передачі знань, формуванні світогляду відвідувачів музею

оснащення експозиції

Сукупність допоміжних технічних засобів у експозиції

основна експозиція

Головна частина системи музейних експозицій

основна рубрика анотації до експоната

Рубрика анотації, яка подає відвідувачу інформацію про найважливіші характеристики експоната. Основну рубрику мають усі анотації до експонатів

основний музейний фонд *див. основний фонд музею*

основний фонд музею

1. Окремий музейний фонд, що має наукову, історичну, художню чи іншу культурну цінність, незалежно від типу, місця створення, та зберігається у музеї і облікований належним чином;

2. Музейні предмети, відомості про які занесені до фондово-облікової документації (*Положення про Музейний фонд України*)

основні музейні послуги

Збирання, вивчення, збереження, експонування, наукова інтерпретація та пізнавально-культурна популяризація музейних предметів

особиста колекція

Приватна колекція, яка була зібрана певною особою і надійшла на зберігання до музею

острівець експоз.

Місце для відпочинку відвідувачів музею

оформлення експозиції *див. художнє оформлення експозиції*

охорона культурної спадщини

Система правових, організаційних, фінансових, матеріально-технічних, містобудівних, інформаційних та інших заходів з обліку, запобігання руйнуванню або заподіяння шкоди, забезпечення захисту, збереження, утримання, відповідного використання, консервації, реставрації, ремонту, реабілітації, пристосування та музеєфікації об'єктів культурної спадщини (*Закон України «Про охорону культурної спадщини»*)

охорона музею

Система правових, організаційних та фінансово-економічних заходів, що забезпечують недоторканність музейного приміщення та музейного зібрання (*Закон України «Про музеї та музейну справу»*)

охорона пам'яток історії і культури *див. охорона культурної спадщини*

охоронна зона пам'ятки

Території навколо пам'ятки, у межах яких діє режим обмеження або заборони будівництва чи іншої господарської діяльності

охоронна робота *див. пам'яткоохоронна діяльність*

охоронна сигналізація

Електронна система, що подає сигнал тривоги у випадку проникнення сторонніх об'єктів до зони, яка охороняється

охоронно-пожежна сигналізація *також тривожна сигналізація*

Система, що поєднує в собі функції охоронної та протипожежної сигналізації

оцінювання музейних предметів

Визначення грошової вартості музейного предмета на певний момент часу

П п

павільйонний спосіб експонування

Експонування музейних предметів у спеціально обладнаних приміщеннях

палеоботанічний фонд

Структурний підрозділ палеонтологічного фонду, до якого належать рештки рослин (палеофлори) минулих епох – фітофосилії

палеографія

Спеціальна історико-філологічна дисципліна, що вивчає зовнішній вигляд і письмо стародавніх рукописів для правильного їх прочитання та встановлення часу й місця написання

палеозоологічний фонд

Структурний підрозділ палеонтологічного фонду, до якого належать рештки вимерлих організмів і сліди їхньої життєдіяльності, що збереглися у викопному стані

палеомузейна епоха

Історичний період колекціонування в епоху Відродження й на початках Нового часу (XIII–XVII ст.). Характеризується систематичністю колекціонування, виникненням перших природничо-історичних колекцій, кабінетів натуралій, мюнцкабінетів тощо

палеонтологічний музей

Вид музею природничого профілю, зібрання якого характеризують рослинний і тваринний світ минулих геологічних епох

палеонтологічний фонд

Облікований і систематизований структурний розділ природничих фондів, який складається переважно з палеоботанічного й палеозоологічного підрозділів

пам'ятка *див. пам'ятка культурної спадщини*

пам'ятка культурної спадщини *також пам'ятка*

Об'єкт культурної спадщини, який занесено до Державного реєстру нерухомих пам'яток України (Закон України «Про охорону культурної спадщини»)

пам'ятка археології *також археологічна пам'ятка*

Пам'ятка історії та культури, залишки давнього поселення, могильника, культурної, оборонної чи іншої споруди

пам'ятка архітектури *також архітектурна пам'ятка*

Будівля, яка має культурно-історичне значення і є пам'яткою будівельного мистецтва певної епохи

пам'ятка історії та культури *також історико-культурна пам'ятка*

Нерухомий об'єкт культурної спадщини, який має історичне та культурне значення

пам'ятка матеріальної культури *див. речове джерело*

пам'ятка мистецтва

Твір образотворчого чи декоративно-ужиткового мистецтва

пам'ятка місцевого значення

Об'єкт культурної спадщини, що має значення лише для конкретного регіону

пам'ятка Музейного фонду України

Пам'ятка національного чи світового значення, яку занесено до реєстру Музейного фонду України

пам'ятка національного значення

Об'єкт культурної спадщини, що має значення для певної країни чи народу

пам'ятка писемності *див. писемне джерело*

пам'ятка природи

Природоохоронна територія, на якій розташований окремий унікальний природний об'єкт, який охороняють згідно з його науковим, навчально-просвітницьким, історико-меморіальним або культурно-естетичним значенням

пам'ятка світового значення

Об'єкт культурної спадщини, що має значення для історії та культури всього людства

пам'яткознавство

Наукова дисципліна, особливий механізм освоєння історико-культурної спадщини

пам'яткоохоронна діяльність *також охоронна робота*

Діяльність щодо охорони та зберігання пам'яток історії та культури

панорама

Картина великих розмірів з об'ємним переднім планом, розміщена вздовж стіни круглого приміщення

папірологія

Спеціальна історична дисципліна, яка вивчає рукописи, записані на папірусі

парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва

Природоохоронна рекреаційна установа, до яких зараховують найбільш визначні та цінні зразки паркового будівництва для охорони та використання в естетичних, виховних, наукових, природоохоронних та оздоровчих цілях

пасивне збирання

Музейне збирання, коли музей поповнює свої зібрання, не витрачаючи зусиль, наприклад, шляхом дарування

паспорт музею

Документ, який відображає виробничий, технічний і фінансовий стан музею. У паспорті музею вказують різні дані про музей: точну адресу і телефон, категорію, дату заснування, реорганізації, час функціонування тощо. Форму паспорта музею розробляє орган культури, якому цей музей підпорядковується; її заповнюють у музеї і відсилають в цей орган культури

паспорт пам'ятки

Документ, що містить вичерпну експертну інформацію про наукову чи мистецьку вартість певної пам'ятки, умови чи історію її віднайдення та зовнішній вигляд. Текстову частину паспорта обов'язково доповнюють графічними схемами, обмірами й фотографіями конкретної пам'ятки

первинна реєстрація

Перша стадія обліку музейних фондів, під час якої фіксують основні відмінні ознаки предметів музейного значення у книзі надходжень основного або науково-допоміжного фонду на підставі результатів його попереднього вивчення

первинне оформлення експозиції

Оформлення експозиції відповідно до її змісту

первинний облік

Перший етап первинної реєстрації, який полягає у складанні актів прийняття предметів музейного значення та їхньому записі в книзі надходжень

перелік предметів збірки *див. інвентарний список***пересувна виставка** *також мандрівна виставка; гостьова виставка*

Музейна виставка, створювана для показу в низці пунктів, що тим самим розширює територію, на яку поширюється діяльність музею

персональна колекція

Меморіальна колекція, що складається з музейних предметів різних типів, які належали певній особі або містять інформацію про неї. Історично складається внаслідок діяльності особи або створюється музеєм

персоніфікований музей-майстерня

Музей ансамблевого типу, створений на основі музеєфікації майстерні видатного митця. За профілем належить до меморіальних музеїв

першоджерело

Предмет, безпосередньо пов'язаний з розвитком природи чи життям людського суспільства на певний момент часу

писемна пам'ятка *див. писемне джерело*

писемне джерело *також пам'ятка писемності; писемна пам'ятка*

Документальна пам'ятка, що містить інформацію, зафіксовану за допомогою знаків письма (літер, шифрів та інших символів)

підвид музею

Третій рівень класифікації музеїв, одиниця, на які поділяється вид музею

підвісна музейна вітрина

Музейна вітрина, яку підвішують в експозиції для огляду з обох боків

підготовка екскурсії

Етап добору й формування тексту екскурсійної розповіді та змісту екскурсії

підкаталог *також субкаталог*

Частина музейного каталогу, виділена за певною ознакою

підробка *також фальсифікат*

Предмет, який імітує вигляд і властивості пам'ятки історії та культури або твору мистецтва певної епохи, школи, майстра і свідомо видається за оригінал

підставка

Різновид експозиційного устаткування, призначений для виділення чи виокремлення пам'ятки або групи пам'яток, підкреслення враження від них, посилення їх атрактивності

пінаотека *іст.*

Назва музею художнього профілю, у якому збирали й експонували твори образотворчого мистецтва, переважно картини

плакатна виставка

Музейна виставка серії плакатів на певну тему, які становлять цілісну розповідь

план комплектування фондів

Документ, що розкриває тематику музейних фондів із зазначенням регіонів, джерел і об'єктів, форм і методів комплектування фондів та визначає терміни робіт і виконавців

план музейної експозиції *див. тематико-експозиційний план*

планетарій

1. Пристрій, за допомогою якого можна спроектувати світлові точки на склепіння для демонстрації зірок та планет;

2. Будівля, що має такий проектор

планування експозиції *див. планування музейної експозиції*

планування музейної експозиції *також планування експозиції*

Розроблення тематико-експозиційного плану

планування музейної роботи *також музейне планування; загальне музейне планування*

Визначення завдань, напрямків і методів роботи музею на сьогоднішній день та на перспективу

планшет *див. монтажний аркуш експозиції*

побудова музейної [експозиції] [виставки] *див. монтаж [експозиції] [виставки]*

погашення

Умовний знак на старому обліковому позначенні чи на документі, який свідчить про його недійсність

подіум

Підвищення різної форми для відкритого експонування об'ємних предметів, яке створює умовну межу між експозицією та простором для відвідувачів

позамузейна виставка

Виставка, створена музейними методами й на базі музейних матеріалів, але розміщена поза музеєм

позамузейні форми роботи

Напрямок культурно-освітньої діяльності музеїв, який охоплює пересувні виставки, екскурсії та лекції за межами музею тощо

показчик *також індекс*

1. Перелік імен, об'єктів, явищ чи ознак з покликанням на облікові позначення музейних предметів, пов'язаних з цими іменами, об'єктами, явищами чи ознаками, що спрощує пошук потрібної інформації;
2. Повний перелік певних об'єктів чи суб'єктів, що про які йдеться у виданні з покликанням на сторінку, де вони згадані

показчик співставлення старих і нових номерів

Показчик музейного зібрання або його частини, укладений в порядку старих інвентарних номерів з покликанням на нові інвентарні номери для порівняння старих і нових облікових книг

політехнічний музей

Вид музею науково-технічного профілю, у якому збирають, досліджують і популяризують історію розвитку науки і техніки загалом

політизована модель музею

Сукупність принципів, яка пояснює можливість використання музею для політичної пропаганди й агітації

положення про музей

Правовий (нормативний) акт, який фіксує місце музею в мережі музеїв, встановлює основні правила організації та діяльності музею, його структурних підрозділів, адміністрації і провідних спеціалістів музею. Положення розробляє адміністрація музею на основі типових положень про музей, підготовлених Міністерством культури і туризму, і затверджує орган культури, якому цей музей підпорядковано

польова документація

Система документів опису й обліку предметів музейного значення та натуральної обстановки їхнього розташування, яку застосовують в експедиціях чи відрядженнях

польова робота

Збирацька робота під час експедиції або відрядження з комплектування фондів

польовий опис

Форма польової документації, опис предмета музейного значення під час експедиції на місці його виявлення

польовий щоденник

Форма польової документації, призначена для ведення в хронологічному порядку оперативних записів про реалізацію програми музейної експедиції або відрядження з комплектування фондів

польові дослідження

Робота під час музейної експедиції або відрядження з комплектування, у результаті якої реалізується програма музейної експедиції

попредметний запис

Форма реєстрації музейних предметів у книзі первинного обліку, згідно з якою кожен з них розглядають як окрему одиницю обліку

популяризація музейних предметів

Сукупність заходів для надання інформації про музейний предмет якомога ширшому колу осіб

порівняльна відомість

Документ, у якому порівнюють старі й нові облікові книги музею

портфель екскурсовода

Умовна назва комплексу засобів, який використовує екскурсовод під час екскурсії для покращення сприйняття експозиції та посилення емоційного враження від неї

постійна експозиція *також* **стаціонарна експозиція**

Музейна експозиція, яку показують тривалий час і в незмінній формі

постійне зберігання

Створення матеріальних і правових умов, забезпечення дотримання режиму зберігання музейних предметів, переданих музею в постійне користування

постійне оновлення експозиції

Регулярне поповнення експозиції новими експонатами

поточне комплектування

Форма комплектування, закупівля, дар, обмін, цільове замовлення, систематичне збирання матеріалів на об'єктах постійного комплектування

походження музейного предмета

Історія створення, побутування й виявлення музейного предмета

пошкодження

Повна чи часткова втрата музейним предметом свого первісного вигляду чи стану

пояснювальна анотація *також пояснювальний текст*

Різновид анотації до розділів, тем чи підтем, що пояснює їх зміст та зв'язок з представленими експонатами

пояснювальний текст *див. пояснювальна анотація*

прамوزه́йна експози́ція

Виставлення на огляд зібрань творів мистецтва, коштовностей, трофеїв тощо в домوزه́йну епоху

прамوزه́йна епо́ха *див. домوزه́йна епо́ха*

прапорозна́вство *також вексилоло́гія*

Спеціальна історична дисципліна, яка вивчає стяги, прапори, хоругви та інші предмети історичної символіки

превентивна консерва́ція *див. профіла́ктична консерва́ція*

предмет музе́йного значе́ння

1. Предмет, який має музейну цінність, але не входить до складу музейного зібрання, виявлений під час комплектування музейних фондів;
2. Культурна цінність, особливі ознаки якої є підставою для внесення її до Музейного фонду України та набуття статусу музейного предмета з метою збереження, вивчення і публічного представлення (*Закон України «Про музеї та музейну справу»*)

предметний пока́жчик

Покажчик назв музейних предметів, укладений в алфавітному порядку з покликанням на їхні облікові позначення, що спрощує пошук потрібної інформації

предметно-просторове середовище

Сукупність природних і штучних просторів, їх речове наповнення, що перебуває в постійній взаємодії з людиною та змінюється в процесі її діяльності

препаратор-таксидерміст

Музейний працівник, який виготовляє й реставрує природничі препарати

приватна збірка *див. приватна колекція*

приватна колекція *також приватна збірка*

Зібрання предметів музейного значення, що перебуває у власності приватної особи

приватний колекційний фонд *див. недержавна частина музейного фонду України*

приватний музей

Тип музею, фонди й приміщення якого перебувають у власності приватної особи

прикладне музеєзнавство

Розділ музеєзнавства, який досліджує проблеми практичних завдань музейної діяльності та шляхи їх вирішення

приміщення однієї епохи *див. зал-епоха***принцип взаємної документації**

Принцип побудови експозиції, який полягає в тому, що інформація одного експоната доповнює інформацію іншого

принцип вибірконості

Принцип побудови експозиції, що передбачає науково обґрунтований вибір сюжетів для музейного показу з усієї сукупності явищ історичної та сучасної дійсності

принцип гнучкості експозиційного простору

Принцип побудови експозиції, що передбачає трансформацію експозиційного простору під потреби експозиції, а не навпаки

принцип естетичності

Принцип побудови експозиції, що передбачає дотримання гармонії і краси в цілісній картині експозиції

принцип комунікативності

Принцип побудови експозиції, що передбачає обмін інформацією між відвідувачами й експозицією

принцип локальності

Принцип побудови експозиції, що передбачає зв'язок експозиції з місцем розташування музею

принцип науковості

Принцип побудови експозиції, що передбачає висвітлення тільки достовірних, науково підтверджених фактів

принцип предметності

Принцип побудови експозиції, який полягає в тому, що експозиція базується на автентичних музейних предметах

принципи побудови експозиції

Основні, базові теоретичні правила створення музейної експозиції

природне освітлення музеїв

Освітлення приміщень музею прямим чи відбитим сонячним світлом

природний заповідник

Природоохоронна, науково-дослідна установа загальнодержавного значення, що створюється з метою збереження в природному стані типових або унікальних для певної ландшафтно-ї зони природних комплексів з усією сукупністю їх компонентів, вивчення природних процесів і явищ, що відбуваються в них, розробки наукових засад охорони довкілля, ефективного використання природних ресурсів та екологічної безпеки

природнича експозиція

Музейна експозиція, присвячена основним етапам історії розвитку природи та її сучасного стану, їхнім регіональним особливостям, найважливішим природним процесам, явищам і фактам

природнича колекція

Сукупність матеріалів і об'єктів з усіх сфер неорганічної та органічної природи

природнича музеологія

Напрямок музеології, що вивчає закономірності виникнення і розвитку природничих музеїв, їхні соціальні функції, форми й способи реалізації цих функцій на різних етапах суспільного розвитку

природничий музей *див. музей природничого профілю***природничі фонди**

Частина тематичних фондів у складі музейного зібрання, у яких обліковуються та зберігаються музейні предмети – натурафакти

природничо-музеологічний моніторинг

Система спостережень за біологічними процесами і природними явищами в межах певного регіону, де ці процеси і явища можуть відрізнятися від базового фону, характерного для всієї біосфери і за природним характером, і за антропогенним впливом. При цьому особливо важливим є використання інформаційного потенціалу науково опрацьованих та документально систематизованих регіональних природничо-музейних колекцій

природничонауковий музей *див. музей природничого профілю***природоохоронна територія**

Ділянки суходолу або водойми, на яких види, занесені до Червоної книги України, охороняють та відновлюють різними способами, зокрема шляхом створення заповідників, заказників, національних природних парків, регіональних ландшафтних парків, пам'яток природи тощо

пристінна музейна вітрина

Музейна вітрина, конструктивно призначена для встановлення виключно біля стіни

прихований план

Частина експозиційних матеріалів, не виставлена для безпосереднього огляду, а захована в турнікетах, касетних стендах тощо

провідна тема екскурсії

Композиційний центр екскурсії, навколо якого будують усю екскурсійну розповідь

провідний експонат

Музейний експонат, який найповніше розкриває тему

прогнозування мережі музеїв

Напрямок музеєзнавчих досліджень, пов'язаний із визначенням основних тенденцій і перспектив розвитку мережі музеїв на підставі аналізу змін її кількісних і якісних характеристик – профільного складу, територіального розташування тощо

програма відрядження з комплектування

Документ, у якому зазначають цілі й завдання, терміни, порядок проведення відрядження з комплектування

програма комплектування фондів

Документ, що містить виклад основних принципів, цілей і завдань комплектування музейних фондів відповідно до наукової концепції фондової роботи

програма музейної експедиції

Документ, у якому зазначають мету, завдання, терміни, порядок організації та проведення музейної експедиції

продуктивність музею

Відношення між затраченими музейними ресурсами й отриманим музейним продуктом

проект експозиції

Сукупність усієї проектної документації, а також музейні матеріали, які можуть становити її основу

проектування експозиції

Вид проектної міждисциплінарної науково-художньої діяльності, що виражається в попередньому розробленні наукового змісту, архітектурно-художнього рішення й технічного оснащення експозиції з урахуванням мети й умов її створення, і містить наукове, художнє, техноробоче проектування, а також інформаційне забезпечення

промисловий музей *також* **індустріальний музей**

Вид музею науково-технічного профілю, у якому збирають, зберігають, вивчають і експонують пам'ятки, пов'язані з історією певної галузі промисловості або певного промислового виробництва

просвіт

Проміжок між близько розташованими експонатами

просопографія

Спеціальна історична дисципліна, що досліджує особу

проста консервація

Комплекс організаційних, науково обґрунтованих заходів зі створення й підтримування спеціальних режимів зберігання музейних предметів

просторове вирішення експозиції

Розташування експозиційних матеріалів і експозиційного устаткування у просторі експозиційних приміщень, яке фіксують у формі креслеників, ескізів чи макетів під час художнього проєктування експозиції

просторовий план *див. **монтажний аркуш експозиції***

просторово-речова реконструкція

Перебудова експозиції

протипожежна охорона

Система заходів запобігання виникненню та поширенню пожежі в музеї

протипожежна сигналізація

Електронна система, що подає сигнал тривоги у випадку загорання або задимлення приміщення

протомузейна форма *також **домузейна форма***

Культурне утворення, яке зазвичай передувало виникненню музейних закладів і, разом з утилітарними функціями, виконувало завдання підтримання культурної пам'яті

профілактична консервація *також **превентивна консервація***

Сукупність усіх заходів щодо збереження музейних предметів в їх актуальному стані створенням оптимального середовища зберігання та експонування

профіль колекції

Спрямованість колекції, яку визначають зв'язком предметів колекції з тією чи іншою галуззю науки, мистецтва або виробництва

профіль музею

Одиниця класифікації музеїв за основними напрямками музейної діяльності, яка визначається складом основного фонду, змістом експозиції і зв'язками з відповідною галуззю науки, культури, мистецтва або виробництва

профільна наукова дисципліна музею

Наукова дисципліна, яка визначає характер музейного зібрання і зміст музейної діяльності

Р р

раритет *див. рідкісний предмет*

раритетність

Властивість предмета, яка означає, що подібні предмети зустрічаються доволі рідко. Але на відміну від унікальності, вона вказує на існування пам'ятки не в одному примірнику

реабілітація

Сукупність науково обґрунтованих заходів щодо відновлення культурних та функційних властивостей об'єктів культурної спадщини, приведення їх у стан, придатний для використання

ревалоризація

Повернення історико-культурному об'єктові вартості, втраченої під впливом часу чи інших руйнівних чинників

ревіталізація

Відновлення здатності об'єкта до функціонування й самовідтворення

регіон комплектування

Адміністративно-територіальна одиниця, соціально-економічний комплекс, історична чи інша територія, що становить історико-культурний інтерес як цілість і в межах якої перебувають об'єкти комплектування

регіональний ландшафтний парк

Природоохоронна рекреаційна установа місцевого або регіонального значення, яку створюють для збереження в природному стані типових або унікальних природних комплексів та об'єктів і забезпечення умов для організованого відпочинку населення

регіональний природничо-музеологічний моніторинг

Система спостережень за біологічними процесами та природними явищами в межах певного регіону, де ці процеси та явища можуть відрізнятися від базового фону, характерного для всієї біосфери і за природним характером, і за антропогенним впливом

редакційно-видавнича рада музею

Дорадчий орган при директорі музею; розглядає тематичні та перспективні плани видавничої діяльності музею, обговорює й організовує рецензування рукописів наукових праць, методичних рекомендацій, каталогів, путівників по музею тощо. Рекомендує їх для публікації або пропонує для обговорення на вченій раді музею

редакційно-видавничий відділ

Науково-виробничий підрозділ музею, що забезпечує редагування й публікацію наукових праць музею, методичних рекомендацій, посібників, оглядів, довідників, каталогів, путівників та інших музейних видань

реекспозиція

Часткова або повна заміна музейної експозиції (заміна окремих експозиційних комплексів, введення нових розділів тощо)

реєстр

У західному музеєзнавстві – відповідник інвентарної книги

реєстрація

Система надання постійного номера надходження для ідентифікації предмета та занотовування цього номера

реєстрування

Надання постійного номера надходження для ідентифікації пам'ятки та занотовування цього номера відповідно до системи

режим зберігання музейних предметів

Умови, що забезпечують музейні предмети від псування та руйнування і визначаються освітленістю та станом повітря (його газовим складом, температурою, вологістю, забрудненістю)

режим освітлення *див. світловий режим***режим температури й вологості** *також температурно-вологісний режим; температурно-вологісний режим*

Режим, згідно з яким у музейних приміщеннях підтримують оптимальні для зберігання музейних предметів температуру та вологість

резерват

Загальна назва природоохоронних територій (пам'яток природи, заказників, заповідників тощо)

рекламно-видавнича діяльність

Напрямок музейної діяльності, що полягає в підготовці, виготовленні й розповсюдженні рекламних видань та сувенірів для поширення інформації про музей

реконструкція

Відтворення оригіналу, який повністю чи частково втрачений або з тих чи інших причин не існує

рекреаційна зона

Зона музейної території для відпочинку та додаткового обслуговування відвідувачів музею, зокрема, розташування музейних крамниць, буфетів, кафе, інших пунктів громадського харчування, проведення мистецьких, культурно-освітніх заходів, гостьових місць для паркування автомобілів

реліквійний експонат

Музейний експонат з високим ступенем експресивності, особливо шанований як пам'ять про визначну історичну подію, особу або природне явище

реліквійність

Властивість музейного предмета, яка означає, що цей предмет є особливо шанований як пам'ять про визначну подію, особу, явище

реліквія

Тип музейних предметів, що мають високу експресивність й особливу цінність як пам'ятка про історично важливу подію, унікальне природне явище або природний об'єкт, з яким цей предмет пов'язаний

реорганізація музею

Припинення діяльності музею, яке відбувається у формі злиття, приєднання, поділу, виділення чи перетворення

репліка *мист.*

Копія, виконана самим автором або під його наглядом у розмірах, відмінних від розмірів оригіналу

репрезентативність

Властивість музейного предмета відображати події чи явища в певному контексті

репродукція

Копія твору малярства чи графіки, виготовлена поліграфічним способом для отримання великої кількості повторень

реставратор

Науковий працівник музею, який має відповідну кваліфікацію для проведення реставраційних робіт

реставраційна діяльність

Вид музейної діяльності, який охоплює профілактичні огляди музейних предметів, їх консервацію, реставрацію, приведення до експозиційного вигляду тощо

реставраційна документація

Комплекс документів, які організовують процес реставрації музейних предметів

реставраційна комісія

Спеціальна комісія зі складу реставраційної ради, яка розглядає питання реставрації з окремих спеціальностей, визначає завдання щодо реставрації окремих предметів, має право спостерігати за реставраційними роботами й приймає роботу реставраторів

реставраційна майстерня

Виробничий підрозділ музею, який виконує реставраційно-профілактичні роботи

реставраційна практика

Практичне виконання реставрації

реставраційна рада музею

Науковий орган музею, який координує реставраційно-профілактичні роботи, розглядає питання доцільності й потреби реставрації музейних предметів і приймає рішення про реставрацію, її часові рамки та способи

реставраційний відділ музею

Науково-виробничий підрозділ музею, який забезпечує дослідження можливості реставрації і виконує реставраційно-профілактичні роботи

реставраційний заклад

Заклад, який виконує реставраційні роботи і не є підрозділом музею

реставраційний паспорт

Основний документ, що відображає процес реставрації, який заповнює реставратор на підставі щоденника і за результатами досліджень

реставраційний процес

Комплексне дослідження, розчищення, стабілізація, зміцнення й консервація музейних предметів з певного матеріалу

реставраційний центр

Виробнича, науково-дослідна й науково-методична організація, пов'язана з реставрацією музейних предметів

реставраційно-профілактичні роботи

Сукупність заходів щодо збереження й відновлення зовнішнього вигляду й властивостей музейного предмета та запобігання його подальшому руйнуванню

реставрація

Здійснення комплексу науково обґрунтованих заходів щодо зміцнення фізичного стану та поліпшення зовнішнього вигляду, розкриття найбільш характерних ознак, відновлення втрачених або пошкоджених елементів музейних предметів та предметів музейного значення із забезпеченням збереження їх автентичності (Закон України «Про музеї та музейну справу»)

реституція

Повернення незаконно привласнених архівних документів, музейних предметів та інших цінностей

речова пам'ятка *див. речове джерело***речове джерело** *також речова пам'ятка; пам'ятка матеріальної культури*

Виготовлений людиною предмет, що має певну утилітарність

ринкова вартість *див. курсова вартість*

рідкісний предмет *також раритет*

Тип музейних предметів, цінність якого визначає, у першу чергу, його рідкісність

TK CHTT <http://tc.terminology.lp.edu.ua>

різновид музейних предметів

Одиниця класифікації музейних предметів у рамках одного виду

робоча кімната

Музейне приміщення, призначене для проведення наукового опрацювання музейних предметів

робочий кресленик *див. монтажний аркуш експозиції*

розвішування

Кріплення експонатів на вертикальних експозиційних площах безпосередньо або з допомогою спеціального обладнання

розгорнута тематична структура експозиції *див. розширена тематико-експозиційна структура*

розділ експозиції *див. тематичний розділ експозиції*

розкриття пам'ятки

Реставраційний захід, усування з поверхні музейного предмета сторонніх напластунків, звільнення предмета від пізніх нашарувань

розповідь

Умовно прийнята в екскурсійній справі назва усного мовлення, тобто повідомлення та пояснення, які екскурсовод дає екскурсантам

розпредметнення

Метод експонування з використанням мінімальної кількості музейних предметів

розрідження

Метод експонування, який полягає у створенні незаповненого місця навколо важливого експоната, щоб привернути до нього увагу

розставляння

Попереднє розміщення експонатів відповідно до монтажних аркушів для перевіряння їх візуальної сумісності й загального враження від експозиції

розширена тематико-експозиційна структура *також розгорнута тематична структура експозиції; PTCE*

Документ, у якому фіксують розподіл майбутньої експозиції на взаємопов'язані частини – розділи, теми, експозиційні комплекси – з деталізацією до рівня характеристики змісту окремих експозиційних комплексів. Як документ містить перелік і зміст розділів, тем, підтем, опис майбутніх експозиційних комплексів, сценарії груп та діорам і текстовий блок

PTCE *див. розширена тематико-експозиційна структура*

рубрика анотації

Структурна частина анотації

руйнування музейних предметів

Зміна фізико-механічних і хімічних властивостей унаслідок невмілого або необережного користування чи несвоєчасного проведення реставрації

рухоме освітлення

Освітлення музею, яке може переміщатися, наприклад, пряме сонячне світло

С с

сайт-музей *див. музей ансамблевого типу*

самоврядування музеїв

Право музеїв створювати органи самоврядування: вчені, наглядові, методичні, музейно-педагогічні, художні, реставраційні та інші ради, залучаючи до їх діяльності фахівців різного профілю

світловий режим *також режим освітлення*

Параметри освітлення, оптимальні для зберігання музейних предметів

світлотехнічна апаратура

Окремі прилади або системи, які забезпечують загальне освітлення та/або рухоме експозиції та місцеве підсвічення

світлотехнічний проєкт експозиції

Комплекс документів, необхідних для встановлення освітлення експозиції

середовище експозиційного ансамблю

Предметно-просторове середовище, у якому перебуває експозиційний ансамбль

середовище побутування предмета

Частина соціального середовища чи довкілля, у межах якої предмет взаємодіє з людиною та іншими предметами до включення в музейне зібрання

середовищний музей *див. музей ансамблевого типу*

СЗП *див. сонцезахисний пристрій*

синкретичний музей *див. багатoproфільний музей*

система експозицій

Сукупність експозицій музею та його виставок в одній чи декількох будівлях, пов'язаних ідейно-тематичною та архітектурно-художньою єдністю

система зберігання музейних фондів

Комплекс заходів із забезпечення функції зберігання, а також певний порядок розміщення музейних предметів у фондосховищах та експозиції музею

система музейної комунікації

Специфічний соціокультурний організм обміну інформацією між музеєм і його відвідувачами, що розвивається й регулюється за логікою ситуацій

система обліку

Розроблені й затверджені правила, інструкції, зразки документів, згідно з якими ведуть облік музейних предметів

система орієнтації відвідувача в експозиції *також орієнтаційна система*

Сукупність різноманітних засобів організації самостійного огляду музейної експозиції відвідувачем

систематизація музейних фондів

Утворення структури музейних фондів, поділ їх на групи та підгрупи за певними критеріями структуризації музейних фондів з урахуванням умов зберігання, габаритності, меморіальності музейних предметів тощо

систематична експозиція

Музейна експозиція, у якій однорідні музейні предмети представляють згідно із систематикою відповідної галузі науки

систематична картотека

Картотека музейного зібрання чи його частини, укладена за принципами систематизації за певною ознакою (іменна, предметна, хронологічна тощо)

систематична колекція

Музейна колекція, що складається з предметів одного типу та згрупована за певною ознакою класифікації – за матеріалом, галузями знань, практичною діяльністю, регіонами, етнічними групами тощо

систематичне комплектування *див. систематичний метод комплектування***систематичний експозиційний ряд**

Структурна одиниця систематичної експозиції; сукупність однорідних музейних експонатів, розташованих відповідно до класифікаційної схеми профільної дисципліни музею

систематичний метод комплектування *також систематичне комплектування*

Метод комплектування фондів, який передбачає регулярне їх поповнення однотипними предметами музейного значення, спрямоване на формування й поповнення систематичних колекцій

систематичний метод побудови музейної експозиції

Розміщення експозиційних матеріалів систематичними рядами відповідно до класифікаційної системи конкретної наукової дисципліни чи галузі виробництва, що дає змогу побачити цілісну картину в її розвитку

скансен *див. музей просто неба*

скарб

Випадково знайдені цінності, найчастіше – вироби з дорогоцінних металів і коштовного каміння

склад музейних фондів

Кількісно-класифікаційна характеристика певних музейних фондів

складання анотацій

Відбирання й готування змістовної інформації для подання на експозицію, розбивання її за рубриками, випрацювання формулювань

складний експозиційний маршрут

Порядок огляду експозиції, який неможливо описати простою геометричною фігурою

склопакет

Різновид експозиційного устаткування, що складається зі скла та підкладки, між якими затискають плоский експозиційний матеріал

скрипт експозиції

Скрупульозний та остаточний запис усіх вербальних формулювань – анотацій, заголовків, текстів в експозиції тощо, які належать до експозиції

сонцезахисний пристрій *також СЗП*

Спеціальна конструкція для обмеження і регулювання природного освітлення в експозиційних залах та фондосховищах

соціальна музеологія *див. соціальне музеєзнавство*

соціальне музеєзнавство *також соціальна музеологія; екомuzeологія*

Напрямок музеєзнавства, що вивчає музей як суспільний інститут, його соціальні функції і форми їх реалізації в різних суспільно-економічних умовах

соціальні функції музею

Суспільне призначення музеїв, їхня роль стосовно суспільства, потреби суспільства, які задовольняє музей

соціально-демографічний склад відвідувачів

Характеристика музейної аудиторії за соціально-демографічними ознаками: стать, вік, рід занять, освіта, місце проживання тощо

соціально-середовищний музей *див. екомузей*

спеціальна інвентарна книга *також спеціальна книга; спецкнига*

Книга, у якій ведуть додатковий обов'язковий облік предметів, виготовлених з дорогоцінних металів чи коштовного каміння, а також пам'яток із вмістом дорогоцінних металів

спеціальна книга *див. спеціальна інвентарна книга*

спеціальна консервація

Комплекс організаційних, науково обґрунтованих заходів, які передбачають втручання у структуру музейного предмета з метою припинення в ньому руйнівних процесів через оброблення його отрутохімікатами, просякання в антисептичних розчинах, просочення синтетичними смолами тощо

спеціальна музеологія *див. спеціальне музеєзнавство*

спеціальне музеєзнавство *також спеціальна музеологія*

Напрямок музеєзнавства, який забезпечує зв'язок між музеєзнавством і спеціальними дисциплінами, що досліджують матеріальні свідчення людини та її оточення

спеціальне освітлення

1. Освітлення експозиційних приміщень, яке дає змогу оглядати експонати у будь-який час;
2. Освітлення, яке виділяє окремі тематичні вузли, створює додаткове враження у відвідувачів

спеціальні історичні дисципліни *також допоміжні історичні дисципліни*

Джерелознавчі галузі знань, що вивчають окремі типи джерел та розробляють теоретико-методологічні засади їх дослідження

спеціальні методи дослідження

Методи дослідження музейних предметів, що впливають з типу та профілю музею

спецкнига *див. спеціальна інвентарна книга*

списання музейного предмета *також деакцесія*

Вилучення музейного предмета зі складу музейних фондів із зазначенням відповідної інформації в обліково-фондовій документації

спосіб надходження

Графа в обліково-фондовій документації, де зазначено спосіб надходження пам'ятки до музейних фондів. Таких способів є чотири: купівля, дарування, передання та експедиційна діяльність

сприйняття експозиції

Активний, вибірковий процес відображення музейної інформації, унаслідок якого у відвідувача виникає емоційно забарвлене уявлення про явище чи події, що їм присвячено експозицію

стан збереження *див. збереженість музейного предмета*

старіння музейного предмета

Поступова зміна фізико-механічних і хімічних властивостей музейного предмета під впливом часових чинників

статус музею

1. Статус, який присвоюють експозиції найвищі органи державної влади у сфері культури;

2. Положення музею в мережі музеїв

статус пам'ятки

Статус, що вказує на мистецьку, історичну, культурну, наукову та ін. цінність певного об'єкта і який йому присвоюють найвищі органи державної влади у сфері культури

статут музею

Юридичний документ, підстава діяльності музею, яку затверджують його засновники. У статуті (положенні) музею визначають: назву музею, його статус, склад засновників, їхні права та обов'язки; організаційну структуру, основні завдання та напрями діяльності; джерела надходження коштів і їх використання, склад майна музею, порядок його реорганізації та ліквідації, умови збереження музейного зібрання в разі ліквідації музею, інші умови діяльності музею

стаціонарна експозиція *див. постійна експозиція*

стелаж

Музейні меблі, полиці на кілька ярусів (у бібліотеці – для книг, у фондоховищі – для музейних предметів)

стенд

Різновид експозиційного устаткування; вертикальний щит, на якому зазвичай розміщують плоскі експозиційні матеріали

стилізоване приміщення *див. зал-інтер'єр*

стратегічний план музею

Документ, у якому музей формулює завдання своєї діяльності на наступні роки й зазначає спосіб їх виконання

стратегія музею

Опис шляхів та засобів досягнення мети музею

стратегія розвитку колекцій

Основні напрямки розширення музейних колекцій у перспективі

структура музейних фондів

Багаторівневий розподіл музейних фондів на окремі фонди та групи для оптимального їх обліку та зберігання

студійні фонди

Фондоховища, пристосовані та доступні дослідникам для вивчення

ступінь збереженості

Належність музейного предмета до певної групи за збереженістю

субкаталог *див. підкаталог*

субститут

1. Річ, яка замінює іншу в певному її застосуванні;
2. Точне відтворення

супровідний текст

Текст, який прямо не стосується експонатів, але допомагає розкрити зміст експозиції

сфрагістика

Спеціальна історична дисципліна, яка вивчає печатки

схема експозиційного залу

План експозиційного залу, на якому позначено розташування експозиційного устаткування та основних експонатів

схема опису

План, згідно з яким описують музейні предмети

сховище *див. фондосховище музею*

сценарій експозиції

Літературний опис майбутньої експозиції з посиленням емоційним впливом на відвідувачів

сценарій оформлення експозиції

Етап планування експозиції, який містить усі ескізи, плани та вказівки для візуалізації експозиційного задуму разом з усіма художніми деталями

сценографічне вирішення експозиції

Створення зображально-пластичного образу експозиції за допомогою декорацій, освітлення й технічних засобів у експозиції

сценографічний напрям образотворення

Експозиційне образотворення з використанням театральних та аудіовізуальних засобів інтерпретації експонатів

сюжетно-драматургічна експозиція

Музейна експозиція, послідовність огляду якої побудована так, що сукупність висвітлюваних подій чи явищ сприймається як цілісний драматичний твір

Т т

таксидермія *також дермопластика*

Сукупність методів спеціального оброблення шкур тварин (знімання, препарування, вичинення) і способи виготовлення з них тушок та опудал. До завдань таксидермії входить фіксація максимально можливої кількості прижиттєвих морфологічних ознак тварин – розмірів і пропорцій тіла, забарвлення тощо

таксономічна колекція

Природнича колекція, яка складається із музейних предметів одного типу, згрупованих у межах певної класифікаційної одиниці – таксону. За умови періодичного поповнення вона набуває ознак моніторингової колекції

твір експозиційного мистецтва

Твір мистецтва, спеціально створений для певної експозиції та покликаний служити активним провідником експозиційного образу, виразником експозиційного задуму

тезаурування *див. комплектування музейних фондів*

тезаурус

Антична скарбниця

тезаурус зібрання музею *див. музейний тезаурус*

тезаурус музею

Сукупність нагромаджених людиною чи колективом понять з музеології і близькопрофільних галузей науки з усіма взаємозв'язками між ними

тезаурус обліку

Звід знаків, термінів, кодів і зв'язків між ними, які використовуються для обміну інформацією під час музейного обліку

тексти в експозиції *також текстовий блок*

Розроблена як єдине ціле й систематично організована сукупність заголовків до розділів і тем, анотацій тощо, які виконують інформативну функцію

текстовий блок *див. тексти в експозиції*

тема експозиції

Подія, епоха чи особа, розкриття змісту яких є завданням експозиції

тема комплектування

Тема, яка визначає зміст комплектування музейних фондів, хронологічний період, регіон, об'єкт або джерело комплектування, передбачена в плані комплектування фондів

тематико-експозиційна структура *див. тематична структура експозиції*

тематико-експозиційний комплекс

Структурна одиниця тематичної експозиції, експозиційний комплекс, який розкриває одну певну підтему експозиції

тематико-експозиційний план *також план музейної експозиції; тематичний план експозиції; ТЕП*

Остаточний документ проєктування експозиції, який визначає зміст і тематичну структуру проєктованої експозиції, відображає конкретний склад експозиційних матеріалів з усіма їхніми науковими характеристиками, окремі експозиційні комплекси, характер експозиційних матеріалів тощо

тематико-структурний план *див. тематична структура експозиції*

тематична група музейних предметів

Група музейних предметів, об'єднаних спільною темою

тематична екскурсія

Екскурсія, що розкриває музейну експозицію з позиції однієї теми

тематична експозиція

Музейна експозиція, яка за допомогою експозиційних матеріалів розкриває певну тему, сюжет, проблему

тематична колекція

Музейна колекція, сформована з музейних предметів різних типів (документів, фотографій, творів мистецтва, речей тощо), і у своїй сукупності розкриває певну тему

тематична структура експозиції *також ТСЕ; тематико-експозиційна структура; тематико-структурний план*

Документ, який є основою для визначення послідовності експозиційних розділів, тем, комплексів та усталення експозиційного маршруту

тематична частина ТЕП

Частина тематико-експозиційного плану, яка розкриває зміст експозиції, мету, завдання, подає всі теми, підтеми й елементи тем

тематичне комплектування *див. тематичний метод комплектування*

тематичний вузол експозиції

Експонат чи група експонатів, які найкраще розкривають тему експозиції

тематичний комплекс

Елементарна одиниця розширеної тематичної структури, яка в тематико-експозиційному плані представлена як група музейних предметів, що пов'язані один з одним і взаємно доповнюють один одного

тематичний метод комплектування *також тематичне комплектування*

Метод комплектування фондів, що передбачає вивчення процесів і явищ, пов'язаних з певною темою комплектування, виявлення та збирання різнотипних предметів музейного значення, що найповніше відображають цю тему

тематичний метод побудови експозиції *див. комплексно-тематичний метод побудови експозиції*

тематичний музей

Музей, що збирає, досліджує та популяризує пам'ятки, пов'язані з однією конкретною темою

тематичний план експозиції *див. тематико-експозиційний план*

тематичний показник

Показник музейних предметів, пов'язаних певною темою, з покликанням на їхні облікові позначення, що спрощує пошук потрібної інформації

тематичний розділ експозиції *також розділ експозиції*

Структурна частина музейної експозиції, яка детально висвітлює певний аспект теми експозиції; у свою чергу може ділитися на підрозділи, теми, підтеми й окремі експозиційні комплекси

темп екскурси

Ступінь швидкості проведення екскурсії, швидкість послідовності подій, що планується під час розроблення програм екскурсії

температурно-вологісний режим *див. режим температури й вологості*

температурно-вологісний режим *див. режим температури й вологості*

теоретична музеологія *див. загальна теорія музеєзнавства*

теоретичне музеєзнавство *див. загальна теорія музеєзнавства*

теорія документування

Розділ загальної теорії музеєзнавства, що вивчає проблеми, пов'язані з комплектуванням музейних фондів, тобто з методологією і методикою відбору об'єктів дійсності до музейних збірань

теорія комунікації

Розділ загальної теорії музеєзнавства, що вивчає музей як один із комунікаційних інститутів, специфіку передачі інформації, проблему впливу музейних засобів і форм комунікації на різні категорії відвідувачів у процесі культурно-освітньої діяльності музеїв

теорія скарбування *див. теорія тезаврування*

теорія тезаврування *також теорія скарбування*

Теорія науково-фондової роботи; розділ загальної теорії музеєзнавства, який досліджує процеси пізнання цінності музейних предметів та інформації, що міститься в них, тобто досліджує музейні предмети, їх облік і зберігання

ТЕП *див. тематико-експозиційний план*

терапевтична консервація *див. лікувальна консервація*

термін експонування

Проміжок часу, протягом якого експозицію не змінюють

техніка експозиції

Комплекс методів і засобів перетворення музейного предмета в експонат

технічне й робоче проєктування експозиції *також техноробоче проєктування*

Складання технічного й робочого проєкту експозиції, необхідного для її монтажу

технічне оформлення експозиції

Залучення до експозиції сучасного експозиційного устаткування й технічних засобів (підсвітка, ілюмінація, звукові ефекти тощо) для підсилення її комунікативних та атракційних властивостей

технічний і робочий проєкт експозиції

Комплекс документації, необхідної для виготовлення та збирання експозиційного обладнання й науково-допоміжних матеріалів

технічний музей *див. музей науки і техніки*

технічний персонал музею

Технічні працівники виробничих підрозділів музею, майстерень спеціального призначення, фотолабораторії, типографії тощо

технічні засоби в експозиції

Засоби, що передають додаткову вербальну, візуальну, звукову, аудіовізуальну інформацію за допомогою спеціальної апаратури (механічних, електричних, оптико-механічних, електронних та інших засобів і систем). Їх використовують для ширшого висвітлення теми експозиції, підсилення емоційного впливу й активізації сприйняття

техноробоче проєктування експозиції *див. технічне й робоче проєктування експозиції*

тимчасова консервація

Комплекс організаційних, науково обґрунтованих невідкладних заходів, спрямованих на припинення руйнування музейного предмета до його реставрації чи консервації

тимчасове зберігання

Комплекс заходів для забезпечення зберігання предметів музейного значення, що перебувають у музеї на умовах депозиту

тип музейних предметів

Одиниця класифікації музейних предметів, об'єднаних за основним способом фіксації інформації (письмові, речові, зображальні, фоно-, фото-, кіно- й відеоджерела) або за ознаками їхніх особливостей (природничі препарати, раритети, унікальні предмети, реліквії тощо)

типовий музейний предмет

Предмет, який відображає типове явище і має характерні для значного числа предметів ознаки того чи іншого часу

типологічний комплекс

Експозиційний комплекс, створений з однотипних предметів, які разом утворюють цілісну композицію

типологічний музей-майстерня

Музей ансамблевого типу, створений на основі музеєфікації ремісничої майстерні та відтворення робочої обстановки. За профілем належить до етнографічних або історико-побутових музеїв

типологія музейних предметів

Систематизація музейних предметів, в основі якої лежить поняття про нечіткі множини та типи

топографічна орієнтація

Система реєстрації місця зберігання кожного музейного предмета в музеї

топографічний опис

Допоміжна форма обліку музейних фондів, опис, у якому фіксують усі місця зберігання (шафи, вітрини, стелажі тощо) у фондосховищах і на експозиції з обов'язковим зазначенням у них усіх переміщень предметів

топографічний покажчик

Покажчик музейних предметів з обліковими позначеннями, у якому зафіксовано місце зберігання (вказано топографічний шифр), укладений, як правило, в порядку інвентарних номерів

топографічний шифр

Умовне коротке кодове позначення місцезнаходження музейного предмета (експозиція, зал, вітрина; фондосховище, шафа, полиця, скринька)

топографія музейного предмета

Опис місця зберігання музейного предмета в музейній документації

тотальна експозиція

Музейна експозиція, у якій максимально повно виставлено для огляду музейні предмети певного зібрання

транспортування музейних предметів

Переміщення музейних предметів поза межами музею

трансформація експозиційного простору

Зміна простору, на якому розташовано експозицію, за допомогою експозиційного обладнання

трибуна

Експозиційне устаткування у вигляді підвищення сходами, призначене для відкритого розміщення на ньому експонатів

тривожна сигналізація див. **охоронно-пожежна сигналізація****тримач**

Елемент експозиційного устаткування, пристрій для кріплення елементів експозиції

ТСЕ *див. тематична структура експозиції*

тумба

Шафа невеликих розмірів

турнікет

Різновид експозиційного устаткування, схожий на книгу з твердими перекидними аркушами, закріпленими на шарнірах. На турнікеті розміщують плоскі експозиційні матеріали – документи, фотографії тощо

У у

узагальнена зведена етикетка

Різновид зведеної етикетки, який містить загальну анотацію групи експонатів і їх список

універсальний музей *див. багатoproфільний музей*

унікальний документ

Особливо цінний документ Національного архівного фонду, який має важливе значення для формування національної самосвідомості українського народу, визначає його вклад у всесвітню культурну спадщину, не має аналогів і щодо юридичної сили, автографічності та зовнішніх ознак не може бути відновлений у разі непоправного пошкодження або втрати

унікальний предмет *також унікат*

1. Тип музейних предметів, єдиний у своєму роді; вирізняється за рахунок своєрідності та неповторності;
2. Єдиний з подібних до нього предметів, що зберігся

унікальність

Властивість, яка означає, що даний предмет є своєрідним, неповторним серед інших й існує в одному екземплярі

унікат *див. унікальний предмет*

уніфікований паспорт *див. науково уніфікований паспорт*

Ф ф

факсиміле

Абсолютно ідентична до зразка, виготовлена фотомеханічним способом копія, що наслідує оригінал включно з його матеріалом

фалеристика

Спеціальна історична дисципліна, яка вивчає медалі, ордени та інші відзнаки

фальсифікат *див. підrobка*

філігранологія

Спеціальна історична дисципліна, яка вивчає історію паперу та водяних знаків на ньому

філія музею

Відокремлений підрозділ музею, розташований поза його місцезнаходженням, який здійснює всі або частину його функцій

фонд ґрунтів

Облікований і систематизований структурний розділ природничих фондів, до якого належать колекції ґрунтових зразків та ґрунтових монолітів

фонд депозитів *див. фонд тимчасового зберігання*

фонд зібрання *див. фонди музею*

фонд науково-допоміжних матеріалів *також експозиційно-допоміжний фонд*

1. Облікована та структурована складова частина музейного зібрання, сукупність науково-допоміжних матеріалів музею, зібраних або створених музеєм для постійної експозиції або різноманітних виставок;

2. Частина музейного зібрання, що не належить до основного фонду та державної частини Музейного фонду України, складається з науково-допоміжних матеріалів, зібраних або створених музеєм для постійної експозиції або виставок як допоміжний ілюстративний або інформаційний матеріал (муляжі, макети, зліпки, реконструкції, копії, плани, карти, схеми, діаграми, кресленики та інші наочні матеріали, які спеціально виготовлені або відтворені й використовуються для розкриття експозиційно-виставкової теми) (*Положення про Музейний фонд України*)

фонд сировинних наукових матеріалів

Облікована та структурована частина музейного зібрання в структурі природничих фондів, що містить об'єкти неорганічної та органічної природи, які пройшли етап фіксації, але потребують препарування й визначення або призначені для лабораторних досліджень

фонд тимчасового зберігання *також фонд депозитів*

Сукупність музейних предметів чи науково-допоміжних матеріалів, отриманих на умовах депозиту для використання в експозиції або для наукового опрацювання

фонди музею *також музейні фонди; фонд зібрання*

Науково організована, облікована та структурована сукупність музейних предметів у складі музейного зібрання

фондова група

Структурна частина музейних фондів, логічно виокремлена за типом матеріалу для оптимального зберігання чи за хронологічною, географічною, тематичною або іншою ознакою

фондова документація

Сукупність облікових документів та документів, що оформляються в процесі фізичної охорони фондів, а також під час їх класифікації й систематизації (класифікаційні схеми, каталоги, покажчики)

фондова зона

Частина музейної [території] [площі], призначена для зберігання фондів музею

фондова колекція

Музейна колекція, яка перебуває у фондових приміщеннях музею і не призначена для експонування

фондове приміщення

Музейне приміщення, призначене для науково-фондової роботи

фондовий ізолятор

Приміщення у фондосховищі для перевірки на зараження та для знезараження музейних предметів перед тим, як перенести їх у фондосховище для постійного зберігання

фондовий облік *див. облік музейних предметів*

фондовий список

Список фондів матеріалів

фондові матеріали

Музейні предмети, які зберігаються у фондах і не експонуються

фондово-закупівельна комісія музею

Дорадчий і консультативний орган при директорі музею, який розглядає питання закупівлі предметів музейного значення, віднесення предметів до основного чи науково-допоміжного фонду, а також інші питання науково-фондової роботи

фондово-облікова документація *див. обліково-фондова документація*

фондово-облікові документи *див. обліково-фондова документація*

фондосховище музею *також сховище; запасник*

Музейне приміщення, спеціально обладнане для зберігання музейних фондів

фонічні джерела

Музейні предмети, на яких за допомогою спеціальних технічних пристроїв зафіксовано інформацію у вигляді звуків людської мови, шумів, музики тощо

фонограма в експозиції

Демонстрація в музейній експозиції спеціально записаних або змонтованих звукових програм

фонотека

Зібрання фонограм

форма комплектування

Тип організації заходів з комплектування музейних фондів

форма культурно-просвітницької роботи

Тип організації роботи музею з відвідувачами

форма обліку

Тип організації обліку музейних колекцій залежно від різновиду облікових документів

формально-типологічний метод побудови експозиції

Метод побудови експозиції, згідно з яким експозицію будують на основі типологічної подібності експонатів

формування [виставки] [експозиції]

Комплектування матеріалів [виставки] [експозиції]

формування музейних колекцій

Комплектування музейних колекцій за рахунок закупівлі, дарування, заповідання чи обміну предметів музейного значення відповідно до профілю музею та його місця в мережі музеїв

форпроект *див. генеральне вирішення експозиції*

форумна діяльність *див. виставково-ділова діяльність*

фотокопія

Копія, отримана методом фотографії

фотоматеріали

Фотографії, а також інші використовувані у фотографії матеріали (негативи, слайди тощо) як ілюстрація чого-небудь

фототека

Складова частина фондів музею, котра має фонд негативів і науково-довідковий апарат до нього

функція документування

Функція музею, яка полягає в цілеспрямованому відображенні в музейному зібранні за допомогою музейних предметів тих процесів і явищ, які відбуваються в теперішній час і які вивчає музей відповідно до свого профілю й місця у мережі музеїв

функція зберігання

Функція музею, яка полягає у зберіганні нагромаджених свідчень минулих епох для майбутнього

хроматичне підсилення

Освітлення, при якому візуальне враження від експозиції посилюється через використання світла різних кольорів

хронологічний метод побудови експозиції

Метод побудови музейної експозиції, який полягає в розміщенні експонатів за хронологією подій, які вони представляють

хронологічний показник

Показник музейних предметів, укладений за часом їхнього [створення] [побутування] з покликанням на їхні облікові позначення, що спрощує пошук потрібної інформації

хронологічно-стильовий метод побудови експозиції

Метод побудови експозиції в художніх музеях, згідно з яким експонати розміщують за належністю до художнього стилю з урахуванням хронології

художнє значення *також* художня цінність

Мистецька цінність музейного предмета

художнє оформлення експозиції *також* оформлення експозиції

Сукупність художніх засобів (колір, тло, освітлення тощо), використаних для оформлення експозиції

художнє проектування експозиції

Демонстрація в об'ємно-просторовому й художньому середовищі експозиційного ансамблю на основі художньої концепції з метою оптимального освоєння змісту експозиції відвідувачами музею

художник-експозиціонер *також художник експозиції*

Науковий працівник музею, який створює художній експозиційний образ та оптимальні умови для сприйняття відвідувачем експозиції в процесі музейної комунікації, втілює на основі музейних матеріалів за допомогою художніх засобів тему музейної експозиції

художник експозиції *див. художник-експозиціонер*

художній музей *див. музей художнього профілю*

художньо-меморіальний музей

Вид художнього музею, діяльність якого зосереджена на особі певного діяча мистецтва чи на творі мистецтва

художньо-образна структура експозиції

Сукупність і взаємозв'язки художніх образів, які входять до експозиції

художньо-образне середовище

Середовище, створене сукупністю художніх образів експозиції

художня виставка

Виставка, яка показує результати мистецької діяльності людини в усіх формах її вияву

художня галерея *див. музей художнього профілю*

художня колекція *також колекція творів мистецтва*

Сукупність предметів із царини графіки, малярства, скульптури, художнього промислу, дизайну, архітектури, фотографії, електронних та інших візуальних технік

художня концепція експозиції

Модель естетично-просторової побудови експозиції, у якій кристалізується провідна художня ідея, палітра художніх образів, задаються тонально-кольорові і дизайнерські рішення

художня рада музею

Дорадчий орган, до складу якого входять керівники експозиційних відділів та художники-експозиціонери. Пропонує художню концепцію музею, окремих експозицій і виставок

художня структура експозиції

Сукупність і взаємозв'язки художніх елементів, використаних в експозиції

художня цінність *див. художнє значення*

Ц ц

центр відвідувачів

Установа для надання відвідувачам інформації щодо історичного місця чи природного ареалу

центр мистецтва

Заклад, де читають лекції з мистецтвознавства, демонструють твори мистецтва, а також задовольняють інші мистецькі зацікавлення громадськості

центральне групування експонатів *див. центральне представлення*

центральне представлення *також центральне групування*

Метод експонування, який полягає у виділенні центрального експоната

церковний музей *іст.*

Музейний заклад при церкві, у якому збирали та зберігали релігійні предмети, котрі не використовувалися під час богослужінь

цільова орієнтація

Основний принцип укладання анотацій, який визначає характер подання інформації для досягнення мети експозиції

Ш ш

шаблон

Типовий варіант оформлення експозиції, наприклад, вітрини, подіуму чи стенду

шатцкамера *іст.*

Домузейна форма зберігання й експонування колекцій коштовностей, а також назва місця їх зберігання

шафа-гардероб

Шафа для зберігання одягу

шафа

Музейні меблі, що мають дверцята, переважно з шухлядами та полицями або без них, для зберігання предметів різного функційного призначення

шифр

Скорочене позначення назви музею, фондової групи чи колекції, де зберігається музейний предмет або науково-допоміжний матеріал. Шифр є складовою частиною облікового позначення, його наносять на кожен одиницю музейних предметів

шкідники музейних предметів *див. біошкідники*

шпалерне розвішування *також шпалерний спосіб розвішування*

Розміщення експонатів на стінах без вітрин

шпалерний спосіб розвішування *див. шпалерне розвішування*

штучне освітлення музеїв

Система освітлення музейних приміщень штучними джерелами світла

щоденник колекції

Документ, у якому фіксують умови зберігання колекції, поточний її склад і його зміни

Я я

ядро зібрання

Окремі музейні предмети, які визначають профіль музейного зібрання і необхідні для виконання місій та цілей музею

ДЖЕРЕЛА ТА БІБЛІОГРАФІЯ

Нормативні документи

1. Закон України «Про бібліотеки та бібліотечну справу» : *за станом на 1 січня 2010 р.* / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2010. – 46 с. – (Бібліотека офіційних видань).
2. Закон України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» : *за станом на 30 травня 2011 р.* / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2011. – (Бібліотека офіційних видань).
3. Закон України «Про культуру» : *за станом на 14 грудня 2010 р.* / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2011. – (Бібліотека офіційних видань).
4. Закон України «Про музеї та музейну справу» : *за станом на 28 лист. 2009 р.* / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2010. – (Бібліотека офіційних видань).
5. Закон України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» : *за станом на 1 січня 2011 р.* / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2011. – (Бібліотека офіційних видань).
6. Закон України «Про охорону культурної спадщини» : *за станом на 12 червня 2011 р.* / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2011. – (Бібліотека офіційних видань).
7. Інструкція про порядок визначення оціночної та страхової вартості пам'яток Музейного фонду України / Міністерство культури і мистецтв України – Офіц. вид. – К., 2000. – 23 с.
8. Наказ № 481 Про внесення змін і доповнень до Інструкції про порядок визначення оціночної та страхової вартості пам'яток Музейного фонду України / Міністерство культури і мистецтв України – Офіц. вид. – К., 2000. – 18 с.
9. Наказ про затвердження Порядку занесення унікальних пам'яток Музейного фонду України до Державного реєстру національного культурного надбання / Міністерство культури і мистецтв України – Офіц. вид. – К., 2000. – 12 с.
10. Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до положення про Музейний фонд України» / Кабінет Міністрів України. – Офіц. вид. – К., 2010. – (Бібліотека офіційних видань).
11. Постанова Кабінету Міністрів України «Про доповнення переліку музеїв, в яких зберігаються музейні колекції та музейні предмети, що є державною власністю і належать до державної частини Музейного фонду України» / Кабінет Міністрів України. – Офіц. вид. – К., 2005. – (Бібліотека офіційних видань).

12. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку музеїв, що перебувають у віданні підприємств, установ та організацій, де зберігаються музейні колекції та музейні предмети, що є державною власністю і належать до державної частини Музейного фонду України» / Кабінет Міністрів України. – Офіц. вид. – К., 2000. – (Бібліотека офіційних видань).
13. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження положення про Музейний фонд України» / Кабінет Міністрів України. – Офіц. вид. – К., 2010. – (Бібліотека офіційних видань).

Стандарти

14. Видання. Основні види. Терміни та визначення. ДСТУ 3017-95. – К. : Держспоживстандарт України, 1995. – (Національні стандарти України).
15. Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять. ДСТУ 4163-2003. – К. : Держспоживстандарт України, 2003. – (Національні стандарти України).
16. Інформація та документація. Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі. Загальні вимоги та правила. ДСТУ 3582-97. – К. : Держспоживстандарт України, 1997. – (Національні стандарти України).

Словники

17. Великий тлумачний словник сучасної української мови / – К., Ірпін': Перун, 2005. – 1728 с.
18. Сучасний словник іншомовних слів: близько 20 тис. слів і словосполучень / НАН України. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Уклад. О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. – К. : Довіра, 2006. – 789 с.
19. Словник української мови в 11 томах / К. : Наук. думка, 1970–1980.

Галузеві словники

20. Галкина О. В., Петунина Т. В. Краткий словарь музейных терминов / О. Галкина, Т. Петунина. – Томск, 2004. – 16 с.
21. Енциклопедичний словник-довідник з туризму / [авт.-уклад. Смолій В. А., Федорченко В. К., Цибух В. І.] – К. : Видавничий Дім «Слово», 2006. – 372 с.
22. Пищулин Ю. и др. Музейные термины // Терминологические проблемы музееведения (сб. научн. трудов). – М., Центральный музей революции СССР, 1986. – С. 36–135.
23. Природнича музейна термінологія: Словник-довідник / [авт.-уклад. Климишин О. С.] – Л., 2003. – 244 с.
24. Российская музейная энциклопедия. – М. Прогресс; Рипол-классик, 2005. – 848 с.: ил.
25. Словарь актуальных музейных терминов / [М. Е. Каулен, А. А. Сундиева, И. В. Чувилова и др.], М., 2009. – 68 с.

26. Словник основних музеєзнавчих термінів // Громадські музеї Львівщини: Довідник: У 2 т. / Авт.-упоряд. Л. Перейма, Я. Огоновська та ін.; Львів. іст. музей. – Л.: Проман, 2007. – Т. 1. – С. 220–242.
27. Andre Desvallees, Francois Mairesse Key Concepts of Museology / Armand Colin, 2010. – ISBN: 978-2-200-25398-1.

Підручники та посібники

28. Вайдахер Ф. Загальна музеологія: Посібник / Вайдахер Ф. [Перекл. з нім. Лозинський В., Лянг О., Назаркевич Х.]. – Л.: Літопис, 2005. – 632 с.
29. Власюк Г. М., Зосимович О. Ю., Хададова М. В. Музеєзнавство та архівна справа: Навч.-метод. посіб. – Житомир: ЖДПУ ім. Івана Франка, 2006.
30. Галкина Т. В. Музееведение: основы создания экспозиции / Т. В. Галкина. – Учеб.-метод. пособ. для студ. истор. ф-тов вузов по спец. «Историческое краеведение и музееведение». – Томск: Изд-во Томского государственного педагогического университета, 2004. – 56 с.
31. Мезенцева Г. Г. Музеєзнавство (на матеріалах музеїв Української РСР) / Галина Георгіївна Мезенцева. – К.: Вища школа, 1980. – 120 с.
32. Мінжулін О. Реставрація творів з металу: Підруч. для студентів вищ. худож. навч. закл. / Мінжулін О. – К.: Спалах, 1998. – 232 с.: іл.
33. Федорченко В. К., Костюкова О. М., Дьорова Т. А та ін. Історія екскурсійної справи в Україні: Навч. посіб. – К.: Кондор, 2004.
34. Шевченко Віталій Володимирович, Ломачинська Ірина Миколаївна. Музеєзнавство: навч. посіб. для дистанц. навч. / Відкритий міжнародний ун-т розвитку людини «Україна». Інститут дистанційного навчання. – К.: Університет «Україна», 2007. – 288 с.

Наукові статті, збірники, автореферати дисертацій

35. Актуальні проблеми фондової роботи музеїв: Темат. збірн. наук. праць // Держ. іст. музей УРСР; Редкол.: А. Ф. В'ялець (відп. ред.) та ін. – К., 1988. – 112 с.
36. Велика Л. П. Роль образної побудови експозиції у системі музейної комунікації (аспект розбудови української школи музеевчення): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства: спец. 17.00.08 «Мистецтвознавство» / Велика Л. П. – Х., 2000. – 20 с.
37. Деякі аспекти музейної справи (на прикладі музеїв Нідерландів) // Музеї України [Електронний ресурс] / Режим доступу <http://www.museum-ukraine.org.ua/index.php?go=News&in=view&id=1923>.
38. Драк А. М. Образність в музейній експозиції [Електронний ресурс] / Режим доступу <http://www.tmf-museum.kiev.ua/ua/1/expodrak.htm>.
39. Заремба С. Історіографія українського музеєзнавства // Українське пам'яткознавство: історія, теорія, сучасність. – К., 1995. – С. 369–384.

40. Климишин О. С. Умови збереження природничих музейних колекцій / Климишин О. С. – Л., 1998. – 18 с.
41. Климишин О. С. Шкідники природничих музейних колекцій і методи боротьби з ними / Климишин О. С. – Л., 1999. – 18 с.
42. Климишин О. С. Наукова концепція фондової роботи Державного природознавчого музею НАН України / Климишин О. С. // Наук. зап. Держ. природозн. музею НАН України. – Л., 2001. – Т. 16. – С. 3–32.
43. Климишин О. С. Наукові основи природничої музейної діяльності / Климишин О. С. // Наук. зап. Держ. природозн. музею НАН України. – Л., 2000. – Т. 15. – С. 11–21.
44. Музей і сучасність: Тематичний збірник наукових праць. Державний історичний музей УРСР. – К., 1989. – 101 с.
45. Музей на рубежі епох: минуле, сьогодення, перспективи: Матеріали ювілейної міжнародної науково-практичної конференції / Н. Г. Ковтанюк та ін.; Національний музей історії України. – К., 1999. – 130 с.
46. Музей: менеджмент і освітня діяльність : [зб. наук. праць] – Л.: Літопис, 2009. – 224 с.
47. Музейна справа та музейна політика в Україні ХХ ст. Зб. наук. пр. за ред. д-ра мист. М. Селівачова. – К.: Златограф, 2004. – 208 с., іл.
48. Омельченко Ю. А. Домузейні форми нагромадження історико-культурних цінностей // *Vita antiqua*. – 1999. – № 1.
49. Перелигіна О. До проблеми вживання терміну «експонат» у музеєзнавчій літературі // Музей ХХІ століття: актуальні проблеми сьогодення: Матеріали наук.-практ. конф. до 115-ї річн. Львівського історичного музею. Л., 12 жовт. 2008 р. / Ред. кол.: О. Роман та ін.; Львів. іст. музей – Л.: Новий час, 2008. – С. 82–88.
50. Петер ван-Менш Методика музеології та її застосування в музейній практиці // Матеріали Міжнародного симпозіуму «Музеологія. Нові шляхи – нові цілі» національних комітетів ICOM ФРН, Австрії і Швейцарії в Бодензее, Швейцарія, 11–14 травня 1988 р. – С. 48–57, К. G. Saur, München, London, New York, Paris, 1989.
51. Свенціцький І. Музеї і книгозбірні сучасної України / Іларіон Свенціцький – Л.: Діло, 1927. – 14 с.
52. Свенціцький І. Про музеї і музейництво. Нариси і замітки / Іларіон Свенціцький – Л.: Діло, 1920. – 80 с.
53. Українська музейна енциклопедія (УМЕ) : [Зб. наук.-метод. матеріалів] – К., 2006. – 155 с.
54. Dorota Folga Januszewska Muzeologia, muzeografia, muzealnictwo // [Електронний ресурс] / Режим доступу http://www.nid.pl/UserFiles/File/Publikacje/Muzealnictwo/Muzealnictwo%2047/muz_47-1.pdf

ТЕРМІНОГРАФІЧНА СЕРІЯ

СловоСвіт

№ 1

Англійсько-український словник-довідник інженерії доквілля
/ Уклад. Т. Балабан – Львів: Вид-во Держ. ун-ту «Львів. політехніка»,
2000. – 400 с.

№ 2

Російсько-український тлумачний словник з теплоенергетики
/ Уклад. Й. Мисак, М. Крук та ін. – Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львів.
політехніка», 2001. – 412 с.

№ 3

**Англійсько-український словник з профілактичної та
екологічної токсикології** / Уклад. А. Маненко, Т. Балабан, Н. Хоп'як.
– Львів: Ліга-Прес, 2002. – 112 с.

№ 4

**Російсько-українсько-польський словник з гідравліки та
сантехніки** / Уклад. С. Шнерх, Н. Лещій. – Львів: ЕКОінформ, 2002. –
326 с.

№ 5

Комова М. Українська термінографія (1948-2002): Бібліограф.
показчик. – Львів: Ліга-Прес, 2003. – 112 с.

№ 6

Анатоль Вовк: Біобібліографія вчених-термінологів України / Ред.
Б. Рицар, М. Комова. – Львів: Ліга-Прес, 2002. – 64 с.

№ 7

Олекса Горбач: Біобібліографія вчених-термінологів України / Ред.
Б. Рицар, Р. Микульчик. – Львів: Ліга-Прес, 2004. – 296 с.

№ 8

**Російсько-український та українсько-російський словник термінів
будівництва й архітектури в 2-х тт. Том 1: Російсько-український
словник термінів будівництва й архітектури** / Уклад. С. Жуковський,
Р. Кінаш, Л. Полюга, В. Базилевич. – Львів: Ліга-Прес, 2005. – 960 с. –
Диск із електронною версією.

№ 9

Російсько-український словник з інженерних технологій / Уклад.
М. Ганіткевич, Б. Кінаш. – Львів: Ліга-Прес, 2006. – 1024 с. – Диск із
електронною версією.

№ 10

Англійсько-український глосарій виробів *Microsoft®*: громадська редакція / За ред. Б. Рицара. – Львів: ЕКОінформ, 2006. – 208 с.

№ 11

П'ятимовний словник інсталяційних термінів: українсько-російсько-польсько-англійсько-німецький словник / Уклад. С. Шнерх – Львів: ЕКОінформ, 2007. – 269 с.

№ 12

Російсько-український коксохімічний словник / Уклад. Рудика В., Брайловська Н., Зінгерман Ю., Коцюба Г., Шаповал Ю., Шевгота А. – Х., 2007. – 504 с. – Диск із електронною версією.

№ 13

Російсько-український та українсько-російський словник термінів будівництва й архітектури в 2-х тт. Том 2: Українсько-російський словник термінів будівництва й архітектури / Уклад. С. Жуковський, Р. Кінаш, Л. Полога, В. Базилевич, Н. Дрівко – Львів: Ліґа-Прес, 2007. – 488 с. – Диск із електронною версією.

№ 14

Англійсько-український геодезичний словник / Уклад. Ф. Заблоцький, О. Заблоцька. За ред. Б. Рицара. – Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2010. – 360 с.

ГОТУЄТЬСЯ ДО ВИДАННЯ

Українсько-англійський словник з радіоелектроніки / Уклад. Б. Рицар, Л. Сніцарук, Р. Мисак. – понад 50 тис. термінів. – Диск із електронною версією.

ТК СНТТ запрошує укладачів словників, термінологів і філологів до співпраці в термінографічній серії *СловоСвіт*.

Комітет надає послуги з термінологічного опрацювання та редагування книжок.

**ВАШІ ПРОПОЗИЦІЇ ПРОСИМО НАДСИЛАТИ
НА АДРЕСУ ТК СНТТ:**

79013, м. Львів, вул. С. Бандери, 12
Національний університет «Львівська політехніка», гол. корпус, к. 237
тел./факс: (032) 258-22-56
е-пошта: gytsar@polynet.lviv.ua
<http://www.tc.terminology.lp.edu.ua>

ДОВІДКОВЕ ВИДАННЯ

Микульчик Роман Богданович
Слободян Петро Васильович
Діденко Єлізавета Анатоліївна
Рак Тарас Олегович

**СЛОВНИК-
ДОВІДНИК
ТЕРМІНОЛОГІЇ
МУЗЕЙНИЦТВА**

Коректор *Наталія Троян*
Художник-дизайнер *Уляна Келеман*
Комп'ютерне опрацювання *Роман Мисак*
Задум обкладинки серії *Федір Лукавий*

Здано у видавництво 5.06.2012. Підписано до друку 23.06.2012.

Формат 60х90 1/16. Папір офсетний. Друк офсетний.

Умовн. друк. арк. 8,0. Обл.-вид. арк. 5,7.

Наклад 1500 прим. Зам. 120597.

Видавець і виготівник Видавництво Львівської політехніки
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 751 від 27.12.2001 р.

вул. Ф. Колесси, 2, Львів, 79000
тел. +380 32 2582146, факс +380 32 2582136
www.vlp.com.ua, ел. пошта vmr@vlp.com.ua

Микульчик Роман

М 599 Словник-довідник термінології музейництва / Роман Микульчик, Петро Слободян, Єлизавета Діденко, Тарас Рак – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2012. – 128 с. – (Термінографічна серія *СловоСвіт*)

ISBN 978-617-607-271-3

Словник-довідник містить 1340 термінів й означень понять з різних напрямків музейництва: обліково-фондової роботи, музеєзнавства, експозиційної діяльності та ін. Укладачі помістили у словник терміни із суміжних галузей знань: архівна справа, мистецтвознавство тощо, необхідні для атрибуції та опису музейних предметів.

Видання розраховано на музейних працівників і науковців, студентів та аспірантів, які вивчають музеєзнавство, а також усіх зацікавлених музейною справою.

**УДК 069 (038)
ББК Ч77я212**